

Catalog der armenischen Handschriften in der Bibliothek des Sanassarian-Institutes zu Erzerum

[Übersicht in dt. Spr.]

von H[ratchia] Adjarian [Hrač'ej Ačarean]

Ač'aryan, Hrač'ya

ՅՈՒՅԱԿ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՌԱԳՐԱՅ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Ի ԿԱՐԻՆ

ԿԱԶՄԵՑ

ՀՐԱՉԵԱՑ Յ. ԱԺԱՐԻԱՆ

Hraddey J. Adjarian

ՎԻԵՆԱ 1900

ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

CATALOG

DER

ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN

IN DER BIBLIOTHEK DES SANASSARIAN-INSTITUTES ZU ERZERUM

VON

H. ADJARIAN

WIEN 1900

MECHITHARISTEN-BUCHDRUCKEREI.

— *Hand L. 20. 1-50* —

3433

3227

Einband von
HANS ZIEHER
Bonn, Stiftsg. 5

ՄԱՅՐ ՅՈՒՅԱԿ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՌԱԳՐԱՅ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԱԼ

Ի ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱՐԱՆՈՒԹԵՆԷ

ՀԱՏՈՐ Զ.

ՏԱՃԿԱՍՏԱՆ

ՏԵՏՐ Ը.

ՅՈՒՅԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՌԱԳՐԱՅ

ՄԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Ի ԿԱՐԻՆ

HAUPT-CATALOG

DER

ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN

HERAUSGEGEBEN VON DER

WIENER MECHITHARISTEN-CONGREGATION.

BAND VI.

DIE ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN IN DER TÜRKEI.

HEFT I.

CATALOG DER ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN

IN DER BIBLIOTHEK DES SANASSARIAN-INSTITUTES ZU ERZERUM.

ՅՈՒՑԱԿ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՅ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Ի ԿԱՐԻՆ

ԿԱԶՄԵՑ

ՀՐԱՉԵԱՅ Թ. ԱԺԱՐԵԱՆ

ՎԻԵՆՆԱ 1900

ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

CATALOG

DER

ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN

IN DER BIBLIOTHEK DES SANASSARIAN-INSTITUTES ZU ERZERUM

VON

H. ADJARIAN

WIEN 1900

MECHITHARISTEN-BUCHDRUCKEREI.

Kurze Uebersicht
der
Armenischen Handschriften
in der
Bibliothek des Sanassarian-Institutes zu Erzerum.

Im Jahre 1881 hat ein grosser Wohltäter der armenischen Nation, Herr M. Sanassarian, ein Institut in Erzerum gegründet, welches den Namen „Sanassarian-Institut“ führt. Mit der Gründung dieses Institutes begann auch die Sammlung der im vorliegenden Hefte catalogisirten Handschriften. Ein Theil derselben wurde von verschiedenen Persönlichkeiten der Anstalt gewidmet, der grössere Theil von der Direction des Institutes selbst käuflich erworben. Unter den Spendern sind besonders hervorzuheben: Lazar Vahanian und sein Sohn, der Priester Nerses Vahanian, sowie die Herren: A. Ephraïmossian, J. Petrosian, M. Pallarian, J. Ter-Arthünian, L. Muratian und T. M. Georgian.

Ich hatte im Jahre 1895 die Gelegenheit, mich in Erzerum aufzuhalten. Damals bestand die Sammlung aus 43 Handschriften, deren Verzeichnis von mir angefertigt wurde. Die Sammlung ist später, wie ich aus den Briefen meiner dortigen Freunde erfahren habe, durch neue Erwerbungen bereichert worden.

Bevor ich in gedrängter Kürze das Nothwendigste aus dem hier neu-armenisch geschriebenen Theile anführe, lasse ich hier eine Uebersicht der Handschriften nach ihrem Alter folgen:

Jahrhundert	Datum	Nummer
X.	986	1
X.—XI.	—	8
XI.—XII.	—	22
XIV.	1322	12
"	1323	2
"	1373	9
"	1381	26
"	1383	19
"	1390	11
XV.	1484	28
"	1495	27
XV.—XVI.	—	23
"	—	34
XVI.	1572	18

Jahrhundert	Datum	Nummer
XVI.	1596	3
"	1596	15
XVI.—XVII.	—	5
"	—	6
"	—	16
"	—	20
"	—	33
"	—	39
"	—	42
XVII.	1608	38
"	1624	25
"	1651	37
"	1656	7
"	1658	10
"	1666	4
"	1672	14
"	1673	13
"	1683	21
XVII.—XVIII.	—	17
"	—	35
"	—	40
XVIII.	1740	24
XIX.	1822	41
"	1830(?)	36
"	1830(?)	32
"	1832	30
"	1838	31
"	1845	43
—	—	29

Cod. Arm. 1. — Blätter: 220. — Seiten: 439. — Grösse: 31×24×9 cm. (Text in 2 Columnen, je 23×7,5 cm.). — Zeilen: 23. — Stoff: Pergament, dick und grau. — Einband: Holzdeckel mit Leinwandüberzug. — Zustand: gut. — Schrift: mittel-mesropianische Uncialschrift. — Ueberschriften: fehlen. — Anfangsbuchstaben: nur gross. Canones:

Arkaden (S. 4–13), verziert mit Vögeln, aber nicht schön. Ein Kreuzbild S. 14. — Schreiber: der Priester Ayeak. — Besitzer: der Schreiber. — Schreibort: unbekannt. — Die Hauptnachschrift: S. 142 und 437; zahlreich sind auch die späteren: S. 2, 3, 15, 149, 221, 222, 347, 387, 388 u. s. w. — Datum: 435 (= 986).

Tetra-Evangelium. S. 4–5: Eusebins an Carpianus etc. — S. 6–13: Canonen. — S. 16–142: Matthäus. — S. 143–219: Marcus. — S. 220–347: Lucas. — S. 348–437: Joannes.

S. 2–15 und 328–329 Palimpsest-Pergamentblätter, enthaltend einen Theil des Evangeliums von Joannes (XVIII, 28.) und einen Theil aus der Kolosser Epistel des Apostels Paulus (Cap. I–III).

Cod. Arm. 2. — Blätter: 334. — Grösse: 13,5 × 10 × 4,5 cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Enthält zwei Theile.

I. Blätter: 271 (leer S. 18). — Stoff: Pergament, dünn und grau. — Zustand: gut. — Zeilen: 25. — Schrift: Rundschrift. — 144 Randverzierungen; 10 Arabesken. — Schreiber: der Priester Joseph. — Schreibort: Sis. — Einmal wurde dieses Buch vom Priester Paulus eingebunden; der letzte Einband rührt aber nicht von ihm her. — Datum: 772 (= 1323). — Die Hauptnachschrift: am Ende.

Hymnarium.

II. Blätter: 63 (leer 3 Bl.). — Stoff: Pergament, dünn, weiss und geglättet. — Zustand: besser als I. — Zeilen: 22. — Schrift: Rundschrift. — 9 Randverzierungen; 2 Arabesken. — Schreiber, Schreibort, Besitzer: unbekannt. — Die Zierschriften, die Randverzierungen sind prächtige, geschmackvoll ausgeführte, äusserst gelungene Stücke. — Nachschriften: fehlen. — Datum: unbekannt, aber später als I.

Kalenderkunde und Evangelienausweis.

Cod. Arm. 3. — Blätter: 186. — Seiten: 366 (leer 7 S.). — Grösse: 8,5 × 6,5 × 2,5 cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug, beschädigt. — Stoff: Papier. — Zeilen: 19. — Zustand: ziemlich gut. — Schrift: kleine Rundschrift. — 56 Randverzierungen und 8 Arabesken, mittelmässig. — Zierschriften: roth. — Schreiber: der Mönch Petrus aus Tokat. — Schreibort: Erzenka. — Besitzer: Baptist Ananik. — Datum: 1045 (= 1596). — Die Hauptnachschrift: S. 357.

Psalterium, dann ein Muttergottesgebet, Gebet von Simeon und von Manasses. Diesem Buche ist ein „Havator“ von Schnorhali und ein „Ave Maria“ enthaltendes Heft beigelegt.

Cod. Arm. 4. — Blätter: 366 (leer 3 S.). — Grösse: 12,5 × 9 × 5 cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Pergament, weiss und geglättet. — Schrift: Rundschrift. — Zeilen: 23. — Zustand: sehr gut. — 150 Randverzierungen, 10 Arabesken, 3 grosse Bilder (Joachim und Anna, Auferstehung Christi, Herabkunft des heil. Geistes), Zierschriften und Anfangsbuchstaben alle sehr schön und geschmackvoll. — Schreiber: nicht angegeben. — Schreibort: Dorf Schoroth im Erntschak. — Besitzer: Schuschan. — Datum: 1115 (= 1666). — Einige Nachschriften. Die Hauptnachschrift: am Ende.

Hymnarium.

Cod. Arm. 5. — Blätter: 291 (leer 2 S.). — Grösse: 12 × 10 × 4,5 cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: Rundschrift. — Zeilen: 23. — Zustand: nicht gut, vom Gebrauche beschmutzt, die Ränder abgebrannt; es

fehlen einige Blätter. — Zierschriften: roth. — 140 Randverzierungen und einige Arabesken ganz unschön, geschmacklos ausgeführt. — Schreiber: Der Diacon Vardan. — Schreibort: Dorf Matzutzantz (?). — Besitzer: P. Gregor aus Baihurt (?). — Datum: unbekannt (XVI.–XVII. Jahrh.). — Einige Nachschriften. Die Hauptnachschrift: am Ende, aber ganz beschädigt.

Hymnarium.

Cod. Arm. 6. — Blätter: 474. — Grösse: 27 × 18 × 9 cm. (Text in 2 Columnen, je 20 × 6,5 cm.). — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: dickes Papier. — Schrift: grosse Rundschrift. — Zeilen: 27. — Zustand: gut; einige von den letzten Blättern fehlen. — Arabeske, Randverzierung und Zierschriften am Titelblatte. — Schreiber, Schreibort, Datum: unbekannt. — Besitzer: verschiedene Personen.

Martyrologium. In dem Texte gibt es 400 Nachschriften, die sich wiederholen. Die Hauptnachschrift ist verloren gegangen, aber aus einer historischen Anmerkung ist zu ersehen, dass diese Handschrift vor dem Jahre 1076 (= 1627) geschrieben ist.

Cod. Arm. 7. — Blätter: 285. — Grösse: 20,5 × 15 × 6,5 cm. (Text in 2 Columnen, je 13,5 × 4 cm.). — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: grosse Rundschrift. — Zeilen: 21. — Zustand: ziemlich gut; einige Blätter nur beschädigt. — 51 Randverzierungen und 1 Bild, unschön, geschmacklos ausgeführt. — Anfangsbuchstaben: nur roth. — Schreiber: der Priester Joseph. — Schreibort: Dorf Kovtun in Sebastia. — Besitzer: Astvatzatur aus Chantzar. — Datum: 1105 (= 1656). — Nachschriften: 5.

Rituale. 1. Ein Lied auf den Bräutigam. 2. Inhaltsverzeichnis. 3. Gebet für Wasserweihe. 4. Credo. 5. Beichte. 6. Rituale. 7. Am Ende des Buches 9 Lieder von Manuel, Arakel und Nayaš.

Cod. Arm. 8. — Blätter: 232. — Grösse: 30,5 × 24 × 11 cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug (trotzdem es fünfmal eingebunden wurde, befindet es sich jetzt in ruinirtem Zustande). — Stoff: Pergament, dick und grau. — Diese jetzige Handschrift ist aus zwei alten Handschriften zusammengesetzt, von denen die ältere den grösseren Theil bildet, die andere aber, welche verhältnissmässig neueren Datums ist und in gutem Zustande sich befindet, enthält circa 40 Blätter dünnes und weisses Pergament mit schiefen Buchstaben. Diese neuere Handschrift muss 7–8 cm. länger, aber von gleicher Breite gewesen sein, weil sie am oberen und unteren Rande, wegen der Uebereinstimmung mit der älteren, stark beschnitten ist. — Schrift: mittel-mesropianische Uncialschrift. — Zeilen: 21. — Zustand: sehr alt, die Blätter losgerissen, die Ränder beschmutzt, die Schrift verblasst. — Zwei sehr ordinäre Bilder. — Schreiber, Schreibort, Datum: unbekannt. Aus der am Ende des Marcus-Evangeliums befindlichen Nachschrift kann man ersehen, dass dieselbe im Jahre 1111 ausgebessert wurde, aus welchem Grunde man sicher annehmen kann, dass die Handschrift aus dem X.–XI. Jahrh. herrührt.

Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 9. — Blätter: 230. — Grösse: 12 × 9 × 5 cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: dickes, geglättetes Papier. — Schrift: mittlere Rundschrift. — Zeilen: 15. — Zustand: gut. — Anfangsbuchstaben und Zierschriften: roth. — 55 Randverzierungen; 7 Arabesken. — Schreiber: Georg. — Datum: 822 (= 1373).

Miscellen. Auf den zwei äusseren Pergamentschutzblättern befindet sich eine Schrift von Barukh (s. Ararat, März 1895) und am Ende des Buches ein Kirchenlied mit 71 Tonarten.

Cod. Arm. 10. — Blätter: 271. — Grösse: $16 \times 11,5 \times 5$ cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: Rundschrift. — Zeilen: 26. — Zustand: gut. — 129 Randverzierungen, 9 Arabesken, 4 Bilder, ziemlich gut. — Schreiber etc.: unbekannt. — Besitzer: Malxas, Sargis u. s. w. — Datum: 1107 (= 1658).

Hymnarium.

Cod. Arm. 11. — Blätter: 220. — Grösse: $24 \times 17 \times 5,5$ cm. — Einband: Holzdeckel mit rothem Sammtüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: grosse Rundschrift. — Zeilen: 25 (Text in 2 Columnen, je $19 \times 5,5$ cm.). — Zustand: gut. — Anfangsbuchstaben und Zierschriften: roth. — 229 Randverzierungen, 18 Arabesken, 4 Bilder. — Schreiber: unbekannt. — Besitzer: der Priester Kyrillus. — Datum: 839 (= 1390).

Tetra-Evangelium. Die vier äusseren Pergamentschutzblätter sind Ueberreste von einem älteren Lectionarium.

Cod. Arm. 12. — Blätter: 329. — Grösse: $14 \times 10 \times 9$ cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: mittlere Rundschrift. — Zeilen: 23. — Zustand: ziemlich gut. — Anfangsbuchstaben: roth. — 139 Randverzierungen, 10 Arabesken. — Nachschriften: 6. — Schreiber: Johannes. — Schreibort: Maskevor. — Besitzer: verschiedene Personen. — Datum: 771 (= 1322).

Hymnarium.

Cod. Arm. 13. — Blätter: 318. — Grösse: $18,5 \times 15 \times 6$ cm. (Text in 2 Columnen, je $14,5 \times 4$ cm.). — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: grosse Rundschrift. — Zeilen: 20. — Zustand: gut. — Anfangsbuchstaben und Zierschriften: roth und verziert. — 59 Randverzierungen, 6 Arabesken, minder schön. — Schreiber: der Diacon Aristakes. — Schreibort: Dorf Noragavith. — Besitzer: Joasaph etc.

Rituale. Es beginnt mit einem Verzeichnisse, enthält 15–20 Lieder und endigt mit einer Hauptnachschrift.

Cod. Arm. 14. — Blätter: 253. — Grösse: $25 \times 18 \times 7$ cm. (Text in 2 Columnen, je 19×6 cm.). — Stoff: Papier, u. zw. je 2 zusammengeklebte Blätter. — Einband: vernichtet. — Schrift: Rundschrift. — Zeilen: 27. — Zustand: nicht gut; am Anfange und am Ende fehlen einige Blätter. — Randverzierung wenig und unbedeutend. — Schreiber: Sargis. — Datum: 1121 (= 1672), 30. April.

Besteht aus drei Theilen: I. Kirchenbuch (138 Bl.); II. Psalterium (92 Bl.); III. Kalenderkunde (23 Bl.).

Cod. Arm. 15. — Blätter: 379 (leer 54 S.). — Grösse: $17 \times 12 \times 5,5$ cm. (Text in 2 Columnen, je $13 \times 3,5$ cm.). — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: mittlere Rundschrift. — Zeilen: 21. — Zustand: gut. — Anfangsbuchstaben: roth und verziert. — 208 Randverzierungen, 14 Arabesken, 18 Bilder. — Schreiber: Martyros aus Chizan. — Schreibort: Konstantinopel. — Datum: 1045 (= 1596). — Hauptnachschriften: 2.

Tetra-Evangelium.

Cod. Arm. 16. — Blätter: 317. — Grösse: $11 \times 8 \times 6$ cm. — Einband: Holzdeckel mit Leder-

überzug. — Stoff: Papier. — Schrift: mittlere Rundschrift. — Zeilen: 18. — Zustand: gut. — Anfangsbuchstaben: nur roth. — Schreiber: Johannes, Marcus, Paulus und ein Unbekannter. — Besitzer: der Priester Basilius. — Datum: XVI.–XVII. Jahrh.

Enthält: 1. Kalenderkunde (27 Bl.); 2. Lectionarium (87 Bl.); 3. Rituale (31 Bl.); 4. das Gebet „Astvadz anez“ (6 Bl.); 5. Kalender (5 Bl.); 6. Salzweihe, „Havatov chostovanum“ (5 Bl.); 7. Wasserweihe, ein Stück Lectionarium und Rituale (18 Bl.); 8. Kalenderkunde und Evangeliumsausweis (37 Bl.); 9. Hymnarium (9 Bl.); 10. ein Gebet; 11. Rituale (86 Bl.). — Johannes hat geschrieben 1–9; Marcus einen Theil von 9; Paulus einen Theil von 10.

Cod. Arm. 17. — Blätter: 163. — Grösse: $14,5 \times 10,5 \times 3,5$ cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: Cursivschrift. — Zeilen: 20. — Zustand: gut; am Ende fehlen einige Blätter. — 47 Randverzierungen, 2 Arabesken, 1 Bild. — Schreiber, Schreibort u. s. w.: unbekannt. — Datum: XVII.–XVIII. Jahrh.

Rituale.

Cod. Arm. 18. — Blätter: 156. — Grösse: $16 \times 11 \times 4,5$ cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: grosse Rundschrift. — Zeilen: 17. — Zustand: am Anfange 23 Blätter von Mäusen halb abgenagt. — 24 Randverzierungen und 1 Arabeske, unschön. — Schreiber: Melkhiseth. — Datum: 1021 (= 1572).

Rituale.

Cod. Arm. 19. — Blätter: 270. — Grösse: $14 \times 9,5 \times 6$ cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: kleine Cursivschrift. — Zeilen: 29. — Zustand: ziemlich gut. — Anfangsbuchstaben: nur roth. — Verzierungen wenig und unbedeutend. — Viele Abkürzungen und wenige frische Zeilen. — Schreiber: Sargis aus Chrim.

Enthält: 1. ein Gebet; 2. Inhaltsverzeichniss und dann „Oskephorik“ (146 Bl.); 3. ein Fragment aus David Anjath (9 S.); 4. Analyse des Porphyrios (6 S.); 5. Analyse des Aristoteles von Johann Orotmetzi (48 Bl.); 6. Analyse von Periarmanias (52 Bl.); 7. einige kurze Stücke.

Cod. Arm. 20. — Blätter: 71. — Grösse: $17,5 \times 13 \times 3$ cm. (Text in 2 Columnen, je $13,5 \times 4$ cm.). — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: Rundschrift. — Zeilen: 26. — Zustand: nicht gut; die Blätter ein wenig beschädigt. — Anfangsbuchstaben: nur roth. — 1 Arabeske, äusserst unschön. — Schreiber u. s. w.: unbekannt. — Datum: XVI.–XVII. Jahrh.

Rituale.

Cod. Arm. 21. — Blätter: 25. — Grösse: $21 \times 10 \times 0,5$ cm. (Text in 2 Columnen, je $15,5 \times 4,5$ cm.). — Einband: fehlt. — Stoff: Papier. — Schrift: grosse Rundschrift. — Zeilen: 20. — Zustand: gut. — Anfangsbuchstaben: roth. — 7 Randverzierungen, 1 Arabeske, minder schön. — Schreiber: der Priester Gregor. — Datum: 1138 (= 1689).

Missale.

Cod. Arm. 22. — Blätter: 183. — Grösse: $26 \times 17 \times 4$ cm. — Einband: fehlt. — Stoff: Papier. — Schrift: kleine Uncialschrift. — Zeilen: 25. — Zustand: beschädigt, vom Gebrauche beschmutzt; am Anfange und am Ende fehlen viele Blätter. — 1 Randverzierung, 2 Arabesken, ganz unschön, geschmacklos ausgeführt. — Schreiber u. s. w.: unbekannt. — Datum: XI.–XII. Jahrh.

Theile des Alten Testaments von I. Moses: „Da Rachel sah . . .“, bis 4. Moses 11., 33.: „Da ergrimmte der Zorn des Herrn . . .“

Cod. Arm. 23. — Blätter: 202. — Grösse: 15 × 9,5 × 4,5 cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: grosse Rundschrift. — Zeilen: 17. — Zustand: ziemlich gut; am Anfange und am Ende fehlen einige Blätter. — Anfangsbuchstaben: roth, grün, blau, verziert. — 5 Arabesken, unschön; die Randverzierungen sind abgeschnitten. — Schreiber: der Priester Astvadatur. — Besitzer: Gatzadza. — Datum: XV.—XVI. Jahrhundert.

Psalterium.

Cod. Arm. 24. — Blätter: 416. — Grösse: 25 × 20 × 5,5 cm. (Text in 2 Columnen, je 19,5 × 7 cm.). — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: kleine Cursivschrift. — Zeilen: 36. — Zustand: gut. — Anfangsbuchstaben: nur roth. — Randverzierungen, Bilder etc. fehlen. — Schreiber und Schreibort: unbekannt. — Datum: 1773 am Anfange des Buches oder 1179 (= 1730) in der Hauptnachschrift.

Predigten des Gregor Tathevatz.

Cod. Arm. 25. — Blätter: 176. — Grösse: 21 × 15 × 5 cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier (2 Pergamentblätter, 1 vorne und 1 hinten: Evangelium-Fragmente). — Schrift: Rundschrift. — Zeilen: 24—23. — Zustand: gut. — 1 Bild, 1 Arabeske, 1 Randverzierung, alle unschön. — Schreiber u. s. w.: unbekannt. — Datum: vor 1073 (= 1624).

Leben der Väter.

Cod. Arm. 26. — Blätter: 335. — Grösse: 16 × 11,5 × 7 cm. (Text in 2 Columnen, je 12 × 3,5 cm.). — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Schrift: mittlere Rundschrift. — Zeilen: 22. — Zustand: gut. — Es besteht aus zwei Theilen: I. Blätter: 134. — Stoff: Papier. — 21 Randverzierungen, 2 Arabesken, ziemlich gut. — Schreiber: Tauner. — Datum: 830 (= 1381).

Der Prophet Isaias.

II. Blätter: 201. — Stoff: Pergament, dünn und weiss. — 72 Randverzierungen, 2 Arabesken, unschön. — Schreiber und Datum: unbekannt.

Die Briefe von Paulus (auch der dritte Korintherbrief).

Cod. Arm. 27. — Blätter: 238. — Grösse: 26 × 7 × 10 cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: ganz dickes Pergament. — Schrift: grosse Rundschrift. — Zeilen: 23. — Zustand: gut. — Anfangsbuchstaben und Ueberschrift: roth, grün, blau. — 75 Randverzierungen, 11 Arabesken, minder schön. — Schreiber: der Mönch Avetikh. — Datum: 943 (= 1494).

Psalterium, dann folgen einige Gebete und die ganze Liturgie.

Cod. Arm. 28. — Blätter: 241. — Grösse: 27 × 18 × 7 cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: grosse Rundschrift. — Zeilen: 26. — Zustand: gut; am Ende einige Blätter beschädigt. — Ueberschrift: nur roth. — Bilder, Verzierungen u. s. w. fehlen. — Schreiber: der Priester Baptist. — Schreibort: das Dorf Moini. — Besitzer: Johannes. — Datum: 1133 (= 1684). Kirchenliederbuch oder Gandsaran.

Cod. Arm. 29. — Blätter: 103. — Grösse: 27,5 × 20 × 1,5 cm. (Text in 2 Columnen, je 22,5 × 7 cm.).

— Einband: neu. — Stoff: Papier. — Schrift: kleine Cursivschrift; viele Abkürzungen. — Zeilen: 45. — Zustand: gut. — Anfangsbuchstaben: roth. — Bilder u. s. w. fehlen. — Schreiber, Datum u. s. w.: unbekannt.

Definitiones von David Anjath und deren Commentar von Arakhel.

Cod. Arm. 30. — Blätter: 80. — Grösse: 18 × 11 × 1 cm. — Einband: Pappendeckel. — Stoff: Papier. — Schrift: schöne Cursivschrift. — Zeilen: 18. — Zustand: gut. — Anfangsbuchstaben: roth. — 1 Bild, ziemlich schön; Verzierungen etc. fehlen. — Schreiber u. s. w.: unbekannt. — Datum: 1832 (?).

Elegie über die Einnahme der Stadt Edessa von Nerses Schmorhali.

Cod. Arm. 31. — Blätter: 56. — Grösse: 22 × 17 × 1 cm. — Einband: Pappendeckel. — Stoff: Papier. — Zeilen: 22. — Schrift: schöne, regelmässige Cursivschrift. — Zustand: gut. — Anfangsbuchstaben u. s. w.: roth. — 1 Bild (Salomon). — Schreiber: Lazarus Vahanian. — Schreibort: Erzerum. — Datum: 1838.

Commentar Salomo's Hohen Liedes von Vardan.

Cod. Arm. 32. — Blätter: 76. — Grösse: 22 × 18 × 1 cm. — Einband: Pappendeckel. — Stoff: Papier. — Schrift: regelmässige Cursivschrift. — Zeilen: 32. — Zustand: gut. — Verzierungen etc. fehlen. — Schreiber: Lazarus Vahanian. — Schreibort: Erzerum. — Datum: 1830 (?).

Geschichtswerk des Johannes II. Katholikos.

Cod. Arm. 33. — Blätter: 269. — Grösse: 18 × 14 × 6 cm. (Text in 2 Columnen, je 15 × 4,5 cm.). — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: mittlere Rundschrift. — Zeilen: 31. — Zustand: gut. — Ueberschrift: nur roth. — Bilder etc. fehlen. — Schreiber: der Mönch Isaias. — Datum: XVI.—XVII. Jahrh.

Sammelwerk. 1. Wörterbuch; 2. Homonyme; 3. Ideographie; 4. einige Werke von Vardan Vardapet; 5. das Credo; 6. „Havotov chostovanim“; 7. die Kategorien von Aristoteles; 8. Commentar von Johann Ornetzi; 9. das Buch der Wesen von David Anjath.

Cod. Arm. 34. — Blätter: 266. — Grösse: 18 × 13 × 4,5 cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier, glänzend geglättet. — Schrift: mittlere Rundschrift. — Zeilen: 26. — Zustand: gut; einige Blätter fehlen. — Ueberschrift: roth. — Schreiber: unbekannt. — Datum: XV. bis XVI. Jahrh.

Sammelwerk. 1. Homilie des Cyrillus von Alexandrien auf die heilige Jungfrau; 2. Commentar des Credo; 3. Theodorus von Ankima oder Ancyra über die Geburt Christi.

Cod. Arm. 35. — Blätter: 226. — Grösse: 15 × 10 × 4,5 cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: Cursivschrift. — Zustand: gut. — Anfangsbuchstaben: nur roth. — Bilder etc. fehlen. — Schreiber etc.: unbekannt. — Datum: XVII.—XVIII. Jahrh.

Wörterbuch.

Cod. Arm. 36. — Blätter: 116. — Seiten: 227. — Grösse: 34 × 22,5 × 1,7 cm. (Text in 2 Columnen, je 29 × 9,5 cm.). — Einband: fehlt. — Stoff: Papier, dick und bläulich. — Schrift: Cursivschrift. — Zeilen: 32. — Zustand: sehr gut. — Bilder etc.

fehlen. — Schreiber: Lazarus Vahanian. — Schreibort: Erzerum. — Datum: 1830 (?).

Das ganze Werk von Narek in Versen.

Cod. Arm. 37. — Blätter: 218. — Seiten: 431. — Grösse: $16 \times 11 \times 2,5$ cm. — Einband: Holzdeckel mit Pergamentüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: Cursivschrift. — Zeilen: 19. — Zustand: gut. — Ueberschrift: roth. — Bilder etc. fehlen. — Schreiber: Simeon, der Bischof von Garni. — Datum: 1100 (= 1651).

Commentar des Proclus Diadochus.

Cod. Arm. 38. — Blätter: 207. — Grösse: $14 \times 10,5 \times 4$ cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: Cursivschrift. — Zeilen: 16. — Zustand: gut. — Ueberschrift: roth. — 15 Randverzierungen und Arabesken, alle unschön. — Schreiber: Sargis. — Schreibort: Rados. — Datum: 1057 (= 1608).

"Oskephorik." 4 Pergamentblätter, 2 vorne und 2 hinten; Fragmente aus einem älteren Lectionarium.

Cod. Arm. 39. — Blätter: 105. — Grösse: $14 \times 10 \times 2$ cm. — Einband: Pappendeckel mit Lederüberzug; erster Einbanddeckel fehlt. — Stoff: Papier. — Schrift: Cursivschrift. — Zeilen: 16. — Zustand: beschädigt; am Anfange fehlen einige Blätter; die Ränder abgebrannt. — Anfangsbuchstaben: roth. — Bilder etc. fehlen. — Schreiber etc.: unbekannt. — Datum: XVI.—XVII. Jahrh.

Sammelwerk. 1. Kalenderkunde; 2. ein Theil aus dem Kirchenbuche; 3. einige Kirchenlieder; 4. Kalendergeschichte und Kalenderregister.

Cod. Arm. 40. — Blätter: 136. — Grösse: $12,5 \times 9 \times 3$ cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: einige Blätter am Anfange mit Rundschrift, dann mit Cursivschrift. — Zeilen: 17. — Zustand: gut; am Anfange und am

Ende fehlen einige Blätter. — Anfangsbuchstaben: roth. — Bilder etc. fehlen. — Schreiber: Gregor. — Datum: XVII.—XVIII. Jahrh.

Sammelwerk. 1. Kalenderkunde; 2. Predigten; 3. eine Rede; 4. Lobrede von David Anjaith auf das heilige Kreuz, in Versen verfasst von Nerses Tarsonatzi; 5. das Gebet „Astvadz anez“ u. s. w.

Cod. Arm. 41. — Blätter: 217. — Seiten: 430. — Grösse: $30,5 \times 21 \times 5 \times 3$ cm. — Einband: Pappendeckel mit Lederüberzug und verziert. — Stoff: Papier. — Schrift: mittlere Cursivschrift. — Zeilen: 23. — Zustand: gut. — Bilder u. s. w. fehlen. — Schreiber: Nazareth aus Konstantinopel. — Schreibort: Pera, Konstantinopel. — Datum: 1822.

Nerses Lambronatsi. 1. Ueber die Gebräuche der Kirche; 2. Erklärung der Liturgie; 3. Forschung des Gesetzes Christi und Beweisführung; 4. Antwort auf den Brief des Tuteordi und der Mönche von Dsoragert; 5. Brief an den Klausner Jusik; 6. Postulata der Lateiner und Antworten dazu; 7. Postulata der Griechen und Armenier.

Cod. Arm. 42. — Blätter: 156. — Grösse: $13 \times 10 \times 3$ cm. — Einband: Holzdeckel mit Lederüberzug. — Stoff: Papier. — Schrift: schöne Rundschrift. — Zeilen: 18. — Zustand: ziemlich gut; am Anfange und am Ende fehlen einige Blätter. — Randverzierungen, Bilder etc. fehlen. — Schreiber etc.: unbekannt. — Datum: XVI.—XVII. Jahrh.

Kalenderkunde.

Cod. Arm. 43. — Blätter: 11. — Grösse: $21,5 \times 16$ cm. (ein Heft). — Stoff: Papier. — Einband: fehlt. — Schrift: schöne und regelmässige Cursivschrift. — Zeilen: 27. — Zustand: gut. — Bilder und Verzierungen fehlen. — Schreiber: der Priester Haruthiun Eremiaian. — Schreibort: Maden in Charbert (Kharpout). — Datum: 1293 (= 1844).

Polemik des syrischen Priesters Elias.

Յ Ո Ւ Յ Ա Կ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԱՅ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Ի ԿԱՐԻՆ

STADT

STADT

STADT

ՀԱՅԵՐԷՆ ՉԵՌԱԳՐԱՅ

ՍԱՆԱՏԱՐԵԱՆ ՎԱՐՓԱՐԱՆԻ Ի ԿԱՐԻՆ

Սանատարեան վարժարանի ձեռագրաց հաւաքածոքը կը սկսի նոյն վարժարանին ի կարին հաստատութեան թուականէն (1881) եւ կազմուած է այլեւայլ անձանց՝ մասնաւորապէս վարժարանին ձրիավարժ աշակերտաց նուէրներովն, առանց հաշուելու զանոնք՝ որ վարժարանին տեսչութիւնը գնած է հաւաքածոյքը ձոխացնելու մասնաւոր նպատակով։ Նուիրատուաց շարքին մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն Ղազարոս պատուելի վահանեան եւ որդին՝ Ներսէս քահանայ վահանեան՝ կարնեցի, որոնք նուիրած են 26, 27, 31, 32 եւ 36 թիւ ձեռագրերը՝ 1895ի ամսնորին. յետոյ կու գան Առաքել Եփրանտեան (թիւ 9, 4 Ապրիլ 1886), Յակոբ Պետրոսեան Շուշանցի (թիւ 15, 1886 Սեպտ. 15), Մկրտիչ Էֆ. Խ. Պալլարեան (թիւ 2 գեղեցիկ ձեռագիրը, 1887 Ապրիլ 15), Յակոբ Տէր Արթիւնեան վանեցի (թիւ 4 շարականը՝ որ նկարչական արուեստի հրաշակերտ մըն է առանց չափազանցութեան. 1888 յն. 15), Լ. Մուրատեան Սամոնցի (թիւ 11, 1889 Սեպտ. 25) եւ Տիգրան Մ. Գէորգեան Խնուսցի (թիւ 35). միւս ձեռագիրներուն մասին յիշատակութիւն չկայ։

Մինչեւ 1895ի ամսուր ձեռագրաց թիւը հասած էր 43ի, երբ կարին գտնուելու պատեհութիւն ունենալով՝ կազմեցի անոնց ցուցակը եւ ուղարկեցի Վիեննայի Պատ. Հանդէսին. այնուհետեւ մեկնեցայ ի Փարիզ։ Յաջորդ տարուան հետ (1896 Յունուար) ցուցակն սկսաւ հրատարակուիլ Հանդէսի մէջ մաս մաս եւ այժմ եւս առանձին գրքոյկով լոյս կը տեսնէ, իբր Զ. հատոր Մայր Գուցակի։

Երեք տարուան միջոցին մէջ (95 - 98) Սանասարեան հաւաքածոյքը աւելի ճոխացած ըլլալու է անշուշտ. արդէն նոյն իսկ 95ին ցուցակագրութենէս անմիջապէս վերջ, ստացուեցաւ ուրիշ ձեռագիր մը՝ զոր իբր թիւ 44 ցուցակագրեցի, բայց այլեւայլ պատճառներով կարելի չեղաւ հասցնել Վիեննայի Պատ. Միաբանութեան ի հրատարակութիւն: Նոյնպէս առանձնական նամակներէ իմացած եմ թէ վերջերս ձեռք անցուած է Փաւստոսի ըստ երեւոյթին ընտիր ձեռագիր օրինակ մը:

Յաջորդ ցուցակին կազմութիւնը Մայր Յուցակի նախորդ հատորներուն ձեւովն է. միայն այստեղ քիչ մը աւելի համառօտ բռնուած է. ինչ ինչ կէտեր որ ցուցակին պատրաստութեան ժամանակ աչքէ սպրդած էին, յարմար կը դատեմ հոս նկատի առնել:

Թիւ 1 ձեռագրին մէջ (տես էջ 2ա) Խնկոյ բառը՝ որ մի քանի անգամ կը պատահի, պէտք է կարդալ Խնկոյ. Ը-ի այս արտասովոր ձեւը պատճառ եղած էր շփոթութեան:

Թիւ 9 ձեռագրին մէջ (էջ 10բ) դրուած բ. լ. ծ. ֆ. եւն տառերուն հանելուկը պէտք է լուծել եղբայրագրով, այսինքն իւրաքանչիւր գրի տեղ այբուբենական կարգին մէջ անոր նախորդ գիրն առնելով. ք-ի տեղ -, լ-ի տեղ ի եւն. բաց ի առաջին հինգ տառերէն միւսներուն մեկնութիւնն է «է յ-ի-ք-ի-ն ք-ի-ն յ-ի-ն»՝ որք կարդայք յիշեցէք՝ -էն վերջ դրուած տասը տառերուն, ինչպէս եւ առաջին 5 գրերուն իմաստը կարող չեղայ երեւան հանել:

Նոյն թիւ ձեռագրին «Աւղիղ եղիցին»-ի եղանակներուն մէջ թիւ 44ը կարդալ «առաւաւտ երգ», փոխանակ ----- Երէ՛ ինչպէս տպուած է:

Թիւ 1 եւ 8 ձեռագրաց տառերուն ձեւը ԲՅԼԷ ԵՐԷԼ-ԷԷԷՆ նշանակուած է. կարծեմ թէ այս ալ սխալ լինելու է. որչափ որ կրնամ յիշել երեք տարի առաջ տեսնուած ձեռագիր մը, առաջինը Բ-ԷԷ ԵՐԷԼ-ԷԷԷՆ է, իսկ ութերորդը ԲՅԼԷ ԵՐԷԼ-ԷԷԷՆ:

Վուզէի ձեռագրաց հաւաքածոյին մէջ յիշուած գրչաց, ծաղկողաց, կազմողաց եւն ցանկը կամ պատմութիւնը դնել այստեղ, ինչպէս ըրած է Վեր. Հ. Տաշեան, բազմահմուտ բանասէրն (Մայր ցուցակ. Ա., գիրք Բ. էջ Ժ-ԺԳ), բայց ձեռագրաց թուոյն նուազութեան պատճառաւ զանց ըրի. երբ ուրիշ այսպիսի փոքր ցուցակներ եւս հրատարակուին, կարելի է անոնց բոլորին համար միանգամայն ընդհանուր ցանկ մը պատրաստել:

Ի վերջ բանիս աւելորդ չեմ համարիր յիշատակութիւն մը ընել կարնոյ մէջ գտնուած մի քանի ուրիշ ձեռագրաց մասին. ձեռագրաց՝ ինչպէս նաեւ ուրիշ այլեւայլ հնութեանց փոքր հաւաքածոյ մը ունի Մկրտիչ Ի. ֆ. Պալլարեան. այս հաւաքածոյքը տեսնելու պատեհութիւն չեմ ունեցած զժրախտաբար: Ուրիշ հայու մը քով կայ բաւական հին աւետարան մը՝ որ հանրածանօթ է կարնոյ մէջ Շէկ Աւետարան առնունով. այս աւետարանը սուրբ համարուած է եւ շատեր անոր ուխտի կ'երթան. ինչպէս որ ես եւս ուխտի գացած եւ ցուցակագրած եմ, բայց զժրախտաբար այս եւս Սանասարեան թիւ 44 ձեռագրին բախտն ունեցաւ: Նմանապէս երկու հին ձեռագիր աւետարաններ կան կարնոյ Շինոց գիւղը, որոնցմէ մին Սմբատ Բ. ի ժամանակ դրուած է, մի քիչ աւելի կրտսեր քան Սանասարեան թիւ 1 ձեռագիրը:

ԷջԴ-ՁԷՆ, 6 ԴԷԷԷ. 1898:

ՀԲԱԶԵԱՅ Թ. ԷԱՆՈՒԵԱՆ

ԹՈՒՂԹՔ 220. Էջ 439: — ՄԵԺՈՒԹԻՆՆ 31
սմ. երկայն 24 սմ լայն. 9 սմ. հաս.: — ԳՐՈՒԹԻՆՆ.
երկայն. իւրաքանչիւրը՝ 23X7.5 սմ: Միջին լուսանցք
1.5 սմ: — ՏՈՂՆ 23: — ՆԻԽԹ հաստ մագաղաթ գոր-
շագոյն. մէկ երկու թուղթ միայն քարակ եւ սպիտակ
— ԿԱԶՄ՝ չին գործ. փայտեայ՝ որուն վրայ անցուած է
տեսակ մը հաստ կղմնաթիւթի գոյն լաթ. հոնից հաստ
կաշի՝ սեւ, անգարդ: Առաջ վրան փակցուած էր սուրբի
մետաղեայ պատկեր, որ եկեղեցւոյն նուիրուեցաւ. յե-
տոյ պատած են նաեւ սեւ լաթ: — ՀԱՆԳԱՄԵՆԻ-
մարտ. անգարդ. թուղթերն երբեմն դեղնած, միայն
սկզբէն եւ վերջէն 8—10 թուղթ եզերքները սեւցած
քայց անփաս. շատ տեղ նաեւ կտրուած էջեր. կամ
պատած եւ վրայէն կտրուած հաստ քամրակեայ թե-
ղով: Թէ կտրուածները եւ թէ կտրեցը առաջին գրողէն
են. որովհետեւ թուղթ պակաս չկայ եւ կտրուած մա-
տերուն վրայ գիր չկայ, այլ քայց թողուած է (էջ 93
156. 162. 166. 188. 250. 292. 296. 306. 320. 422).
Էջ 396—398 գրեցը մարած. տեղ տեղ անբնթիւնի:
— ԳԻՐ կարմիր թանաքով. միջին երկաթագիր, ա-
ռանց տառասիրտի. լուսանցքներու վրայ յիշատակա-
գրութիւններ, անուն, խաչանիշեր, մեկնութիւններ,
գրերու վրայ շնորհք, կազմողին կողմէն ութ թուղթը
մէյ մը գրուած (ար. քգ. զգ. ԵՃ), մին աջ եւ միւսը
ձախ էջին վրայ: Ստորեւ նշանակուած շորս աւետա-
րանիչներուն համապատասխան գլուխները. վերնագիր,
գլխակարգութիւն եւն չկայ. սկզբնատառերը նոյնագոյն
եւ անգարդ: — ԴԱՏԱՐԻ թուղթ էջ 2—3 եւ 15՝ ուր
վերջէն յիշատակագրութիւններ են գրուած. էջ 4—13
պատկերներ. կամարածեւ կոշտ զարդեր. որոնց տակ
գրուած են կամոմները եւն. կամարներուն վրայ թրո-
շուններ, կանաչ, կապուտ, կարմիր, դեղին, սեւ գոյ-
ներով անճաշակ. էջ 14՝ շրջանակի մէջ խաչ մի՝ որ կը
կանգնի կողովման հիւսուած եռանկիւն պատուանդանի
վրայ: Յիշատակագրութիւնները սեւ մելանով են. նոյն-
պէս խազերը, շնորհքը, այբուբանները զարմաւ սեւ
մելանով անցած են չին կարմիր գրերուն վրայէն 328—
348, 360—363, 426—429 եւն էջերը. ուրիշ տեղեր
տող ընդ մէջ քոյրերով կրկնուած ինչ որ գրուած է
կարմիր մելանով (էջ 19ր—20ա, 41—46ա, 133—138ա,
145—148, 213ր—217, 244—249ա, 387ր—342ա, 364ր—
367ա.) — ԴՐԻԺ Աղիակ քանանայ: — ՅԻՇԱՏԱԿԱ-
ԳՐՈՒԹԻՆՆԻՆ քաղմութիւն:

Մատենաւ է Ա-Է-Գ-Է, որ կը բովանդակէ
էջ 4—5 կանոններու վրայ տեղեկութիւն, Եւսե-

րիս կարգիւնս եւն: 6—13՝ կանոն՝ սեւ մելա-
նով, եւ կամարներու տակ. 16—142 Եւստարան
բոս Մատթէոսի. 143—219 Եւստարան բոս Մար-
կոսի. 220—347. Եւստարան բոս Ղազար. 348
—437 Եւստարան բոս Զովհաննու:

Առաջին գրէն լուսանցքի վրայ մեկնու-
թիւններ կան. էջ 25 (Մա. Գ. 16) այդպէս
100 (ԻԼ. 17) կազմեցեր: 121 (ԻԵ: 24) տաղանտ
կէս ունիւն է եւ ոչ թուոյ: 126 (ԻԶ. 16) ախ-
տեցին: 130 (ԻԶ. 53) Ղազարէն: 175 (Մր. Է. 8)
արմաւենի սփիւրիդ: 196 (ԺԲ. 14) զգլխահարկն:
206 (ԺԳ. 12) պատէք. 222 (ՂԿ. Ե. 28) վառալ
(= տվեալ) ողջոյն: 231 (Բ. 41) պատէք: 370
(ԹՅ. Զ. 4) պատէք: 387 (Ը. 56) յնծոցաւ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԿԱՐԴՈՒԹԻՆՆ: — Բուն գրէն 1
էջ 142. «Զատացող սուրբ աւետարանիս շնորհ
հանայ յիշնիք ի քրիստոս. եւ քրիստոս զձեզ յի-
շնեցէ:»

2. էջ 437. «Փառք ամենաուրբ երրորդու-
թիւնս յամենայն ժամ. ամեն. ի ՆԼԵ տաւմարիս հայոց
եւ իւր թահանայ ստացայ զսուրբ աւետարանս ի վոյ-
նու. Եւ որդւոց իմոց իւր եւ իւր իւր. եւ յազարս
փրկութեան հոգւոյ իմոյ եւ ամենակ իմոյ հոգւոյ: Արդ
ապաւնեմ զձեզ սուրբ քահանայք առաւծոյ որք ըն-
թեւանք զսուրբ աւետարանս յիշնիք զմեզ սուրբ
եւ յնգունակ աղաւթս ձեր. զի ողորմեցի մեզ քրիս-
տոս յաւար պարտեան իւրում. եւ քրիստոս զձեզ
յիշնեցէ ընդ սուրբս իւր ամեն:»

Այս երկրորդ յիշատակարանին մէջ Եզրիս ա-
նունը նենգուած է. որովհետեւ գիրը սեւ է եւ թեւեղին
այնտեղ քերուած եւ աղտոտուած. նաեւ Եզրիս ա-
նունը երկու կողմեր կը թայ բաւական քայց տեղ:

Ուրիշներէ յիշատակագրութիւններ 1. էջ 2: —
«Այս իմ գիր է հաւայ որ տվի զիմ արա զարնացին
արթն» (՝) աստուածաբորին հարկնիք որ այլ ասել «
յսեր եպիստոման տամ» (՝) ճ. պոս վկայութիւն դա-
նայ ու — «Եւնայ տայութի իմ իւրեան: ու ՍԷ-
տայն:»

2. էջ 3: — «Զանուն աստուծոյ այս մեր գիր
է: Իւրեանց մեծի եւ փոքրեր. որ ազար զստանցան

[illegible]

22. Ի էջ 439: «Յանուն առաւելոյ պի մեր զիր
է սեւեթ քահանայեցի եւ տանուտեղաց որ իւր-
ուս-տէն հաշիւ տարին. ընդ միմեանս զհենդ առ-
աւելած մեզ Հոգի եւ հաշուեցաք: զգրկներն, գործերն
բաժնեցաք զհեն իւր-տէն: ծախք էր գարալէ: ճա-

բեցաք: այլ հաշիւ չունին ընդ միմեանս: (Դատարար Մա-
կարէն վերջ եկած յիշատակագրութիւնները մեծ մա-
տով փնտռուած, աւրուած կամ անբնիկ են:)

Ըստ ձեռագրին մեջ քանի մը թիւղմ կար (2—15 եւ 328—329)՝ ուր անորոշ կերպով գրեր կ'երեւային. յայտնի է թէ ձեռագիր մին էր սրբուած եւ յետոյ այն աւետարանը գրուած, ուստի ԷՔԸ-ԷՔԷ: Միջոց շունեի այն գրերը մեջտեղ հանել տալու, ուստի եղանակ մը մտածեցի եւ յաջեկցայ. շատ ջրտա սեւ մերան մատով թեթեւակի տարածեցի մազազաթին վրայ, անորոշ գրերը սեւցան եւ յայտնի տեսնուիլ սկսան: Զովհաննէսէն մաս մըն էր (ԹԼ՝ 28) — Էւ ամին զՅիսուս ի վանայն կայրափայլ եւնէ: Դոյնալուս Պաշտօն առ կողոտարիս թիւղմէն Գլախ Է, Գլախ Գ, զորանք աւելորդ. համարեցի հաստաւք բերել:

2.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ, ՏՕՆԱՑՈՅՑ ԵՒ ԱՌԵՏԱՐԱՆԱՑՈՅՑ

$$22p = 1323.$$

ԹՈՒԿԴՐ. 334. Է՛լ չէ նշանակում: — ՄեծՌԻ-
թիկն 13.5 սմ. երկ. 10 սմ. լիս. 4.5 սմ. հատ.: —
ԿԼՁՄ՝ փայտ՝ վրան ամրոջ է կաշի անցում: — ԿԲ
պարունակ է երկու զիբբ: Ա-ը Եսայա կհաց. ՉՀԲ =
1323 թուականն է. — ԹՈՒԿԴՐ. 271: — ԿիկԹ՝ քաղաի
զորազայն մագաղաթ: — ՀԼԵԴԱՄԵՆԺ՝ մարութ. ա-
ռանք տառապալի: — ԴԼՏԱՐԻ թուղթ միայն է՛լ 18.
տող՝ 25: — ԴԻԲ՝ սեւ թանաքով, քուրզիք. — ԼՈՒՍԼԵՆ-
ՑԼՁԼՐԻ. 144. — ԿԼԵԼՁԱՐԻ. 10. — ԴԻԴ՝ Յովսէփ
քահանայ: — ՏԵՂ՝ Սիւ:

Իսկ երկրորդն է՝ Տօնացոյց եւ առեւտարա-
նացոյց, իրականն անյայտ, քայքայ տռաշինէն ան-
շուշտ աւելի յետոյ: — ԹՈՒՂԹ՝ 63, — Դիւթ քարակ
մազազաթ՝ սպիտակ եւ փայլուն: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻՔ,
տռաշինէն աւելի մաքուր, ասանց տատաւտուր: —
ԴԱՏԱՐԻ թուրք՝ առջեւէն մէկ եւ ետեւէն յինչ էջ, տոյ՝
22: — ԳԻՐ՝ սեւ, քողոքոք: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԻ՞ 9,
ԴԼԽԱԶԱՐԻ՞ 2: — ԳԻՐԻ՞ մանամաթ: — Երկուքին մէջ
ալ լուսանցադուրէին չկայ: — ՍԿԶԻՆԱՏԱՆԻՐԸ՝ զար-
դարուն, սկզբնատողերը՝ կարմիր թանաքով, ԼՈՒՍԱՆ-
ՑԱԶԱՐԻՒԵՐԸ՝ շատ գեղեցիկ, մաքուր եւ սիրուն, ճա-
շակարար, մանամաղ երկրորդին մէջ: — ԿԱԶԻՐԸ՝
Պոստ քանաւայ:

Ը. Ըստջին գիրքը՝ ՀԱՐԿԱՅՈՅ, նախաբան
և էն չունի. առաջին էջին ճախարան է. «Կանաչին
Յզուր թե հան Ըստուած անձին ի յովակիման եւ աննոյգէ
զեհէանմբեր թի. Գրիգորի կաթ. և էն»:

ՅԻՇԱՆԱԿԱՐՈՒԹՅՈՒՆ: 1. Ըձենեն գերջ
Հեռահեղ իշխասակարանը. «Փառք սուրբ երրորդու-
թեանն եւ միդ տառաւածութեանն Հաւր եւ Որդւոյ

[illegible]

2. Այս վերջին տողերը «Գարձեալ աղակեմ»-
ամեն, գրուած են յետոյ. այդ գրերուն տակ ուրիշ
գրեր կան, որոնք այլ եւս չեն երեւար. բայց «ամեն»
էն վերջ՝ վրան ուրիշ բան չէ գրուած, որով բաւական
յայտնի կ'երեւան. թէեւ մէկ երկու բառ ջնջուած...
«Չի տացէ նոցա տէր աստուած շ... թիւն (թէրեւս
շորհչք եւ խաղաղութիւն) հասանել ի զբաւ քահա-
նայութեան եւ որք ի մեաք ուխտաւորք են եղեալ ա-
բաղէ նոցա աստուած ի հասանցման բարեաց զ...ար-
քայութիւն արդ որ կարգայք... ացէք յիշել արժանի
արարէք զգրկ(ցող)»... եւ մեզ յիշողացդ հազարապա-
տիկ տացէ աստուծոյ բարեաց. ամեն, Ասոր յաջորդ երեք
էջերուն վրայ՝ որոնք առաջ անշուշտ գատարկ էին,
ուրիշ մէկը աւելցուցած է. «Այստաւ ընդ... այստաւ
զերբորդութիւնդ երկնց նահատակաց զառարգասի զպրա-
բոսի եւ զանդրոնկիոսի զվան առաքինարար վանն քա-
ժուսիկայութեան, եւն շարականի»:

3. Երբորդ էջին վերջը գրուած է կազմողին կողմէն հետեւեալը. «Ի թվ. 22 Բ կազմեցաւ տառս երգարան որ կոչի շաւր՝» Եւ աւարտ քահանայի պատգամը արդ ազատեալ զամենեւեմ յիշեցէք յազատութեան ձեր զիս զպաւ զոս քահանայ եւ զորբաւեր եղբայրն իմ՝ զԳեորգ քահանայ եւ զԾնողսն իմ՝ եւ որք յիշէք եւ մեզայ թողութիւն խնդրէք եւ ինքն քրիստոս ձեզ ողորմեացի եւ նմայ փառք յաւիտեանս ամէն: Ի թվ. 22 Ա.»

Բ. Երբորդ մասին առաջին էջը՝ որ դատարկ է, կը կարդանք. «Ստանաւ արեան վարժարանի թանգարանին նուիրել Մկրտիչ Խ. Պալար ի կաւրին 15 ապրիլ 1887:» Երբորդ էջը՝ կարմիր գեղեցիկ գրերով՝

«ՏԵՆԵՆՅՈՅՑ ԵՒ ԱՆԻՏԵՆԵՆՅՈՅՑ. Եւ կարգաւորութիւնք: Եւ հրահանգ տէրութեան տօնից: Զոր եղեալ եւ սահմանեալ է Սրբոյն սահակայ հայոց հայրապետին: Զոր բնկաւալ ի նմանէ հասուցին առ մեզ նոխարին մեր. Զուն վարի. Ա. կաղանդ է: Ի. Ե. Զրազայուց է: Ի. Զ. Ծնունդ է տեառն մերոյ յիսուսի քրիստոսի: Եւ ջուր արհնէք:»

Գրքին վերջը կը կարդանք.

«Ստանաւ ար խրատ. ուսիր.

Ի թուականը կը ցուցնեն որ այս Պօղոս քահանան չէ թէ հիմակուան, այլ ուրիշ հին կազմ մը կազմած էր, եւ այն ալ միայն առաջին գիրքը, որովհետեւ յիշատակութիւնը առաջին գրքի վերջը գրուած է, եւ մանաւանդ որ Երբորդ 22 Բ թուին վերջ գրուած է:

Արդ՝ պատուիրեմ՝ կարգայ եւ տես. եւ խրատեմ թէ միտ գնես. որտի մտք զատուած սիրես. եւ զպատուիրան նորա առնես: Զտօնացոյցս լաւ պահես. եւ զամենայն տօն տեսանես. զժամատեղն ժիր պահես. զօրն սրբոյ տանիւ պատուես:

Ընծահատակն յիշատակես. եւ սաղմոսիք միշտ ազօթես. շարականաւ տարհարանես, եւ զպատմութիւն նոցա պատմես:

Եւ խունի անուշ մատուցանես. եւ ի տաճար նոցա մտես. ջուր լուցանես եւ մամ վառես. եկեղեցւոյ աւել ամեն:

Այս բաւական է թէ յես. եւ աստուծոյ միշտ ծառայես. եւ անխափան զայս կատարես. զսուրբն աստուծոյ սրտի առնես:

Զորժամ զկենցաղս վճարես. նոցին փառապան հասանես. զարքայութիւնն ժառանգես. զատուած նորօր փառաւորես:

Արդ՝ պաղատիմ լալազին եւ. զգաւածեալ զծօղս յիշես. եւ զու յիշեալ ի տէր լիցիս. յորժամ տեսնես փառք յերկիրս:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ: Ասկէ վերջ նոր ձեռագրով գրուած է «Գրքոր» որ ջնջուած է. անոր տակ կնիք, ուր կը կարդանք մահաւոր Բ. Բ. Վերջի 5 դատարկ էջերուն վերջ կայ նաեւ 4 տող գիր՝ որ ջնջուած է. կը տեսնուին միայն «վաղթէն...» առ շաւրաքանս: Իսկ վերջին էջը երկու կնիք՝ երկուքն ալ նոյն անձի եւ նոյն ձեռով. ուր կը կարդանք. — Ա. Բ. (Միտք):

3.

Ս Ա Ղ Մ Ո Ս

ՌԻՆԷ = 1596:

ՌՈՒՂՔ՝ 186. էջ 366: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՔ՝ 85 սմ. երկ. 65 սմ. լին. 25 սմ. հաս: — ՏՈՂ՝ 19: — ՆԻՒԹ՝ ըստնականայ թուով: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ ամբողջ կաշուաւ քրքրուած: — ՀԱՅԳԵՄԵՆՔ՝ քաւական մարութ. ասանց տառաստիւղի. 1 ՌՈՒՄԵՆՑԵԶԱՐՔ՝ 56. ԳԼԽԱԶԱՐՔ՝ 8, ոչ այնքան լաւ: — ԴԱՏԱՐՔ թուով 4 էջ առջեւէն եւ 3 էջ ետեւէն: — ԳԻՐ՝ սեւ թանաքով, քոլորգիր մանր. — ՍԿԶՐԱՆՑԱՌՆԻՐՆ ու ՍԿԶՐԱՆՑՐԱՆԻՐՔ՝ կարմիր: — ԳՐԻՉ՝ թուով Պետրոս արեւոյ: — ԳՐՈՒԹԵՆՆ ՏԵՂ՝ երգեցող: Նախարան եւն շունի. էջերը նշանակուած վերի կողմը, մինչեւ 43. յետոյ 44 եւն. ասանց նշանակելու 43. 235 էն սկսեալ թուերը՝ կը նշանակուին վարդաւանդազրութիւն եւն չկայ: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ սկիզբը յորս պարտաւ էջերէն մէկուն վրայ գրուած է. «տանը յուզը փարայ ըստ լալին տրի յուզը փարա բաթաթ տրի» սեւ մկանով. նոյնը մտախտով ուրիշ երես մը: — ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ՝ կայ բուն գրչին եւ օտարներէ:

Մատենան է ՍՊԱՆՏԱՆԻՆ, ըստ օտարութեան: Սաղմոսներէն վերջը կու գան քանի մը ա-

զօթքներ՝ Ըստուածածնի, Սիմեոնի ծերունոյ, Մանաթի:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. էջ 357. ԳԼԽԱԶԱՐՔ՝ քաւական գրչին «Փառք համազոյ անրածանիք ար. երբորդութեան. հաւ եւ սրբոյ եւ հոգոյն սրբոյ պիտի եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտեանց ամէն: Աւարտեցաւ սաղմոսարանս ի թվին. ՌԻՆԷ. (= 1596) ողորմաւ ամայ ժ. Բ. աւրն շորերշարաթի. ի դուռն ար. կիրակոսու. եկեղեցւոյ զաւառն երգեցողան. Եւ աւար թոխաթի. անարժան եւ անպիտան. հոգոյ հաստար պետրոս արեւոյ, անմեղադիր լերուք եղբարք. խնայ ըծրեցայ. որ գիրն մանար է. զի կար մեր այս է: Փառք յաւիտեանս ամէն:»

Մնացեալ էջերը տարբեր գրով են եւ տարբեր նիւթով. տեարակ մըն է առանձին՝ որ կը պարտանակէ՝ Հաստով խոստովանիմ, սկսեալ «վան մերոյ փրկութեան խաչեցար եւ թաղեցար եւ յա-

բնար ի մեռելոց... յիշեալ զիս յորժամ գաս եւնոյն տողերէն:

Հաւատալէն վերջն: «Ողջոյն քեզ մարիամ լի շնորհօք ար. բնդ քեզ ահլ. ես գու ի կանայս եւ ահլ. է պատգ յորովայնի քս յս. քս. սր. մաւրիամ մայր այլ. բարեխօսեալ վս. մեր մեղաւորաց այժմ եւ ի ժամ մահու մերում ամէն: Քօ. նազովեցի թագաւոր Տրեկց գու պահեալ զմեզ խա-

ղաղութբ. ի գիշերին այսմիկ եւ ամ. ժամու փրկել զմեզ ի փորձութեան եւ ամ. վտանգից մերոյ աւմէն:» Եւ այս տարբեր գրով. «Երեւել Երեւանի» եւ աւելի վերջ. «Ի թվ. ՌՄԼԷ (= 1788) ի օգոստոսի յիշակէ սր. սողմաւոր արդւ. անանիկին եւ իւր կողմն. եւ համան ննջեցելոցն որ ես ար. մկրտիս բարոքապէս վայելեալ ամէն:»

4.

ՇԱՐԱԿԱՆ

ՌՃԺԵ = 1666.

ՅՈՒՆԻՍՏ 366. էլ չէ նշանակում: — ՄԾԺՈՒՅԻՆ՝ 12-5 ամ. 6 ամ. 5 ամ. հատ: — ՏՈՒՆ՝ 23: — ԿԱԶՄ՝ փայտեայ՝ զուրկն կաշիով եւ ներսն մետաքսով պատում: — ՆԻՆԻՍ՝ սպիտակ եւ փայլուն մազաղաթ: — ՀԱՆԿԱՄԱՆ՝ շատ մաքուր, առանց տառապանքի: — ԴԱՏԱՐԿ թուղթ՝ ընդ ամէնը 3 էջ: — ԳԻՐ՝ սեւ թանաքով ընդգրկի: — ԼՈՒՍԱՆԱՆ՝ 150, ԳԼԻՍԱՆ՝ 10, 3 մեծ ԳԼԻՍԱՆ՝ ամբողջ էջի վրայ: մին Յովակիմ եւ Լննա. միւսը՝ Եսայի Երեմիայի. եւ երրորդը Հովակիմ: — ՍԿԱՆԱՆ՝ զարդաւորն, գեղանկար. ՍԿԱՆԱՆ՝ կարմիր թանաքով պատկերները շատ գեղեցիկ, փայլուն եւ պայծառ զոյներով. մաշակաւոր: — ԳՐԻՉ՝ չէ յիշում: — ՏԵՂԻՆ՝ Երեւանի Եոթին գիւղ: — ՏԵՂ՝ Երեւան:

Ստանալն է ՀԵՐԻՆ:

ՅԻՇԱՆԱԿԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆՔ. — 1. Օտար գրէ՛ «Երեւել այս գեղեցիկ շարանոցն հրախօսեալ կուսին եւ իւր ծնողացն լրբութիւն ի դուռն ար. նստիլին. թիւ. ՌՃԻԼ» (= 1719):

2. Բուն գրէն «Չանկարող պատուական շարանակն, զբարեմիտ կուսակրօնն շուշանն՝ որ շերմեանդ սիրով ես գրել զշարանոցն յիշատակ հոգոյ իւրոյ եւ ծնողացն իւրոց. եղբարցն իւրոց եւ ամ. արեան միւսրոցն. որք հանգիպիք սմա յիշեցէք աղաչեմ. միով ամ. սղորմայիւ. բնդ նմին զբազմամեզ եւ զգեւրեալ հոգով գծողս յիշել ժամեմ: թիւ. ՌՃԺԵ» (= 1666):

3. Դարձեալ նոյն գրէն շարանաներուն վերջը՝ «Լաւար հասուցողին փառք ամէն:»

4. Ի վերջոյ ԳԼԻՆ՝ ԴԼԻՆ՝ ԴԼԻՆ՝ «Երեւանաւորացն փ... (Բ— Է ԵՒ—) բոլորեցուն զայս... (Գ—Է— Բ— Է—) միանմանայ եւ միարան զօրութե. համայնից գաւառութե.՝ հարթ եւ հաւասար փառաւորի. սրբոյ երբորդութե. եղակի եւ միանման տրութե.՝ Լ. յիշեմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս եւ յանբաւ յաւիտեանս. եւ անգր քան զյաւիտեանս յաւիտեանս ամէն: Որ ես կարողութի. անձին բազմամեզի եւ քան զքանաւ նուազութի մեզօք գեղեալ ողորմ. հասանել յաւարտ ար. երգարանին ար կրի շԵՐԻՆ:

որ է շարեալ ան պատուական զուարթարար հոգոց. եղեւ զբաւ սորին. ի թվականին հայկոյ սեռին, երկ քառեակ եւ երկ հարեւրի. երկ յարեւան եւ երկ հրեւեակ ի նոյն յարի. եւ հոգ այլ թիւ յարարարդի: ԼՃ՝ սեռն յունայ յունիս քառեակ հնգեակ եւ քառակի: յերկրս ար է երեւակի գեղոս որ շուսթ վերակոչի. բնդ հովանեաւ ար. ածածնի. եւ ար. զրիգոր յուսաւորի. ի հայրապետութե. հայոց ար. աթոռոյն էջմիածնի. ՏՆ. Երեւանի կաթողիկոսի. եւ աթոռակալութե. մերոյս նահանգի. առաջնորդութե. ար. կարապետին Խոսեայ թաղմամբատակ բարանապետին. եւ յաջորդի նորին ԼԱՄԵԿԱՆ վարդապետին:

Գծադրեցաւ տառս ցանկալի ձեռամբ ուսման անարհեստի. մեզօք լըցեալ յոյժ զարդալի. որ շունի կարողութի. միոյ կէտի գրումն. այլ ապաւենն յուսալով. ողորմութբ. նորին աւարտեցի: Ի խնդրոյ եւ արգեամբ մանաւանդ ջերմեանդ սիրոյ եւ բազմամբ հոգով ցանկացողի. եւ եռափափազ տենչմամբ ստացողին արատել եւ բարեմիտ շուշանին: Որ ստացաւ զպատուական շարանակն. եւ գանձաւ անկողնակալի. յիշատակ եւ ի փրկութի. հոգոյ իւրոյ եւ ծնողացն իւրոց հօրն բախիլին մօրն խուրմին եղբարցն հոգեւոր սիրեցելոյն եւ արեւմտաւ մերձաւորին ԼՐԻՍՏԱՆԿԱՆ վարդապետին. եւ հարազատին մանուկին եղբորորդոցն տողմըին:

Գտներցն եփրոսինին ՆԱԼԻՆ
Քերցն միւսթին եւ մարիամին զանազանին հուսիսիմին թառանին պապոյն տողմըին. մամոյն ՆԱԼԻՆ. եւ ամ. արեան մերձաւորացն կենդանեացն եւ հանգուցելոցն. զբոս գրեցար եւ զոր մեացին թամամին: Էւ արդ՝ եւ ամենամեզ եւ նուազաւ. անուամբ միայն կուսութե. եւ զարծով թափուր գոյով. յոյժ սիրով եւ փափազանօք ստացայ զշարանոցն ի հայալ արդեանց իմոց յիշատակ եւ փրկութի. հոգոյ մեղապարտ շուշանին. ԼՐԻՍՏԱՆԿԱՆ անկեալ արատաւալից գիմը աղաչեմ զոր. հանգիպողոյ. որք հանգիպիք սմա կարդալով կամ՝ որի նակելով կամ՝ ի վերայ հայելով բոլոր սրտիւ. եւ ի բերանով ամ. ողորմ ստացէր մեղապարտ շուշանին. եւ ծնողացն իմոց բախիլին խուրմին. եղբարցն իմոց ԼՐԻՍՏԱՆԿԱՆ վարդապետին մանուկին եւ որդոցն իւրոց տողմըին:

Քերցն իմաց միտաթիւն մարիամին եփրոսինին,
Էւ ամ. արեան միւրցն. մերոց. եւ ձեզ յիշու-
ղացդ. եւ մեզ յիշեղցս ողորմացի քս. յոյսն ամենի.
Էւ զթասցի ի հոգիս մեր ի միւս անգամ զայլատեանն
իւրոյ յաշեզ ատենին ամեն: ԴձԼ. յիշեցէք ի մարտա-
փայլ յազօթս ձեր. զուսուցիչն իմ եւ զհոգեւոր մայրն
զեղիսարէթն հանգուցեալն առ քս. եւ զքոյրն իւր մա-
րիամն. ընդ նոսին յիշել մաղթեմ զբազմամեզ եւ ամե-
նափարան ոգով զերի զըզճոգս եղկելի եւ զծնօղսն իմ
եւ զեղբարսն. եւ զամ. մերձաւորսն Լձն: Լւարտեցաւ
թփին ՌճԺԷ. ի փս. քի:

Եկող մէկ էջ պարապ, եւ վերջը «Մեծացու սցէ

մեծի ուրբաթուն» եւ վերջին էջին վրայ նոր ձեռագրով.
«Լյս շարական սոյն օրէն եւ միւս Կարին Սանասարեան
վրձրին կվերարեբի: Յակոբ Տէրաթիւնեան. 1888 յն.
15 Վան»:

Շարականներու կարգին մէջ կան նաեւ սա երկու
յիշատակութիւններն՝ առաջին գրէն:

«Չգերեալ հոգով գծողս»:

«Չքանկացող եւ զերմեւանդ սիրով ստացող
շարականիս կուսակրոն շուշանն եւ զծնօղսն իւր յիշե-
ցէք առ քս. յոյսն ամենի ընդ նոսն եւ ուշամուտաց ա-
նարհեստ գերեալ հոգով գծողս եղկելի»:

5.

ՇԱՐԱԿԱՆ

Ենչայտ: — ԺԶ—ԺԷ դարէն:

ԹՈՒՂԹՅՈՒՆ 291. Էջ չէ նշանակուած: — ՄԵԾՈՒՆ-
ԹԻԻՆ՝ 12 սմ. երկ. 10 սմ. Լյն. 4-5 սմ. հատ: — ԳՐՈՒՆ-
ԹԻԻՆ՝ րաւական մարութ: — ՏՈՂ՝ 23: — ԴԻՐ՝ սեւ թա-
նաքով, քողորդիք: — ԿԼԶՄ՝ փայտէ կաշնպատ: — ՆԻՆԹ
թուղթ: — ՀԼՆԳԼՄԼՆԻՔ՝ քրքրուած, նիւցած. առջեւէն
եւ ետեւէն 2-3 թուղթ սեւցած. վարի կողմէն պրած,
բայց զերիք քիչ վնասուած. տառասփռալ չկայ: —
ՍԿԶԲՆԼՏԼՆՈ՝ եւ ՍԿԶԲՆԼՏՈՂ՝ կարմիր թանաքով: —
ԼՈՒՍԼՆՆԵԼԶԼՐԴ՝ 140, գլխազարդ եւն շատ տգեղ եւ
անծաշակ. տեղտեղ լուսանկարութիւն եւ յիշատակա-
րան: — ԴԻՐԺԷ՝ առ հասարակ նիւցած եւ աղտոտած է:
ԳԼԻԶ՝ վարդան ստրկուագ:

Մատենան է ՀԷՐԵՆՆ:

Առաջին էջը Մատթէոսի առաջին գլուխն է,
2րդ էջը՝ դատարկ, բայց գրի փորձով լցուած է յե-
տոյ. այս թուղթը կազմուէն գրուած է անշուշտ:
Եկող զիւրքը կը սկսի առանց նախարանի եւն.
«Երգեցէք որդիք սիրելի...»:

ՅԻՇԵՆԵԼԵԳԻՄԻԹԻԻՆԵՔ. 1. Օտար գրէ:

«Այտար յաթոս փառաց ընդ հասր ծընանի» նոյն էջին
շարականէն օրինակուած անոր մօտ նոյն գրէն «տիրացու
վատն (= վարդան)»: — «մատիկ վարդ» «աւերել»
փառաւորել անուն քս. եւն. նոյնպէս գրի փորձեր հոս
ու հոն. բոլոր շատ կոշտ եւ տգեղ գրերով:

2. Բուն գրէն — Էւ վարդան գրիւս յիշեալ:

«Էւ եղկելի վարդան սարկուագս գծող սորա յիշեցէք ի
սր. աղաթս ձեր. եւ ծընողաց մերոց ողորմի սասցէք»:

3. Օտար գրէ: — «Էս բարեթիւցի գրիգոր
վրդպոս. էկի յարբ. գուգն մացուցանց ՌՄՃԺԴին
(= 1765) յունվարի մէկին օրն շաբ. յիշատակէ ծընարն

եւ նոյս աստուրիկն ձեռն (Մաղեալը պրած)» «այծոյ
լեղին ու նիշատիւն շաղէ. ուր քսէ մաղ բսի»:

4. Շարականներու վերջը պակաս թուղթ կայ.
յետոյ կու գայ երկու թուղթ որու վրայ հաստ անծաւնի
եւ կոշտ ձեռագիր մը կայ. նոյնպէս շատ գրի փորձ. «մի-
մաափան (= միարան) սր. վարդանն բերից աղող սր մի
յոր հոգուն եւ գնացի կամ կարգացի գուգ հոն առի
ու իմ եղբարն սր. տիրացու սաղաթեւէլ (= սաղա-
թիւն)» «սրվ. բարեւ. սր ով սր կարտ» «պատ գրոս
այս է որ» «յիշատակէ սէր վարդանին նրսէսին որդան»
«երանի աղբատաց զի նոքա» «աւետիս կարապետս
վանէն մացանցի զաղար կէհի եւ եկաւաթ» «պետրոս
քիչ սր. պպա» «մաւան... ընտա... պիր տոտա...
տիր... պէճա... (կէսը պատաւած)»:

5. Լյս պատաւած եւ փոսած էջին վրայ է նաեւ
ԺԶ—ԺԷ յիշատակէն առաջին գրողէն: «...երգարան
յիշեալիք... յոք սր. տամ... (գու)տարն իւր զճութեկն
... ջհայալ արթեանցն եւ... քսէս սարկուագին ի վայել
... եւ յիշատակ ննջեցելոց եւ ամ... մերձաւորաց. ոչք
հանգիպիք... հարեւանցի տեւանէք միով... դաւ յիշէք
նոյնպէս եւ դուք յիշել լինէք... յ. մերոյ որ է աշլ.
յւտնս. ամեն»:

Գրքին գրութեան թուականն անշուշտ պատաւած
մասին մէջ կը գտնուի. ուստի եւ որոշ չենք կրնար
գիտնալ. բայց բարեթիւցի Գրիգոր վարդապետին թուա-
կանէն (ՌՄՃԺԴ = 1765) կը գիտցուի որ այդ թուա-
կանէն առաջ է:

Լձնէն վերջի թուղթն ալ՝ որ կազմուցին կազմէն
է, աւետարանի մը Մնացորդն է, մանր գրով, սեւ թա-
նաքով եւ երկսիւն, իւրաքանչիւրը 2-5 սմ. լյն.
6-5 սմ. երկ:

6.

ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ

Ենայտ, ԺԶ-ԺԷ դարերն:

ԹՈՒՆԹ 474. Էջ չէ նշանակում: — Մեծ-Ու-Թիկն՝ 27 սմ. երկ. 18 սմ. ԼՄ՝ 9 սմ. Նոտ: — ԳՐՈՒ-Թիկն՝ երկրին, իւրաքանչիւրը 20X65 սմ.: միջին լուսանցը 1 սմ.: — ՏՈՂ՝ 27: — ԳԻՐ՝ խոշոր բալրաքիւր. սեւ թանաքով. ՍԿԶԲԱՆՏԱՌԵԼԸ խոշոր, եւ կարմիր կամ կապուտ թանաքով, անկարգ: — ԴԼԵՂԱՐԻ, ԼՈՒՍ-ԼԵՑԱՂԱՐԻ՝ զարդարուն զիւր՝ գրքին նսկաւոր միայն: — ՍԿԶԲԱՆՏԱՌԵԼԸ՝ կարմիր: — ՆԻԻԹ՝ նստա թուղթ: — ԼՄԴԵՄԵՐԻ՝ մարմար, ստանց տառասխալի, վերջէն բռնի մը թուղթ պոկատ. ԴԼՏԵՐԿ թուղթ չկայ: — ԿԼԶՄ՝ կաշեպատ փայտէ: — ԳՐԻԶ եւ ԹՈՒՆԵԼԵՆ սն-ձանօթ: — ՏԵՄԼԸ՝ պլանայ սննմբ:

Ստեանա Ե Եւրոպայ:

Ըստ թուղթի հին երկաթագիր մագա-ղաթեայ աւետարանի մը մնացորդն է, կազմուցին կողմէ գրուած: Եւրոպ երեք թուղթ ցանկ:

ԵԼԵՆԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆԸ: Լուսանցագրու-

թիւն չափազանց շատ է. ընդհանուր գումարը 400 կայ, բայց բոլորն ալ կրկնութիւն են: Ըմեն վիպարանա-թեան տակ առաջին զրիւր յիշած է զինքը — Եւրոպ, բայց առանց անուն տալու. — Կերոզ եւ ոգոր-մած ած. գրքեայ քաղցրութիւն. քս ի հոգի. — Նա փր-կեացէ... ի հոգին տանջանայ եւ գծախոցն ամեն: — Որ եւ զմեզ արժանի արտոյցէ տեսանել ըզնա ի միւսան-դամ՝ զայլատեանն եւ լսել տայ զերանաւաւ բարբառն. մանաւանդ. — արդ աղաւթիւք ոգորմի ստացողի գրոցս. — Որ ոգորմի ստացողի գրոցս. — Ես. քս. մագիմանաք սք. վիպիս զաշանայ ի միւսանդամ զայլատեանն քաղցր ախմբ հայեաց ի... — Գլխած եւ ոգորմած գլխա ի հոգի. — Որ ոգորմի ստացողի գրոցս եւ գծաք սորին եւ յարմարի ճառիս ի պատիւ առաջին աւուր արարու-թեան. այս: — Ըստ թիւն գրողը չէ գրած իր անունը. յե-տոյ տէր Եւրոպ անուն քաշանայ մը աննց քով իր անունը գրած է կարմիր մկանով. շատ անգամ աւել-ցնելով այս ու այն ազգականին անունը. — ար. յակորին, Եգիպտեթին, եւ անգրանիկ որդոյն մկրիսեզ քաշա-նային, ար. կարապետին, ար. վարդանին, ար. շմաւ-նին եւ շաշին եւ ետային եւ ամ. արեան մերձաւորացին: Ըստ թիւն կը գտնենք 50 անգամէն աւելի, որոնց վրայ վերջէն խաչատուր անուն քաշանայ մը փակցուցած է թուղթ մը՝ ուր գրած է իր անունը՝ գարձեալ երբեմն այս եւ երբեմն այն ազգականը աւելցնելով: — Խաչատուր

քաշանայն եւ ծնողացն, ովանէս քաշանայն, սիմեոնն, առաւկանին, մերձիւտին, Վառիկին, Հափսիմին, սուր-թանին ծովնարին շարմիկին եւ իւր ծնողացն. տէրաւ-րին, կիրակոսին, աստայտարին, սասիկին, թուղթիկին եւ կողակից եւ հարմաներդն եւ ամ. արեան մերձաւորացն. ածաւեր. եւ երկնազած աստուր քշին. Լ. զաշանն. Գ. երգն, Է. բէմն, Է. եղիս սրգն. պետրոսին, պաւլոս-ին, զապոսին, վէրին: Ըստ թիւն 100 անգամ էն աւելի:

100—150 ի շափ կրկնուած է նոյնպէս՝ ուս յի-շատակագրութիւնը, բայց միշտ լուսանցքի վրայ. — Որ ոգորմ. իշխուեցի մահաւոր պետրոսին կողակցուն վարդ-խաթանին եղբորն յակորին: — Կոյնչափ կրկնուած է լուսանցքի վրայ՝ Որ ոգորմ. իշխուեցի հաղորդեցին եղ-բորն մկրտին որդոյն զաղարին կարգ եւ յոս: 1 անգամ աւելցնելով նաեւ — Եւրոպ անգամ — — Եւրոպ որդոյն բաւեն վերջ: Վարդխաթանին յիշատակութեան վրայ անգամ մը միայն աւելցած է — Էւ եղբորդի մահաւոր լքնաւորն դուրսդին եւ մաւրն մուրճանին: —

Ուրիշ յիշատակագրութիւններ.

— Ը. ոգորմի խոճայ զաղարին որդոյն աթայ պէկն յովանէն եւ կողակիցն սովորեմ եւ գիրչին այ-սորայ: — Որ ոգորմ. ստացողի գրոցս ար. Էդիս հեղա-հոգի քշին. եւ Ժրնողացն մկրտինն սուրբանին եւ կո-ղակցին հատինն որդոյն յովանէն: — Մեկ զիմաղի ինաւրդ վէրինան երես յիշեցէք ի քս: — Ը. ոգորմի լուս խաթանին հոգուն ար եւս յիշատակ շարշար մի սր սարգիսի դուռն: — Ը. ոգորմի եւ հոգեւում խաթմ — հալալ փաստակ է սր բոտա: — Ը. ոգորմի հարցինին հոգուն: — Մերգէն զիմաղի երես յիշատակաբանս գրե-լիս յիշեցէք ի քս: — ճաղրիկին հոգուն երես: — Ը. ոգորմի խաթանին հոգուն եւ իւր կողակցին զիմաթինն աթայի... մ եռասին եւ իգրամանարին եւ երես տու: — Ը. ոգորմի միկին հոգուն տաւարիս ու պոմաւուր-գիս տը. մկրիսեզ հանցարցի: — Ը. ոգորմի գուրիկին հոգուն: — Ը. ոգորմի պարտուկին հոգուն:

Չեւագրին թուականը յիշատակաբանին հետ միասին կորսուած թուղթերուն մէջն է հարկաւ. ուստի որոշ չենք գիտեր. միայն թէ ցանկին տակը գրուած պատմական յիշատակութեան մը մէջ կը յիշուի ՈւշԶ (= 1627) թուականը՝ սրմէ կը հետեւցնենք թէ ձե-ւագրին գրութեան թուականը տակէ առաջ պէտք է ըլլայ:

7.

ՄԱՇՏՈՑ

ՌՃԵ = 1656:

ՌՈՒՂԹ՝ 285, էջ չէ նշանակուած: — ՄԵԾՈՒ-
ԹԻՒՆ՝ 205 սմ. երկ. 15 սմ. լին. 6.5 սմ. հաս: — ԳՐՈՒ-
ԹԻՒՆ՝ երկսիւն, իւրաքանչիւրը 13.5X4. միջին լու-
սանցք 1 սմ.: — ՏՈՂ՝ 21: — ԳԻՐ՝ խոշոր քաղաքի,
սեւ թանաքով: — ՆԻԻԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշնկաւ
փայտ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԷ՝ քաւական մարութ, քիչ տեղ
սեւցած, փաստուած. քանի մը թուղթ քորքոսած. աւա-
ստիտով քիչ եւ աննշան: — ԴԱՏԱՐԿ թուղթ առջնւն
եւ վերջն մէյմէկ էջ: — ՍԿԱՐԵՆՏԵՐԻ ԵՒ ՍԿԱՐԵՆՏՈՂ՝
պարզ, կարմիր թանաքով: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԿ՝ ընդ
ամէնը 51 հատ, անարուեստ. սկզբը կայ երկու թուղթ՝
մասցորդ մագաղաթեայ նիւ երկաթագիր աւետարանի
մը՝ կազմողին կողմէ գրուած: — ԳՐԻՉ Թուղթի երէց:
— ՏԵՂ՝ Սեբաստիա՝ Կոզմուն գիւղ:

Մատենա եւ Մշակչ:

Գիրքը կը սկսի պատկի մէկ հատուածով՝ աշ-
խարհարար՝ նորագիր՝ 3 սիւնակ, 4^{րդ}ը պարսպ
թուղթով է. «Գանձ անապական պատկ գնելոյ, Տեա-
էք որդեակ եւն», բաւական տարրեր տպագրուած-
ներէն: Ե. յնու հետեւ զանկը «Ե. յո ինչ հաւաքեալ
կայ ի գիրքս», վերնագրով: Ցանկին կը յաջորդեն
«Տաղ ծննդեան ջուր աւրհնելոյ», «Հաւատամք»
եւ «Կարգ ապաւիտարութեան», Ե. յնու հետեւ մէկ
էջի վրայ կոշտ պատկեր մը եւ յետոյ բուն գիրքը:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՒՄ: 1. «Եւզնեա՛ հոգի
սր. եւ աջողեա՛ զգործս ձեռաց», — Ռ. Երիշ տեղ մը
աւանկական թուանշաններ, մինչեւ 10:

2. ԳԻՒՄ՝ ԶԵՄԻՆ՝ — «Փառք հաւր եւ
որդոյ եւ հոգւոյն սրբոյ սո՛ժմ եւ միշտ եւ յաւնս.
յաւնից. ամէն: Երգ՝ գրեցաւ մաշտոցս ի սերաստիս ի
գիւղն որ կոչի կոփուուն. ձեռամբն յովսէփ երկցաւ ի
թփակեմիս հայոց. ՌՃԵ. (= 1656) ամին: Երգ՝ երես
անկեալ ազաւեմ զէնզ որք հանգիւղիք սմա կարգալով
կամ տեսանելով. անմեղագիր լեռուք զի կարիք իմ աշա-
ւափ էր. եւ յիշեցէք ի մարբափայլ յազաւթս ձեր զմե-
ղապարտ գրիչս եւ զծնօգս իմ ի քս. ան. մեր ամէն: շուշի
ոք իշխանութի. ծախելոյ կամ գրեկոյ. քան զի փա-
փաքանաւք գրեցի յիշատակ հոգոյ իմոյ եւ վայելու. Թ.
անձին իմոյ. եթէ որ անդգնի զման յաւաքի եւ զպա-

տիժն կայենի կրէ: ի սրտիւ յիշաւ զն յիշաւ իցի ա-
տենին ամէն: հայր մեր:

3. Օտար գրէ — «Թիշատակ է մաշտոցս խան-
ձառցի ածառութին. եւ կենակցուն մարիամին եւ հորն
սեւեկին եւ մօրն պատ...ին եւ եղբարն պոզսին
եւ որդւոյն մանուկին եւ ամ. զարմիցն եւ զաւակացն
կրկին ամ. լուսաւորէ ածառութին. հոգին որ հաւալ
ընչիցն գնեց զայս մաշտոցս եւ եղբի յիշատակ ի գեղն
խանձառ. ամ. լուսորէ իւր հոգին ամէն հայր մեր:

4. «Վերադառնալ Նորագեղին սր. մաշտոցս ջահմանցի
թուան եւ շիշան ի յարաւար վառակց. իւրեանց եւ
եղին յշխ. ի գիւղն ջահմանց ի դան. սր. յմնու. ի
ձեռն ար. թաթէտոսին:

5. «Կազմեցաւ ձեռամբ ներսէս սարկաւապիս
թիւ. ՌՃԵ (= 1629) մայիս ԺԸ եւ քի. փոք.
յամէն:

Գրքին վերջի մասերուն մէջ են ինը տալ.
8 ննջեցելոյ եւ 1 զարիպի ողբ, Մանուէլ, Եռաբեւ,
եւ Նաբաշ անուն երգիչներէ: — Ե. Մինգ ի յէն
բանդ որ ի հաւրէ, յորժամ ծագիս փառաւոր ի
յերկնէ. դատել զսրբոր ազգս եւն: — Բ. Ե. յաւր
եհաւ հրաման յարարէն. մահու հրաւեր մարմնոյս
հոգեղէն եւն: — Գ. Ե. ձեզ գաշեմ ձայնիս մե-
ղայ՝ ի սիրելեաց բաժանեցայ. ի տեսութենէ՝
յոյժ հեռացայ եւն: — Դ. Ե. զիտէի թէ աշ-
խարհս ինձ մուլք էր տուած. ուսէի խմէի հեռ իմ
սիրելեաց, նա մահն յանկարծակի եւն: — Ե. Ով
քահանայք եւ վարդապետք անարան. եւ ժողո-
վարդք հաւատացեալք ամենեքեան, զիմ գան-
կատս լսեցէք եւն: — Զ. Յերեկ հոգ վերաբդ
անցի, հոտ առի զքիմն կափուցի, քայլ մ՝ երկուք
յառաջ գնացի եւն: — Է. Երարիչն արարածոյ
մեզ բարկացաւ, քաղցր բնութիւն անային. մեզ
գառնացաւ եւն: — Ը. Ինձ ունէաւ կայր եւ կաւ-
ման, վանց քո գալուստ ակն ունէր սիրտ ու մնայր
քո սր. տեսուդ եւն: — Թ. Ղարիպին կեանքն է
լուրի ողբերական. դառն ու լեզի եւ արամութի. ի
նեզ գրեման. յորժամ լինի յաւտար երկիր, եւն:

8.

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

Ընդոյտ, Ժ-ԺԸ գարէն:

ՌՈՒՂԹ՝ 232, էջ չէ նշանակուած: — ՄԵԾՈՒ-
ԹԻՒՆ՝ 305 սմ. երկ. 24 սմ. լին. 11 սմ. հաս: — ԳՐՈՒ-
ԹԻՒՆ՝ խոնակ. — ԳԻՐ՝ միջին երկաթագիր. կարմիր
թանաքով: — ՏՈՂ՝ 21: — ՆԻԻԹ՝ հաս, զորք մագա-

ղաթ. ԴԱՏԱՐԿ թուղթ չկայ. եղածները վերջն յիշա-
տակարաններով լցուած են: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԷ՝ շատ նիւ-
ցած. թուղթերը մեծ մասով թափած. փնացած, պա-
տուած, եզերքները սեւցած. զրոյր շատ տեղ աւրուած

նասարեան վարժարանի թանգարանին. Առաքել Եփրատեան 4-ն Ապրիլի 1886:

Չորս էջ մագաղաթներու պարունակութիւնը Բարութի անունով գրութիւն մըն է՝ որ հրատարակուեցաւ "Արարատ" լրագրի մէջ (95 Մարտ). մեր օրինակը տեղ տեղ տարբեր է:

Ա. էջ (Արար. Յաւել. էջ 2ա):

Քաղաքէն, եղեալ գլխոյն տեսեալ ալեւոր մի եհարց եթէ յա. եւ նա աւել. եմ. եւ աւել արիմ՝ բնութայ եւ բարութ ընթերցող ժողովուրդ քաղաքիս, զի ոչ գ եւսին ոչ իցեալ դու յայսմ քա տւր յիշեալ զերեմիայ. յետ ա իս. քանզի երեմիայ զերի վար ոգիդեանն զնայ ի բարեւոյն զ քաղաքնս արքայն բարեւոյն մեղէք եթէ ոչ էիք ալեւոր:

Բ. էջ (Արար. Յաւել. էջ 1ա):

Փակեաց զտաճարն ան. եւ էառ եւ ելեալ ի քաղաքէն ընկեց առաջի ա ողբալով եւ աւել. առ փակեաց ի տկանս տաճարին ան. մինչեւ ի զդոսա ած. զի մեք ոչ եմք արժա. սաս. իսկ քաղաքեացեացն մտին ար առին զամենայն ինչան, եւ այն օրդիսն իզի. եւ տարան ի բ. իմիայ զնայ զկնի. եւ բարութ մեծաւ ողբալով եւ հոգով լցեալ երթեալ բնակեցաւ ի գերեզմա

Գ. էջ (Արար. Յաւել. էջ 2ա):

զիս երեմիա յազարակն ազր տկաւ մի թուգ վասն հիւ զթուգս որ գալար է եւ դեռ կթե աւ. մի ննջեցի ընդ ծառափն եղայ. այլ շտապով եկի. եւ երեցան ժողովուրդն եւ երե եցան եւ հանեալ թուգ եղայց նմ ալեւորն աւել. որդեակ ուր ես եւ ոչ կամեցաւ ած ցուցան քաղաքին ընկեաց ի վերայ ք ան գիտացիր որդեակ զի կէ

Գ. էջ (Արար. Յաւել. էջ 1բ):

եւ միթիարէր զնա. իսկ տանէր զթուգն, ի ճանապարհի ի խորշակէն. եւ երթեալ առ ծ աւ. ընդ հոգանեալն եւ հանգեալ խառեալ էի. եւ խոնարհեցայ եղ ի վերայ կթոցին եւ ննջեա ան զկգ. ամ, ոչ զարթեալ բոտ յորչափ արարին որդիքն իզի. ի յետ կգ ամացն զարթեալ. եւ ա կաւ ի քուն եղէ եւ գլուխս ծանրա յաղեցայ քնով եւ երաց

Սոյն ձեռագրին վերջը կը գտնուի նաեւ "Ուղիղ եղիցին" 71 եղանակով ձայնագրուած. եղանակներուն անուններն են

1. գզածն	26. անձեղն	49. դարբէլ
2. իմաստնակ	27. շնորհազարդ	50. միբաւել
3. խաւսող	28. հաւրեմին	51. աւմվար
4. ձագն	29. մեղուն	52. փողն
5. մամլոն	30. որ. նշանեցին	53. դարբին
6. ձագն	31. կարմիր վանե	54. փոքր
7. հիւանդ	32. ջին	55. տաւկատն
8. զուսեակ	33. ու զան	56. այսաւրմասնէ
9. հոռոմ	34. զոմոող	57. ովէսայ
10. ջուլհակ	35. զայլն	58. աղաչալք
11. քորակն	36. ձագն	59. կաղն
12. դաւաղ	37. տաւպատա	60. կիրակոս երեց
13. ջինայն	38. պայն	61. սարկաւազ
14. եկ	39. սայլն	62. ճիւղ
15. քնքշակ	40. առեղն	63. ձագն
16. գոճեակ	41. արջն	64. փողն
17. աղաւնիկ	42. մէնցին	65. թագվար
18. ծագցին	43. տարածուին	66. զալ
19. շահրիկ	44. խեղեմին	67. խաշի
20. կատուն	45. մասն	68. փոքր
21. ջորեքաշ	46. առաւտ երգ	69. իւղաւ
22. արծիւն	47. հաւատովոր	70. թար
23. ձագն	48. յաւնեղ	71. հրեշա
24. հոգիւն		
25. լալկան		

10.

ՇԱՐԱԿՆՈՑ

(ՌՃԷ. — 1658.)

ՅՈՒՆԻՍ 271: — ՄԵԾՈՒԹԻԻՆ՝ 16 սմ. երկ. 115 սմ. լայն. 5 սմ. նստ: — ՏՈՂ 26: — ՆԻԻԹ ԹՈՒՂԹ: — ԿԵԶՄ՝ կաշնպատ փայտ: — ՀԵՆԳԵՄԸՆՃ՝ մարութ: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, թանազ՝ սեւ. — ՍԿԶԻՆԱՍԵԱԲԵՐՈՒ եւ ՍԿԶԻՆԱՍԵԱՂԵՐԸ կարմիր: — ԴԱՏԱՐԿ ԹՈՒՂԹ ընդ ամէնը 5 էջ: — ԼՈՒՍԵՆՅԱԶԱՐԻ 129, ԳԼԵԱԶԱՐԻ 9,

ՊԵՏԿԵՐ 4՝ ոչ շատ տղեղ: — ԳՐԻԶ ԱՆԾԱՆՈՅԹ: — ՏԵՆԸՐԸ, ՄԱՒԽԱՍ, ՄԱՐԳԻՍ ևւայլք:

Մասեանս է ՇՐԻՄՈՅ:

ՅԻՇԵՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ: 1. (Չայեկոս համառոտագրութիւնը). "աձ. առաջի ձայն է. ալ. ա-

առջի կողմ է. բժ. երկրորդ է. և.ն. (Յեաղ գրի փոր-
ձեր): — 2. «Ամեն ՌԱՄԼ» (= 1788) ին նիկոսոս աղ-
բար եկաւ. աարին էր նախանջ տանուար. կարիճ գիր
տարու. զսուսվարի ամայ մեկին օր երեքշաբթի:

3. «սր. սարգիս ամուր պարիսպ»

4. «Բզնեջի ծախ. իւր յանց»

Ամենէն վերջը — «ԹՎ. ՌՃԼ» (= 1658): —
Գրողին կողմէ յիշատակարան չկայ:

5. «Յիշատակ է սր. շարանոցր, մաւ. լիային,
յիւր որդոյն ար. ալէ քսանին օր կ'գայ սր. շարանոցր
բարով վայելեացէ թՎ. ՌՃԺ.ին»:

6. «այս շարական սարգիսին ան. բարի վախում
ամեն»:

7. «Ես անարժան եւ անպիտան»:

8. «սր. ան. ողոր զթաժ ես դու եւ ողորմած մար-
դասէր տ. ս. բաճմեն չող փ... տր. յս. տր. յ. զՏ
ըզյացեալքս նորոգեաժ զղեցու զարթար կայ քս. թեա,
էլլապիզում ան. ուղ զյ սր. կոս օվ ա. կոմ. արեւիլայ
ողու. յոս եւ կոս յոս եւ կոս յուէմ. ոմ լաց: որովիլ
աղար սր մէջ զյս դ. մէջ ս. քս. բոլորից տր. լէր օգ-
նական անկելոս այնպիղի հար ան. վար էլլապի նորա-
բոս բ. քս. թեալէլլ պիղում սյս օվ սր. կս. մ լոս եւ
կոս լիէ Լ. ողորմաւ»:

Վերջի յիշատակարանին գրերը կոշտ, աղեղ,
տեճեւ, անկարգ եւ խառնակ են: Առջի գրէն բան մըն
ալ չէ գրուած, միայն բոլոր շարականներէն վերջը —
«ԹՎ. ՌՃԼ» — Ուստի եւ գրիչ, տեղ եւն յայտնի չէ:

11.

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

ՊԼԹ = 1390.

ՅՈՒՑԱԿ 220: — ՄիծՈՒԹԻԿՆ՝ 24 սմ. նրկ.
17 սմ. լյն. 5.5 սմ. նստ: — ՆիծՈՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՍՐ՝
փայտէ կարմիր թաւիշով պատած: — ԳՆԻՐ խոշոր բո-
լորգիր: — ՍԿԶԻՆԱՍՏԱՌ եւ ՍԿԶԻՆԱՍՏԱՌ՝ կարմիր: —
ՀԱՆԴԱՄԱՆԷ՝ մարութ: — ԳՐՈՒԹԻԿՆ՝ նրկսին. իւրա-
քանչիւր 19X5.5 սմ. միջին լուսանցք 1.5 սմ. տող՝ 25.
— ԴԱՏԱՐԿ թուղթ՝ 5 էջ: — ԼՈՒՍԱՆԵՆԱՅԵՐԿ՝ 222. —
ԴԼԵՆԱՅԵՐԿ՝ 18: — ՊԱՏԿԵՐ՝ 4. զարդարուն՝ քայքայ ոչ
զննեցիկ. պատկերներուն բով զրուած է կարմիր շղարչ-
ներ. սկզբէն եւ վերջէն նրկսին թուղթ մագաղակ
չին մաշողի մը մագրող: — ԳՐԻԶ անծանօթ:

Վերջը կը գտնուին — «Սիմֆինի աղեկանե-
ղբացւոյ» և.ն. — «Ստեփաննոս Սիւնեաց եպիսկո-
պոսի զառաւել հրաւից արժանի սոսկալի գերա-
պանծութիւն բանից» և.ն.: Տասը կանոնները —
Մատթէոսի գլխակարգութիւնը. ինչպէս նաեւ ա-
մեն աւետարանէ վերջ՝ յաջորդին գլուխները: Մատ-
թէոսի գլխակարգութիւնէն վերջը կը կարդանք
«Համաձայնութի. գլխատ. ի հինգ տեղւոյ գ-
աւետարանիչին համաձայնին միմեանց և.ն. և.ն.»:
Յեաղ կնիք մը «L. ed Mouradian Samsoun»
եւ տակը գրուած: «Այս ձեռագիր Աւետարանը
գնեցի Չարշամպացի ծեր Թաղէոս հանգուցեալ
քահանայի որդւոյմէ, ի կարին Սանասարեան վար-
ժարանի թանգարանին նուիրելու յատուկ նըպա-
տակաւ, որը այսօր կը յանձնեմ նոյն վարժարանի
վարչութեան անդամներէն Մեծ. Գեարգ Էֆէնտի
Լրուլեանի. Աւետարանս այս գրեալ է ի թուին
հայոց ՊԼԹ այսինքն 839 թուականին Սաման.
ԺԼ՝ հօտի ՌՅԼԼ կամ 25 սեպտեմբերի 1889 թուին
Բրիտոսի Լ. Ես. Մուրադեան»:

Այնուհետեւ ուրիշ երկու յիշատակարաններ
օտար գրչէ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԿՐՈՒԹԻԿՆԷ. 1. «Յիշատակ է
այս սր. Աւետարանս քսի. ծախ. հաւատարիմ բըրիս-
տանէին ի վայելումէն ծախ. ան. կիւրեղ երկցւոյ եւ
իւր զաւակացն իւր տր. յս. բարով վայելել տացէ
Ամեն»:

2. «1880. եւ հայոց ՌՅԻԹ. թուականով ակնցի
քիւրքի հճի. պապայէս գնեցի այս ձեռագիր սր. աւե-
տարանս հազուագիւտ. սորայ յիշատակարանը ձեռագրու-
ղէն վերջաւորութեք. գրուած է հայ. թուով ՊԼԹ.
թուագրով, եւ իմ սերնդիցս յատուկ ստացուած ան-
թիւրջ մը է: Բնաւ ո՛ր եւ է մէկը վրայ յարձակմամբ
բանի սեփականելու իրաւունք չունի որոյ աղագաւ ստա-
րագրութեւ. եւ կնքով վաւերացուցի տր. թուական
քհնյ. որդի պետրոսի ստեփանեան չիֆիլիցի համառա-
նեան» (Հոս երկու կնիք գրուածա՞ծ):

3. Աւետարանին մէջ լուսանցքներու վրայ կան
տեղեկութիւններ. ինչպէս. «բարեկենդանին առաւա-
տին. քառանիցն է» և.ն.: Մատթէոսի վերջը կայ հե-
տեւեալ ծանօթութիւնը. Աւետարանս Մատթէոսի
գլուխ ունի յժէ. Աւետարանս գլխաւորաւ. ԿԳ. վկայու-
թիւս. ԼԳ. Տունս. սո. գրեցաւ յեմ. քաղաքի. ի լիզու
հերբայցի. Զկնի ութ ամի Համառանալոյ փրկին մե-
րոյ: Եւ մինչեւ ի գողթեանս Եւ ի պարթեւ. Եւ ի քու-
շանս. ի գողթն կատարեաց ի փառս այ. Եւ թարգմա-
նեցաւ. ի յոյն լեզու: Մարկոսի վերջը. «Մարկոս Աւե-
տարանիչ Աշակերտեալ Պետրոսի առաքելոյ: Գրէ
զաւետարանն ի բերանոյ նորա: Եւ հրամանաւ նորա՝
Յեա ծէ ամի վերանալոյ փրկին մերոյ: Գաղմատ գրով:
Որ յեաղ յաղեկանեցաւ քարոզեցաւ երայցեաց
բարրաւսին, եւ բովանդակեաց թիւս. ա. մ. Լ. գ. Եւ
աւետարանս գլխաւորաւ. ծէ: տունս աւս»:

Ղուկասի վերջը — «Ղուկաս Աւետարանիչ ա-
շակերտեալ պապոսի Առաքելոյ. ի հօսմ քաղաքի. Յեա

Է. արդ՝ եւ յետինս ի կարգաւորաց. եւ անարժանս ի մանկունս եկեղեցւոյս անիմաստս եւ սղէտս ի զիրս զըջութե. սուտ անուն Էրդիւն. հիւշանէ. որ զանունս ունիմ զի զգործս ոչ: Ընտրէի. ան. սկրտոյ եւ ոգորման իմ. նորին կատարեցի զածախաւս. տառս զլուսազարդ սր. աւետարանս. ի մեծ թվականիս հայոց. Թ. եւ ԽԷ. (= 1596) ամին. Ի յարթայանիտ քաղաքիս կոստանդնու. (պակաս թուղթ):

2. Գարձի. յՅԳ. զվերջին ստացող՝ սր. աւետարանիս՝ զխաջա խաչատուրն. որ ստացաւ. զսա ի հալալ վատաւոց իւրոց. յՅԳ. իւրն՝ եւ իւր որդոցն. եւ կողակիցն իւր՝ զղայիանէն. եւ հանգուցեալ ի քս. որդին իւր՝ զմնվանն. եւ նորարարող որդին իւր աւետարանիս:

տիկն. եւ զգոտերքն իւր հանգուցեալ ի քս. խանտաւորին. եւ թագուին. զերաին. եւ զծնաւին իւր. յովսէփն. գաւալ աղէն. ամեն: Հայր մեր որ յերկինս:

3. Եւ. Լուսարանս զրեալ ի թուին հայոց ԹԽԷ. ինչի զոյգն նուէր ի նշան մեծի երախտագիտութեան յինէն՝ առ անմահ անուն Մկրտիչն Սանատրեան եւ ունեւոր ի թղթի իւրում զանուն վեհիս ինչի արձան յիշատակի մեծի առն կանգնեալ յինէն ի մատենագրարանի համանուն վարժարանի: Էդեւ նուէրս յամի Տեառն 1886 ի 15 Սեպտեմբերի ի կարին, յուսուցէ կողպարարութեան նոյնանուն վարժարանի ի Բաղնիշ (կոնյէ) Պետրոսեան Տէր. Պաւլոսեան Ընտաւեցւոյ:

16.

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Յ Ո Յ

ԺԶ. — ԺԷ. գարէն:

ԹՈՒՂԹ 317: — Մեծօրհնութիւն՝ 11 սմ. երկ. 8 սմ. ԼՅԵ. 6 սմ. հատ: — ԳՐՈՒԹԻԻՆ՝ մարտի. զի՞ միջակ բոլորգիր: — ՏՈՂ. 18: — ՍԿԶԲՆԱՏՈՂԻՐ եւ ՍԿԶԲՆԱՏՆԱՌԻՐ կարմիր, բայց անգարդ. ՊԵՏԿԵՐ. ԼՈՒՍԱՆՏԵԱՆՑԻՐ ևն չկայ: — ՆԻԻԹ՝ թուղթ. — ԿԵԶՄ՝ կաշեպատ փայտ: — ՀԱՍԳԵԱՆԵՐ ԼԱՆ. կազմովն կողմէ սկզբը եւ վերջը զրուած է երկուքական մագաղաթէ թուղթ. ինչ երկուքական աւետարանի մասերով: — ԴԵՏԵԼԻԿ թուղթ՝ 3: — ԳՐԻԶՆԵՐԻՆ ևն Յովաննէս, Մարկոս, Պաւղոս, եւ անմանթ մէկը: — ՏԵՆԹԻՐ Բարսեղ քահանայ: — ԺԱՄԱՆԵՐ անմանթ:

Ստեանն է ԺԱՄԱՆԵՐ, որ կը պարունակէ՝

- 1. Տօնացոյց մը 27 թուղթ:
- 2. Ճաշոց. 87 թուղթ:
- 3. Մաշտոցէն՝ վերջին խորհուրդ, Մեռելաթուղթ եւ այլուն. 31 թուղթ:
- 4. Ըժ. անեղ. 6 թուղթ՝ որուն տակ գրուած է Զարաթէ ստացող զբոյս յիշեալ եւ զծնաւին իւր. եւ յի. սղ. ամ:

5. Տաւարական կանոններ, 5 թուղթ՝ ուր կայ սա յիշատակագրութիւնը Մեղ. նուաստս եւ կրտսեր կողմերիս ձերթ... իստ. անպիտանս զնեցի սա յիշատակ ինձ եւ ծնաւոցս եւ կորորց իմաց եւ որ յիշէք զմեզ ի բարին եւ ար. զմեզ յիշեցէ յիւր յարթայութիւն. ամեն:

6. Եղորհներ, Հաւատով խոստովանիմ՝ 5 թուղթ՝ որուն վերջը առաջին գրէն «Եիշեալ զսովանեալ զրիշ աղաւ. ի մեզ թող. հայ. եւ ամ. զքս մեղքն թողու. »

7. Զարհներ, եւ Ճաշոցէն ու Մաշտոցէն մաս մը. 18 թուղթ՝ որոնց մէջ տեղ մը «աղաչեմ՝ յիշեալ զեղկեկ զրիշ. մի մեղադրեր զի մեկ. »

8. Տօնացոյց եւ աւետարանացոյց, 37 թուղթ՝ որոնց վերջերք «Զսովանեալ յիշեալ. »

9. Ընտրական՝ 9 թուղթ, ուր կը կարդանք «Մի մեղադրեր վերա. ա. ծնկացս եմ գրել. » ՈՎ

եղբայր զսակաւ ձարտեւ շարականս մի մեղադրել եւ զմեզոր մարկոս յիշեալ ի ար. Լաւոս հետեւ. զիսուս յիշատակարանը, զոր վերջը կը գնենք:

10. Մէկ էջ աղօթք եւ յետոյ «գիր զիւոյ ծառային այ. արտեւն. յայրերին. ներին. բաղնի. քեզանթերիս այք. եղիանս. արսիւ. յոգիւ. միւրայել. գարբիւ. միւրայել. այսպիկ զայս զիսի հրեշտակք եւ եւ հալածեն զշարակն. եւ զաներեւոյթ եւ զամ. զիւոյ ցաւութի. ի ծառայել այ. ի պաւղոս. »

«...տիկն ծառայիս այ. երաներակն եւ խանձեր... ք մայրիքն: ար. մեր յս. քս. առ ուր երթաւ ան ար... յս առ ան շարն յերկրէ ամ. յարածք երթամ՝ ցաւ արկանեմ ի գլուխ մարդոյն զաշք աշերեան խապան տանեմ յուէր զարձու ցանեմ ար. մեր յս. քս. ...նիս իշխանութի. ...այ որդիս մարդ. »

11. 86 թուղթ Մաշտոց (Մկրտութիւն. Պաւլ. Տգաթեալ.) ուր կայ նաեւ 7 զաննջեցեալի: Լա՞ վերջին տարբեր ձեռագիր է, ձերմակ թուղթով եւ աւելի մարտի զիրով. զրիշ յայտնի չէ, որովհետեւ յիշատակարան եւն չունի:

1—9 գրած է Եսովաննէս. Մարկոս գրած է 9. Ընտրականներէն 3 էջ միայն. Պաւղոս գրած է «գիր զիւոյ... որդիս մարդ. »

ՅԻՇԵՏԵԱՆԳՐՈՒԹԻԻՆԵՔ: «Գրեցաւ այս Լաւոս եւ զինի Լաւոսիւն քար ի շատէ: Եւ Լաւոս բաւանդակ տարոյ ի խնդրոյ կուսակրան քահանային բարոյի: Երգ աղաչեմք զամենիսեան որք հանդիպիք ամա եւ աւելիք ի մեղաց թողութի. հայցեցէք ի քե. ստացաւ զի տրաւ բարեղ քհն. եւ ծնաւոցս իւր կնքանեաց եւ ննջեցերց: զի մեզ յիշողացք եւ մեզ յիշեցոս ոգորմեցի ամ. եւ նմա փառք յաւիտեանս ամեն. »

17.

ՄԱՇՏՈՑ

ԺԷ—ԺԸ գրքերն:

ԹՈՒՂԹ՝ 163: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14.5 սմ. երկ. 10.5 սմ. լին. 3.5 սմ. նստ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ փայտ: — ՆԻԻԹ՝ թուղթ: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ մարուք, գիր նստք. — ՍԿԶԲՆԱՏԱՆԻ և ՍԿԶԲՆԱՏՈՂ՝ կարմիր. — ՏՈՂ՝ 20: — ԴԱՏԱՐԿ թուղթ 4 էջ՝ որոնցմէ կրկուքը յետոյ գրի փորձերով եւն լեցուած է: — ԼՈՒՍԱՆԱՅԱԶԱՐԿ՝ 47: — ԳԼԽԱՅԱՐԿ՝ 2. — ՊԵՏԻՆԻ՝ 1 սլ շատ զեղեցիկ: — ԳՐԻԶ՝ ԺԱՄԱՆԱԿ եւն անսմանք:

Մատենան է Մ—Զ, օտարական բովանդակութեամբ:

Երբորդ էջը թուրք թուանաներով հաշուներ՝ որոնց առկա է «գ. փարոյ տիտայ» և «նշն էջը» ի մեղադարտ եւ անարժան ծառայ մինասիս հացէյ շատ սիրով բազում բարեւ. կու մատուցանեմ ողջ լեր ամ. ամիրան (») և Յետոյ ցանկ՝ պատկերին տակ գրուած է «գիտնու հայրապետին մեր սրհադան կաթիլով» Ուրիշ յիշատակութիւն եւն բնաւ չկայ. վերջէն եւս թուղթեր պակաս են, որոնց մէջ էր անշուշտ նաեւ գրքին յիշատակարանը:

18.

ՄԱՇՏՈՑ

ԹԻԱ = 1572:

ԹՈՒՂԹ՝ 156: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 16 սմ. երկ. 11 սմ. լին. 4.5 սմ. նստ: — ՏՈՂ՝ 17: — ՆԻԻԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ փայտ: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ բուսական մարուք, խոշոր բուրդիք: — ՍԿԶԲՆԱՏԱՆԻՐԿ և ՍԿԶԲՆԱՏՈՂԻՐԿ՝ կարմիր են: — ԴԱՏԱՐԿ թուղթ ընդ ամէնք 4 էջ: — ԼՈՒՍԱՆԱՅԱԶԱՐԿ՝ 24 նստ եւ ԳԼԽԱՅԱՐԿ՝ 1 շատ խեղճ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԱՅԱՐԿ՝ 23 թուղթ կիսովին կամ կէսն աւելի մուկ կրճուած. առջինն եւ ետեւն մէյ մէկ թուղթ (ոչ մագաղաթ) մարգարէութիւններէն կազմողն գրուած: — ԳՐԻԶ՝ ՄԵՂ քրտէթ:

Առաջին էջին վրայ՝ որ պարտաւ է «Հատանայ, Սատանայ» Ուրիշ գրութիւն եւ ոչ մէկ տեղ չկայ. Գլխաւոր յիշատակարանն է. «Գրեցաւ ի թվին. Ռ. ԻԱ. (= 1572) բնդ հովանեաւ սրածածին. ամէն. ձեռամբ յանիմաստ եւ անարժան մեղադարտ սուտ անուն ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ որ զանունն իմ գործս շունիմ: Ով սր. քահանայք հանդիպէր սմ. կամ կարգալով կամ աւրինակելով մի մեղադրէք սղախն կարս մք. այս է:»

19.

ԺՈՂՈՎԱԾՈՅ

Հնագոյնն ՊԼԻ = 1383:

ԹՈՒՂԹ՝ 270: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 14 սմ. երկ. 9.5 սմ. լին. 6 սմ. նստ: — ՆԻԻԹ՝ թուղթ. — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ փայտ. — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ բուսական մարուք, գիր նստք եւ մանր սող՝ 29: — ՍԿԶԲՆԱՏԱՆԻՐԿ և ՍԿԶԲՆԱՏՈՂԻՐԿ՝ կարմիր. նոր սող նազուագիւտ, պատիւ խիստ շատ. զարդ թիշ եւ աննշան. — ԴԱՏԱՐԿ թուղթ՝ ընդ ամէնք չմեղ էջ: — ԳՐԻԶ՝ Սարգիս Ղաթմեցի:

Մատենան է Ժ—Զ, որ կը պարունակէ 1. Մաղթանք մք՝ որու վերջին թուղթը միայն կը մնայ: 2. յետոյ ցանկ. եւ ցանկէն վերջ Ոսկեփարիկ (146 թուղթ). 3. 9 էջ անվերնագիր հատուած մք՝ Գառիթ Աշխատիւն. 4. 6 էջ՝ «Համառատ վերաւածութիւն պարթիւրի. Գաւառապաւիցն ի յերկասիրութե. մեծ հակաորին հայոց յովհաննաւ»:

որանեցոյ՝ վերջէն պակաս: 5. 48 թուղթ «Կաւմեծին. Յահաննաւ Որանեցոյ. Հայոց փիլիսոփայի եւ վարժապետի Հաւարումն համառատ վերաւածու. Սարգիս և ցն. Ներսիսակէ 6. 52 1/2 թուղթ. Նորին յահաննաւ Որանեցոյ համառատ լուծմանը. պերիարմնիս գրոցն»:

ՅԵՇԱՏԱՆԿԵՐԹՈՒԹԻՒՆԷ: 1. «Այս առաջին հատորն աւգնութիւն. այս է:»

2. «Եւ զմեզաւոր սարգիսաւ քսածն. իմ փրկեացէ ի բոցոյ զեհնայն: զի յայժ մեզ բմէ:»

3. «Ազնէ որ. հոգիդ ամ: Երբորդ հատորին:»

4. «Չեան տուր սր. հոգիդ ամ. եւ զսրացոյ, ի չորս հատորս:»

5. «Ջրծող սր. գրպու. լսի՛նք առի՛ն. որդի հա-
ճն. յիշեա՛ն սգ. եղբայր. աղաչեմ. աղաչեմ. յեկեա
անկեալ աղաչեմ.»

6. «Իւ. ևս տարտամա յուսու մնասիրաց: Գրեցար: պիտականու ի խնդրոց բանի: Հաւարեցի Չգիրքս: Ընտ-
րանուէ: Բր անուանեալ կոչի Բ-ԼԷ-ԷԷ: Չի բոս իրին.
և. զանուն առ եղև ունի: Բսկի. այս՝ Ընտպական եւ
պատուական դանձիւք Ընային. առջև: Բր և. զստա-
յաւզս իւր և. զսիրաւզս: Ընտրանաւքն. փարժամա-
յոց ցանկ: Ըրդ՝ գրեցև, այլ. ընդ հովանեաւ. սր. ա-
ռաքողս. Ըսքին. աթոռոց. և. ստաթէի: Իւ. այլ բազ-
մահաւար որբուեց. ի նեղ և. ի նուարեալ ժամկի,
թուականութեան մարդ ազգի: ՊԿ, երգի (= 1401):
Ի խնդրոց ումեմե բարեպաշտի: Խաչայ մասու աշաշի-
բնակաւք. ի սեղան հարանց Գաթիւն յազգրի: Չոր
խնդրոց բոլր՝ անգղաց. գրով և. բանի. գրել Յզգու-
սրբոյ երբորդուէ, և. յզգու. քի. Ընտ թնէ. Իւ. ևս տկար
ողով. և. ծիրլ. մով, գրեցի և. հաւարեցի ի սրբոց
արանց. զճմարխան և. զուգրին. Կարճաւաւս բանիւ
Իւ. ի շորս հասորս բաժանեցի: զս. դիւր. և. բնթեղո-
ղաց. Իւ. յաւելեալ բանս ի մարոց վղց. իրր թագաւ բին.
կնիք. և. մկնուի. ի վր. եզլ:»

(\mathbb{Q}_p Үзгәүҙәк \mathbb{Q}_p Үзгәүҙәк \mathbb{Q}_p Үзгәүҙәк)

7. «Ի թուականու եւ. Հայոց՝ երկրաւից Հարիւր -
բոց. եւ երկից տասանց երկ թուոց (= 832+551=1383):
Հաւարեցաւ. լուծմունքս սակաւ. ինչ ստորագուեց. եւ
պերիարմենիա գրողս: մասամբ տիեզծ եւ անարհեստ

[illegible]

ՊԼՐԱՐՈՒՆԻԿԱՆԷ ՂԵՐՋ ԵՄԷԼԷ ԿԱՆԷ ՔԱՆԻ ՄԵՐ ՀԱՄԱՐ ԱԾԵՆԵՐ :

1. Մէկ էջ անգղերնադիր հասուած մը՝ «Եւ արդ
գիտեցի եւ գիւ մզն. նման է սառեւերի. նախ գիւ յրթմ».
Հայրի ի սառեւերն երեւի թէ է ինչ հաստատու եւմ:

2. 3 թմռ. զիմ հաստուած մը՝ նշոյնպէս անգիւրնա-
գիրք. «պօղոսի յաջ. կոյնեմէ ինէ յրմմ. աղայ էի իրբել.
զին եւ իրբել. զողո. Եւ. աստ գիտելի է զի աղայն բ-
աղոյ պակասուի. ունի. . .»

3. Լուծմանը աշխարհաց Գրոց. Լյարբույ
Դաւթի փրկխոսքայի. 3 թուղթ, գերջէն պահառ: Լյս
երկին յուսանցադրու թիւն, յիշատակարան էնն չունին:

20.

U U T S U S

የፆታ ትኩረት ለጥያቄው ማስፈጸም

ՅԵՐԱԿՄ 71, որով 7 տոնացորդ, է՛լ չէ նշանա-
կուած: — Մեծօրիֆիին 17.5 սմ, երկ., 13 սմ, լայն
3 սմ, հաս: — Նիւթը քամբակեայ թուղթ: — ԿԸՋՄ
կաշեպատ փայտ, առջևի կողքին վրայինը շկայ: —
ԴՐՈՒԹԻՆԻՆ երկսին, իւրացանչիւրը 13.5×4 սմ: Մի-
ջին լուսանցը 1 սմ: — ՏՈՂ 26: — ԳԻՌ րպորդիր: —
ՍԿԶԵՆՏՐՈՆԻԲՈՂ եւ ՍԿԶԵՆՏԵՆՆՈՐԻԼ կարմիր, ԳԽ-
ՏԵՎ թուղթ, ՉԼԵՐ եւ ՂՈՍԹԵՆՑԻՐԻՊՈՒԹԻՆԻՆ կամ
ՅԵՇԵՆՑԻՊՈՒԹԻՆԻՆ շկայ: Հասկատը մէկ գլխաղարդ՝ ո-

մեծապիղծի և անարուստ: — ՀԱՅԴԻՄԱՐՆՔ ոչ շատ մարտիք, թուղթերը քիչ մի քորքոսած և ֆեքցած, ե-տեւէն պակաս է, նետառար գլխար յիշատակա-րանն ալ կորսուած: Կազմէին կողմէ դրուած է երկու երեք թուղթ միտադակ՝ պահպանակ որոնցմէ կրկուրը աւանդաբն միտք անմմմմմմ:

2600000000 0-1-2-3-4, 5-6-7-8, 9-10-11-12, 13-14-15-16, 17-18-19-20, 21-22-23-24, 25-26-27-28, 29-30-31-32, 33-34-35-36, 37-38-39-40, 41-42-43-44, 45-46-47-48, 49-50-51-52, 53-54-55-56, 57-58-59-60, 61-62-63-64, 65-66-67-68, 69-70-71-72, 73-74-75-76, 77-78-79-80, 81-82-83-84, 85-86-87-88, 89-90-91-92, 93-94-95-96, 97-98-99-100, 101-102-103-104, 105-106-107-108, 109-110-111-112, 113-114-115-116, 117-118-119-120, 121-122-123-124, 125-126-127-128, 129-130-131-132, 133-134-135-136, 137-138-139-140, 141-142-143-144, 145-146-147-148, 149-150-151-152, 153-154-155-156, 157-158-159-160, 161-162-163-164, 165-166-167-168, 169-170-171-172, 173-174-175-176, 177-178-179-180, 181-182-183-184, 185-186-187-188, 189-190-191-192, 193-194-195-196, 197-198-199-200, 201-202-203-204, 205-206-207-208, 209-210-211-212, 213-214-215-216, 217-218-219-220, 221-222-223-224, 225-226-227-228, 229-230-231-232, 233-234-235-236, 237-238-239-240, 241-242-243-244, 245-246-247-248, 249-250-251-252, 253-254-255-256, 257-258-259-260, 261-262-263-264, 265-266-267-268, 269-270-271-272, 273-274-275-276, 277-278-279-280, 281-282-283-284, 285-286-287-288, 289-290-291-292, 293-294-295-296, 297-298-299-300, 301-302-303-304, 305-306-307-308, 309-310-311-312, 313-314-315-316, 317-318-319-320, 321-322-323-324, 325-326-327-328, 329-330-331-332, 333-334-335-336, 337-338-339-340, 341-342-343-344, 345-346-347-348, 349-350-351-352, 353-354-355-356, 357-358-359-360, 361-362-363-364, 365-366-367-368, 369-370-371-372, 373-374-375-376, 377-378-379-380, 381-382-383-384, 385-386-387-388, 389-390-391-392, 393-394-395-396, 397-398-399-400, 401-402-403-404, 405-406-407-408, 409-410-411-412, 413-414-415-416, 417-418-419-420, 421-422-423-424, 425-426-427-428, 429-430-431-432, 433-434-435-436, 437-438-439-440, 441-442-443-444, 445-446-447-448, 449-450-451-452, 453-454-455-456, 457-458-459-460, 461-462-463-464, 465-466-467-468, 469-470-471-472, 473-474-475-476, 477-478-479-480, 481-482-483-484, 485-486-487-488, 489-490-491-492, 493-494-495-496, 497-498-499-500, 501-502-503-504, 505-506-507-508, 509-510-511-512, 513-514-515-516, 517-518-519-520, 521-522-523-524, 525-526-527-528, 529-530-531-532, 533-534-535-536, 537-538-539-540, 541-542-543-544, 545-546-547-548, 549-550-551-552, 553-554-555-556, 557-558-559-560, 561-562-563-564, 565-566-567-568, 569-570-571-572, 573-574-575-576, 577-578-579-580, 581-582-583-584, 585-586-587-588, 589-590-591-592, 593-594-595-596, 597-598-599-600, 601-602-603-604, 605-606-607-608, 609-610-611-612, 613-614-615-616, 617-618-619-620, 621-622-623-624, 625-626-627-628, 629-630-631-632, 633-634-635-636, 637-638-639-640, 641-642-643-644, 645-646-647-648, 649-650-651-652, 653-654-655-656, 657-658-659-660, 661-662-663-664, 665-666-667-668, 669-670-671-672, 673-674-675-676, 677-678-679-680, 681-682-683-684, 685-686-687-688, 689-690-691-692, 693-694-695-696, 697-698-699-700, 701-702-703-704, 705-706-707-708, 709-710-711-712, 713-714-715-716, 717-718-719-720, 721-722-723-724, 725-726-727-728, 729-730-731-732, 733-734-735-736, 737-738-739-740, 741-742-743-744, 745-746-747-748, 749-750-751-752, 753-754-755-756, 757-758-759-760, 761-762-763-764, 765-766-767-768, 769-770-771-772, 773-774-775-776, 777-778-779-780, 781-782-783-784, 785-786-787-788, 789-790-791-792, 793-794-795-796, 797-798-799-800, 801-802-803-804, 805-806-807-808, 809-810-811-812, 813-814-815-816, 817-818-819-820, 821-822-823-824, 825-826-827-828, 829-830-831-832, 833-834-835-836, 837-838-839-840, 841-842-843-844, 845-846-847-848, 849-850-851-852, 853-854-855-856, 857-858-859-860, 861-862-863-864, 865-866-867-868, 869-870-871-872, 873-874-875-876, 877-878-879-880, 881-882-883-884, 885-886-887-888, 889-890-891-892, 893-894-895-896, 897-898-899-900, 901-902-903-904, 905-906-907-908, 909-910-911-912, 913-914-915-916, 917-918-919-920, 921-922-923-924, 925-926-927-928, 929-930-931-932, 933-934-935-936, 937-938-939-940, 941-942-943-944, 945-946-947-948, 949-950-951-952, 953-954-955-956, 957-958-959-960, 961-962-963-964, 965-966-967-968, 969-970-971-972, 973-974-975-976, 977-978-979-980, 981-982-983-984, 985-986

21.

ኢ በ ረ ጳ ሮ ጉ ሀ ሰ ፔ ሰ ሮ

$$0.819 = 1689.$$

ՔՈՒԿԱՐ 25. 1-Ք ՀՀ նշանակումով: — Մեծ-ՔՈՒԿԱՐ 21 մմ, երկ, 10 մմ, լայն, 0.5 մմ, նստ: — 45.25Մ՝ Հունի: — ԳՐԻՖՔԻԻԻՆ՝ երկարուն, իզոպարմիշիբը՝ 11.5×4.5 մմ: Միջին լուսանքը 1.1: — ՏՈՒ՝ 20: — ԳՊԻ՝ խոշոր ուղղաբի: — ՍԿԶԻՄԱՆՏԻՆՈՒՆ և ՍԿԶԻՄԱՆՏՈՒՆ

Դեմի՛ կարմիր. Դեմեզմոյ մէկ ծաղկաւոր՝ ոչ չստ
սիրուն. Լոկման ՅԱՋԶԻՐԻ 7: — Դեհե՛ թողի՛: —
ՀԵՄԵԴԵՄԸ՛ մարտը: — ԴԵՏԵՐԻ թողի՛ 4 էջ: —
ԴԻԻ՛ Գրեգոր նըրց: — ԺԵՄԸՆԻՆ ՌՃԼԻ (= 1689):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ: 1. 14 և 15 էջերուն վարի լուսանցքին վրայ նստադիր գրուած է «ի յարկի սրբութեան» և ամբողջ:

2. 35 էջ՝ նստադիր. «տիրացու մարտիրոսին տիրացու աղեմմին տիրացու»:

3. 39 էջ՝ նոր գրով. «այս յիշատակ է եկեղեցի սուրբ նշանին յիշատակեցի»:

4. Աղտնաբերուած վերջը՝ «գրեցաւ փրկական սուրբ խորհուրդս ձերամբ գրեգոր էրեցու թվին ՌՃԼԸ»:

5. վերջնիցքեր էջին վրայ՝ «յիշատակ է խորհուրդս խառնութեան զօհրային որդոցն սահակին յաւրթեմին երանոսին աստուած զիւրեան յիշատակն ի խաղաղութիւն պահէ միուն հարիւրապատիկ և հազարապատիկ պարգեւէ աստ և ի հանգերէն ամէն հայր մեր որ: և ևաուն ի ձեռս Տէր եղիին»:

Տակը կնիք մը՝ «Քրիստոսի ծառայող Պետրոս ՌՃՀԻ (= 1723)»:

22.

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

ԺԱ—ԺԲ գարէն:

ՌՈՒՂԹ 183. էջ՝ չէ նշանակուած: — Մեծ-Ու-Թիւն՝ 26 սմ. երկ. 17 սմ. լայն. 4 սմ. հաս: — ԿԱԶՄ՝ չունի: — Նիւթ թուղթ: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ անսին. քաւական խաւանակ: — ԳԻՐ՝ փոքր երկաթագիր. թանաք սև կարմրութեամբ: — ՏՈՂ՝ 25: — ԴԱՏԱՐԻ թուղթ չկայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ աղտոտած. հինցած. վերջի մասերը՝ քորքոտած, գիրերն եղծած, անթնթանի:

Գրքին սկիզբէն և վերջէն շատ պակաս է. կր սկի Նշանաց 1 զիւն «Ետեա Ռաբել եթէ ոչ...» և կր հասնի մինչև Թուաց ԺԱ. 33 «Տէր բարկացաւ ժողովրդեանն...» Լուսանցքներու:

վրայ ալ և ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ. գլուխ և ոչ Նշանակուած. քանի մը գլուխ միայն նշանակուած է այսպէս «Յա ԼԻ խղ» և յա երեք շորս զիւրապարգութիւնները՝ լուսանցքի վրայ ուրիշէն, որովհետեւ գրերը և թանաքը տարբեր են: Ուստի ձեռագրին ոչ թուականը յայտնի է, ոչ գրիչը, ոչ ստացողը և ոչ ալ տեղը:

Չեռագրին մէջ 3 հատ ալ պատկեր կայ շատ տեղեւ. մին լուսանցադրոյ կնիք սկիզբը և միւս երկուքը զիւրապարգ մին Ղեւտացուց և միւսը Թուաց սկիզբը:

23.

ՍԱՂՄՈՍ

ԺԵ—ԺԶ գար:

ՌՈՒՂԹ 202. էջ՝ չէ նշանակուած: — Մեծ-Ու-Թիւն՝ 15 սմ. երկ. 9.5 սմ. լայն. 4.5 սմ. հաս: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ փայտ: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ քաւական մարութ: — ԳԻՐ՝ խոշոր քուրդգիր: — ՄԿԶԻՆԱՏԱՐԻՆ՝ ու ՄԿԶԻՆԱՏԱՐԻՆ՝ կարմիր, կանաչ, կապույտ. զարդարուն գրեր. 5 տեղեւ ԳԼԹԱԶԱՐԻ, ԼՈՒՄԻՆԱՏԱՐԻ, ԳԼԻՐԻ՝ չունի: Ընդունւած են որովհետեւ կազմող լուսանցքները կտրած է: — ՏՈՂ՝ 17: — ԴԱՏԱՐԻ թուղթ և տառաս:

խաւ չկայ. սկիզբէն և վերջէն բիշ պակաս. յիշատակարանը կտրուած է. լուսանցադրութիւն ալ չկայ. միայն մէկ տեղ զիւրա մը տակ քանի մը տող առաջին գրողէն: «Ըստացող տառիս. զարբանէր Կ. Գացաղացու. և զբաղմամբ գրիս աստուածատուր զանանայս աղաչեմ յիշել ի Տէր» — Նիւթ թուղթ: — ԳՐԻՉ՝ Ըստուածատուր քանանայ: — ՌՈՒՂԻՆ՝ և ոչ անձանթ:

24.

ՔԱՐՈԶԱԳԻՐԲ ԳՐ. ՏԱԹԵԻԱՅԻՈՅ

ՌՃԶԹ = 1740:

ՌՈՒՂԹ 416. էջ՝ 812: — Մեծ-Ու-Թիւն՝ 25 սմ. երկ. 20 սմ. լայն. 5.5 սմ. հաս: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ փայտ: — Նիւթ թուղթ: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկաթին խաւարանիւրը 19.5×7 սմ. միջին լուսանցք 1 սմ: — ՏՈՂ՝

36: — ԳԻՐ՝ մանր նոսր. ՄԿԶԻՆԱՏԱՐԻ և ՄԿԶԻՆԱՏԱՐԻՆ՝ կարմիր, անգարդ: — ԼՈՒՄԻՆԱՏԱՐԻ, ՊԱՏԱՐԻ և ուրիշ չկայ: — ԴԱՏԱՐԻ թուղթ 9 էջ. 3 էջ ևս գատարկ. բայց քանի մը տողեր գրուած չկայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաս:

բուր. պահաւ, ընդհաւ հեն չկայ: - ԳՐԻԶ չէ յիշուած: - ՏՆԿ նոյնպէս: - ԺԱՄԱՆԻ յիշատակարանին մէջ ՌՃԶԹ Գնկտ. 10, իսկ զբրին սկիզբը 1773 Սնպտ. 9:

Ստանաւ է ԲԵՐԶԻՆԻ ԳՐ. ՏԵՂԵՆԵՆԻ: Սկզբան վեց թուղթը այլեւայլ ժամանակներ գրուած կտորներ աւելցուած են: Բովանդակութիւնն է.

1. Սկիզբէն 4 էջ գատարկ, որոնց երրորդին վրայ՝ օտար գրչէ «ասացեալ է մովսէս մարգարէն թէ» «մարկոս կիրակոս մարտիրոս» «այս է տէփանի թիւր ՌՃԽԱԼԻՆ աղայ եղաւ Աստուած բարի վայելում տալէ առջեւ. այս է օգիտայի թիւն ՌՄԽԻՆ աղայ եղաւ առջեւ»:

2. Հինգերորդ էջը. «Գիրք քարոզութեան. որ կոչի. Չմեռան հասար. Արարեալ որբոյ Հօրն մերոյ Գրիգորի Տաթեւացւոյն: Գաղափարեցեալ օգնականութեամբ Արքայ Առաքելոցն թագէտի եւ Բարդուղիմէոսի. եւ Արքայն Գրիգորի մերոյ լուսաւորէն: Եւ թիւ 1773: Կ'ամենամեն Սեպտեմբերի: Թ»:

3. էջ 6 եւ 7 նախերգանք:

4. էջ 8 գատարկ:

5. էջ 9—11 «Յանկ զխոյս որբոյ մատենիս» որուն վերջը՝ «մարգար առաքել ավետիս զարբէլ զարբէլ միքէլ» օտար գրչէ:

6. էջ 12—14 գատարկ: (Միջեւ հոս էջ չէ նշանակուած):

7. էջ 1—812 կը սկսի բուն գիրքը առանց լուսանցարկութեան:

8. Ի վերջոյ 1 էջ գատարկ, 2 էջ պատմութիւններ. «Թագաւոր անբարեպաշտ...» «մարթի էր ի քաղաքի...» եւ յիշատակութիւն մը: Թվին ՌՄԽԻՆ Կուսմբերի 22ին օրն երկու թիւ աշխարհ եկաւ տէր արութիւնի որդի թամոսն Աստուած երկար կեանս պարգեւեցէ առջեւ: Եւտոյ 3 էջ գատարկ:

ՅԵՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԷ: ԳԵՐԵՆԻ ԴԵՐԵՆԻ. «Փառք պատիւ եւ զոհութիւն առնաւորը երրորդութեան Հօր եւ Արքայ եւ Հօգւոյն Արքայ, որ իւրով առատ մարգարութեամբն եւ զթու թեմամբն եւ կարողութեան անարժանութեան մերում յանկ հանել, զպատուական եւ զհոգեւոր մատենան զայս ի փառս իւրոյ մեծութեանն եւ բարեբարութեանն, եւ ի յօգուտ մանկանց եկեղեցւոյ եւ ի պարծանս ազգիս Հայոց: Եւ եղև Աստուած արին ի թուին Հայոց: ՌՃԶԹ: Ի զեկտեմբերի 10:

Ի Հայրապետութեան լուսակառոյց մեծի եւ անդամակեր Մերոյ Էջմիածնի Տեառն Գաղարու զերբնախի եւ երջանիկ եւ Աստուածարան Կաթմարիկոսին: Իւ երկուց որբոյն պատրիարկաց Արքայն Իւրապաղէմ, եւ Կոստանդնուպոլսոյ, Տեառն Գրիգորի. եւ Տեառն Եօհաննիսի Աստուածարան վարդապետացն:

25.

ՎԱՐՔ ՀԱՐԱՆՑ

ՌՀԳ = 1624Կն առաջ:

ԹՈՒՆԻՍ 176. էջ չէ նշանակուած: - ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ 21 սմ. երկ. 15 սմ. լայն. 5 սմ. նստ: - ԿԱԶՄԻ կաշուառ փայտէ: - ՆԻԻԹԻ Թուղթ. սկիզբը երկու թուղթ մագաղաթ երկաթագիր աւետարանի մատցորդ՝ կազմողին կազմէ: - ԳՐԻԹԻԻՆՆԵ՝ միջին քոյրագիր. իսկ վերջի 47 թուղթները խոշոր քոյրագիր: - ՏՈՒՆ 24. վերջի մասը 23: - ՉԵՐԳՐԵՆԻՆ՝ մարութ. աստուածային բիւ: - ՊԱՏԿԱՆԻՆ՝ սկիզբը «նայր յանտոն» շատ ազնւ. մէկ ԳԼԽԱԶԱՐԻՆ եւ մէկ ԼԻԽԱՆՍԱԶԱՐԻՆ, ԴԱՏԱՐԻՆ Թուղթ՝ սկիզբէն եւ վերջէն մէկ էջ յետոյ այլեւայլ գրութիւններ. մէջէն 2 էջ քոյրագիր գատարկ: - ՎԵՐԵՆԻՆԻՆ՝ կարմիր միւսնով են: - ԳՐԻԶ հեն անձանթ: - ԺԱՄԱՆԻ չէ յիշուած, քայք ԻՀԿԵՆ առաջ:

ՅԵՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԷ: Երկու թուղթ մագաղաթին ետեւ առաջին էջէն յետոյ գրուած. «Ի վայելութե Տէր կարապետին Աստուած բարի վայելութե տալէ. Ամեն. ի թուոյս մերոյ ՌՀԳԻՆ. եւ փարն ԲՃ. զոչ. հասաւ. Եսին աղէն իպլու աղէն. Ճ. զոչ.

հասաւ. իսկապ. Ճ. զոչ. 3 էլ մէկ հասաւ. իսկ զաստ էգ զՃԺ. զոչու: զինն ի վայելութե տէր կարապետին բարի վայելութե տալէ. Ամեն. ի թուոյս մերոյ ՌՀԳԻՆ. յայտ իցի յետ հափաղին տէր... ամար ուրախութե ասաւ ֆիցտ գլխու. լՃԵՆ. միջեւ. հաճի սինանի էգին զՃԺ. զոչ. ԲՃԺ. զոչ. էլ սկսի. զառիմէն է փարայ մէ... Ճ. զոչ. ի միջն տարաւ. մէքցիւ տրմն տէր տարաւ. մեր յօգան Ճ. զոչ. թախմ ձեռք իսկապէն հ. զոչ. հասն աղի ձեռք փառք իմ հասնին:

Իսկ վերջին էջը օտար թվին ՌՃԶԹ. (= 1743) որ ասմ ամի ոյնքան որդութիւն եղև որ քլ. ցրեն. ին. զոչ. հին բառակ էգեւ զրեթէ Հայոց ազգն ի օգաւ սովորել էղեալ յօշոնացան եւ ասմ ամի զեկտա՝ բերի յին զիսաւոր եւ արանոր աստղ մի երեւեցաւ ապա Տեառն Աստուծոյ է գիտելի օրհնել է տէր ի պարգևս իւր ի մեղաց նէ եւ ի յանոգալ գնացից փառք Աստուծոյ:

27.

Ս Ա Ղ Մ Ո Ս

ՋԽԴ = 1495:

ԹՈՒՂԹ 238. ԷՔ չէ նշանակում: — Մեծ-ՈՒ-
թիւն 26 սմ. երկ. լայն. 10 սմ. նստ: — Նիւթ՝ խիստ
շատ նստ մագաղաթ: — ԿԼՁԻՄ՝ կաշեպատ փայտ:
— ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ խոշոր բոլորակ: — ՏՈՂ՝ 23: — ՍԿԼԵՆԻ-
ՏԵՄԻ, ՍԿԼԵՆԻՏՈՂ, և ՎԵՐՆԵՆԻՍ՝ կարմիր կապույտ,
կանաչ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մարմար, տառասխալ՝ բիշ:
— ԳԱՏԱՐԿ թուղթ 2 էՔ մին յետոյ լեցում: 75 ԼՈՒ-
ՍԵՆՍԱՐԵԼԵՐԻ. 11 ԳԼԵՆՍԵՐԻ՝ ոչ շատ լատ: — ԳՐԻՃ՝
Լեւոնի Երեւայ:

ՅԻՇԼԵՍԱԿԵԳՐՈՒԹԻՒՆԷ: 1. Սկիզբն է.
վերջն էրկերկու թուղթ մագաղաթ՝ հին գրագրի
մագաղաթ. որոնց վրայ յետոյ գրուած նոտագիր. «Ես
սէր մաթոս կեայ ձեռնդրեցայ թվին ոճթ = 1710»
և քանի մը տաղեր:

2. Բուն գրքին սկիզբը նախարան «Երանելոյն
Լպիփանու կիպրացոյն» որմէ յետոյ առաջին գրողն
յիշատակութիւն մը. «Ո՛վ աստուածաւոր սիրելի, և
ցանկացաւ ցանկալի և քան զանապատ անկանի
հագոյն որոյ՝ նուագելի, բաղձալի բանիցդ զաւթի,
զայր խնայ, զի բազում բարբառնէն այլ բնդ այլ և
այլևայլ. զաստուածաստան» և զքրիստոսապաշտ
սաղմոսդ. և զառանգել թիւր բնդ թիւր, անմասնա-
ռութեամբ. մանաւանդ թէ անուսումնասիրութեամբ:
Իւ զի նշ կա նման սաղմոսիս աղերս առ տէր. զի ահա
ամենայն կեանք մեր ստգաւ աւարտի. թէ խաչ աւրջնել
թէ կեկեցի, թէ ժամհար, թէ նոր զիրք: թէ միտն
թէ պոսկի թէ մեռելիմաղ: թէ տաւախորմութիւն:
թէ ամենայն քահանայապետութիւն: թէ բովանդակ
անուրինական բանք անտեսութեան որոյն աստուծոյ.
և ահա պատուի բանք մարգարէին զաւթի, ի հրշտա-
կաց. և ի տեսանէն հրշտակապետաց: նա և ամենայն
հաւատացեալք ի բերան ունին զայդ նըւագդ իրեւ.
զաթին զիւրազիեցոյցի մարք ի քիմս ստրեղեաց: Իւ
որ բերան կարէ կանգուն կացուցանել զգովանանու-
թիւն գործն: այլ որ արք ի սիրուն սորուն նա միայն
զիտէ զճաշակ քաղցրութեան գորայ: բոլոյ սաստիկ
ծաւցաւ. ճշգրիտ բանքդ ի ձեռն անփութութեան գրա-
գրաց. և թուլութեան ուսումնասիրաց: Չոր վերա-
հասու. եղեալ մեծ իմաստասերն հայոց հոգեխան վար-
դապետն սուրբ յովհաննէս՝ մեկանուն սարկաւազ՝ որ
գնաց ի գերահաշակ սուրբ ուխտն ի հազրատ. և գտեալ
ի յարկեղ սուրբ վարդապետացն, և թղցն. զթաղազ-
մանազիր սաղմոսարանն: և պարապեալ ի յայնմ՝ աւուր
բազումս ի լոյս էած զգանձն ծածկեալ. և երաց զիւր-
ցեալ աղբիւրն. և զբուեաց բնդ ամենայն սահման...
զուրինակս զայս: և այդ նմար սեւակի որ ծրի յառա-
ջիկոյդ. յայնմ՝ աւրինակն է հաստատուն սիրելի: Իւ
զատաշաղազս զմեզ յիշեալիք յազաւթս ձեր: և և զիս
զուրեմք գիշ:

3. Յիշատակարանն վերջ. «Այն Սաղմոս մեր
արդեամբք կը նուիրեմք ի յիշատակ բարեհաճութեան
նախարան Լզգային Գարեցին կարնայ Ղազարոս վա-
հանեանց Ներսէս քահանայ վահանեան կարնեցի 1 Գու.Ն.
վարի 1895»:

Յետոյ կը սկսի բուն գրքը, որու մէջ քանի մը
յիշատակութիւն առաջին գրողն:

1. «Լեզուն աստուած իմ յիսուս քրիստոս և
սկսեալս զուր կատարեալ զառաջիկայս և զիս անփորձ
պահեա ի շարէն սատանաւ. — Ո՛վ սուրբ բնութեցոյց՝
աղաչեմ մի ծայրատեղով և կիսատեղով յաւարտ ա-
ծէք զսաղմոսս. Չի վասն պիտրիկ զրեցաք զսա զի
թիւր բնդ թիւր ասէն խորանեցի: Իւ ինձմով պա-
հաւ զքն աւրջնին յաստուծոյ ամեն»:

2. «Տէր աստուած ողորմի պիտրիկ որ ուղիղ
մտաք ողորմիս ասեն յանցաւորիս վասն զի այս յու-
սոյս գրեցի. հէ. (= 77) տարոյ էի յորժամ՝ զայս գրեցի»:

3. «Յիշեցէք ի մեզաց թողութիւն և աստուած
աստուած զձեր թողութեան: Լսոր տակ ստար գրէ.
«Թվին ՈՒՄՐԱՆԻՆ (= 1802) և ներկարար մհաի. նի-
կոպայսէս այս սաղմոսարանէս կարգացի ով հանդիպի
ինձ աստուած ողորմի ասէ վարցն աստուծոյ առցէ
ամեն»:

4. «Փառք փրկչին յիշատակ գրչին երանի՝ քո
բոլոր բերանով ասողին: Իւ ինձ թողութիւն խն-
դրողի. զի վասն այս յուսոյս գրեցի. և աստուած զձեր
թողութեան: Ո՛վ մեղադրէք ամենայն ինչ սղալանայ զի
հէ. (= 78) տարոյ էի որ գրեցի»:

Լակէ ետք «Հաւատով խոստովանիմ» Լաւրել
վարդապետի «բանք սաղմոսիս է պատուական» Երգ
խորտական Լաւրել վարդապետի «Լրեկ ասեմ՝ բան
հրաշտակաւ: զպատմաւ մեղացն զանազան» յետոյ յի-
շատակարան:

Ի սկզբան զազարանութիւն սաղմոսի վրայ, յե-
տոյ «Իսկ և անարժան և անպիտան աւետիք արձա-
ն ի բազում ամաց տնայմամբ տոչորեալ էի ուղղարան
սաղմոսարանի: Լհա հանդիպեցաւ բնտիր աւրինակի յու-
վանէս զանեցոյն, յորոյ յիշատակարան գրած էր
այսպէս: Իւ գնացի ասէ ի սուրբ ուխտն հազրատ և
երկրպագեցի սուրբ խաչին և սուրբ զերեզմանին մեծ
և տեսանող հայոց սուրբ վարդապետին յովանիսի՝
մեկանուն սարկաւազ. այն որ զսաղմոսն բազում
ճգամք ի թարգմանադիր սաղմոսարանէ զազարեալաց:
Իւ իմ հանդիպեալ նոյն սաղմոսարանի սուրբ վարդա-
պետի առեալ համբուրեցի: Իւ զրեցի զսա յիւրմէն
ամենայն ստուգութեամբ: Չբանն, Չգիրն, Չհարցուն,
Չհանգիտան: Չասունն, Չկէտն, Չստորն: Լրդ՝ ևս ի
սրտէ խոցեալս վասն մեղաց, աւետիք արդ. գրեցի զսա
բաւ իմում կարի. թէպէտ և ձեր էի և հէ. տարոյ

և. վաղուց խոշորալ զարուհաստ այլ իմով տկարու-
թեամբս ուղղեցի որ նոյն աւրինակն եղև: Այսին սրբոյ
Համարակ լեցին ուսանելով թէ աւրինակելով: Բայց
մի որ իշխեսցէ ի հոգւոյն սրբոյ տգիտարար քան թիւ-
րել և. կամ զգրեալն չստուգել: յաւրինակէս. սրպէս
և. ես. որ թէպէտ գիրս յոյժ անարուեստ է. այլ
զբանն ուղղեցի կրկին և. երկրկին: Եւ արդ զընդու-
սա ի թուականութեան հայոց ՋԽԳ (== 1495) ի
ստորստ լերինս հիւսիսոյ՝ ի գրուած սրբոյն գեորգորեա
քաջ և. արի զինուորին և. այլ սրբութեանցս որ աստ
կան. և. յառաջագրութեան սուրբ ուխտիս. յաւրիկ
վարդապետի. և. մեղացեալս աւետիք արեցի. և. միա-
բան եղարցս. մարտի. արեցին. և. յովակիմ արեցին.
և. յահանէն արեցին. և. խաչատուր մայրապետ: Եւ
զայլ միւսքան սուրբ ուխտիս զուսմանկցս յիշեցիք ի
մարտի սուրբ յազարթն ձեր. և. աստուած զձեզ յիշե-
աւնի: Այլ և. յերես անկեալ ազաւեմ զհանգիստապա՝ յի-
շել ի բարի զվերոյ ասացեալսդ՝ նա և. զմեզաք մոմեալ
զթափուրս յամենայն բարեաց զաւետիք. ազաւեմ յի-
և. շել ի սէր. և. ի և. աստ սրտիս զաստուած սրբոյ
տեղ. զի վասն այս յուսոյս զրեցի. զի թերեւս զստոյ
սրբութեան ի քրիստոսէ աստուծոյ մերոյ ազարթն
ձեր: Այլ ազաւեմ անմեղապի լինել սխալանաց և.
խոշորութեան զրիս. զի յոյժ ծերացեալ էի և. բա-
զում ամ հեռացեալ էի ի յարուեստէ: Այլ ի միտս
եկեալ զրեցի յիշատ. ինձ և. ծնուազայ իմոց. հաւր իմոյ
վահան երկոց. և. մաւր իմոյ և. մին միւրին և. եղարց
իմոց սխալանին և. սիր պարանին. և. ամենայն արեան
մարմարաց իմոց և. եղի յիշատակ ի գուռն սրբոյն
զէորդեա զաւրապարին: Եւ արդ մի որ իշխեսցէ հանել

զսա ի գրանէ սուրբ եկեղեցւոյս յափշտակելով. կամ
վաճառելով կամ փոխան տալով. և. գրու. զնելով.
կամ ուսմաք շնորհելով: Այլ իմ սքն և. ոչ աւտարբ: և.
ով յամսուի կամ ձեռնամուխ լինի մասն և. բաժին
զուգայի մասնի և. շխաչահանուացն ընկալցի: Եւ սրբ
յորին զգիրս զայս կարելով կամ եղանակով. կարեացի
ի կենացն յաւիտենից: փախաւոր և. սպասուոր
խնամով պահեսցեն. ոչ յարձակն ընդելով կամ ասանց
գաստառակի զի մի գաստեցին ի ճեռանէ: յաւրինակ
և. յընթերցումն մի ինայեցի: կատարողս պատուի-
բանիս աւրհիւն յաստուծոյ և. յամենայն սրբոց ամեն:
Այլ և. արարիչն աստուած. որ հասուցանազն ամե-
նայն բարեաց հաստուցէ մեզ և. ձեզ առատապէս բա-
րեգարոյս աստուածութեամբն իւրով. աստ և. ի հան-
գերձելումն ամեն ամեն:

Ասոր կը յաջորդէ՝ «Աշխարհ ամենայն, Աստուած
լուսոյ. Արթուր եղերուք, արթուր և. պատրաստ
աչա զայ քս. և. ն. «Աստուածածին մայր քրիստոսի.
իմ յոյսն զու. յաւուր մեծի. բարեխաւս ընդունի
քս. քննով ինձ սրբոյն և. ն. Նշնոյէս ժամերգութիւնը
ամբողջ. որմէ յետոյ զարձեալ յիշատակարան մը.
«Փառք համազոյ և. միանական սուրբ երբորգութեանն
հաւր: Գրեցաւ ձեռամբն աւետիք արդի. ի վանս պա-
լախարոյ, ի դարս սուրբ զէորդեա զաւր. ի թվին
ՋԽԳ. յիշտ. «ինձ և. ամենայն արեան մարմարաց
իմոց. կենդանեաց և. հանգուցեայց. և. այս ամենայն
վանս սրբոյն ասելոյ և. թողութիւն ինդրելոյ է. և.
որք ասենն և. նոցա եղիցի թողութիւն յաստուծո
ամեն:

28.

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

ՌՃԼԳ. = 1484.

ՌՈՒԳՐ 241. ԷՃ չէ նշանակում: — ՄԵԾՈՒ-
ԹԻԿՆ՝ 27 սմ. երկ. 18 սմ. լայն. 7 սմ. հաս: — ԿԱՋԻՐ
կաշկապա փայտ: — ՆԻԿԻՐ՝ թուղթ: — ԳՐՈՒԹԻՆ՝
մարտի: — ԳԻՐ՝ մեծ բոլորգիր: — ՎԵՐՆԱԳԻՐ և. ն.
կարմիր: — ՏՈՂ. 26: — ՀԱՆԴԱՄԱՆԻՐ զերկն մէկ եր-
կու թուղթ ծայրերը վառուած: — ՊԵՏԿԵՐ՝ ՋԼՐԴԱ-
ԴԻՐ և. ն. չկայ: — ԳՐԻՉ՝ Մկրտիչ երկոց: — ՆՈՐԱԳՐ՝
ներսէս վարագոյն:

Գրքին սկիզբէն մէկ կամ երկու թուղթ պա-
կաս. յետոյ երկու թուղթ շանկ և. յետոյ կը սկսի
գիրքը:

ՅԵՇԱՏԱԿԱՆԳՈՒԹԻԿԵՐ: 1. Լուսանցքի
վրայ ասոր գրէ. «Փառք ամենայն սուրբ յերկրութիւն
հաւր և. յորդուց և. հոգւն սրբոյ յաւիտենա ամեն
աստուած սրբոյն յովանէսին մարգարին շահպետին,

սկիանային, իւր հալալ վաստակոյն և. յիշատակ բա-
տացա ի մածարանա:

2. Աւրիշ տեղ մը՝ միջին բոլորգիր՝ լուսանցքի
վրայ. «Աւրի, զի ի բազում մեղաց իմոց միտքս մոլա-
րեց. և. այս թուղթս կիսատ է:

3. Գրքին վերջ մեծ յիշատակարան մը. «Ելլամ
հետէ վերջ արարեց զի բաւական է. փառք ամենա-
սուրբ երբորգութեան հաւր և. սրբոյ և. հոգւն սրբոյ.
Որ ետ կարողութիւն մեղաստեր և. զկար սգոյ. սգարտ
մեծուն և. անարհեստ գրչի սուտանուն և. անարժան.
մկրտիչ Մեղուի. և. անպիտան յամենայն մեղաք.
լըցեալ սրբոյն. ունիմ զեղիք բանաւելի. որ զգան-
ձատեարս յուշ զրեցի. և. էլ զիսմ որ ուստի շառ-
աշրիք յամեն զեգի, որք հանգիստք յայսմ գանձի.
ինձ ասացէր աստուած սրբոյն. և. զաւր արժան լինիք
տեսնել քրիստոսի: Արդ ազաւիմ զամենեւեան որք հան-

դիպիք սմայ: Յիշեցէք ի քրիստոս եւ ի սուրբ յա-
ղաթոս ձեր զբարեմիտ զհոգեւէր զհիւրընկալ եւ զաղ-
քատաւէր. զոգորմած Զասհիւն եւ զկենական իւր զբայ-
րամե փոխեցեալն ի քրիստոս. վասն զի ոչ մնալով զսուակ
մարմնաւոր ի վերայ երկրի, ստացաւ զայս գանձս որ
ճշմարիտ գանձ է աստուածային. ըստ տէրունական
բանին որ ասէ թէ արարէք ձեզ քսակ զայս ամենայն
զմաստ. ածեալ հաւատարիմ՝ կինն այս զահվին եւ
ստացաւ զսայ ի հայալ ընկոյ իւրոց յիշատակ իւր
եւ ծնողաց իւրոց: հաւան յովհաննիսն եւ մարն
թու ի թմարին եւ զաւակացն վերադառնին եւ շահապ-
տուին. եւ կենական բայրամին եւ տէր յահաննիսն
որ եղբայր էր բայրամին հայապատ եւ լաւ բնակիր կրաւ-
նաւոր փրկիսոփայ, զբաղիր, ծագկող, կազմող եւ լաւ
արեղայ. եւ զահվին սոցա յիշատակ ստացաւ զսա իւրն
եւ քերցն շնորհին. սարգսն որ էր երախտաւոր
փեսայ իւր, եւ զաւակացն մարտիրոսին եւ մանանի եւ
մեծի եւ փոքու եւ միւս քերն զմրութին եւ սրգոյն
յահաննիսն եւ շահպարտն փեսային. եւ ինձ մեղաւոր
գրչիս մկրտիչ երկրցիս որ անուանմբս միայն եմ եւ ոչ
զործովս: Արդ գրեցաւ սայ ի թվականին հայոց ՅՃԼԳ
(= 1484) ի հայրապետութեան սուրբ սարգսի ի սուրբ
Էջմիածնի եւ ի զանութեան աղուբեկին. ի զեղս որ
կալի մեղնի ընդ հովանեաւ սուրբ զէտրեայ զաւարյ-
վարի, առ ոսո զէտրք կրօնաւոր արեղեցի աստմիս եւ
սարգիս եւ մաթէոս երկրցիս եւ ինձ մեղաւոր զծողիս
մկրտիչ երկրցիս. Արդ ով եղբայրք խոշորութեան եւ
սղալանացն անմեղադիր լէրսք զի կար մեր այս էր: Եւ
որք հանդիպիք սմայ ուսմամբ կամ աւրինակելով կամ
տեսանելով, Յիշեցէք ի քրիստոս Զասհիւն եւ զամենայն
արեան մերձաւորսն իւր: Եւ աստուած զձեզ յիշէ. ի
միւսանգամ զայտեան իւր ամեն:

4. Օտար գրչէ աւելցուած է շարունակութիւնը.
“Գարձեալ յիշեցէք ի քրիստոս զվերջին բնացաւ զ
սուրբ զանձարանին. զբարեմիտ եւ զհաւատարիմ տա-
նուտէր զոսկերիչ յովանէն որ բնացաւ զսայ ի հա-
լալ վաստակոց իւրոց եւ ընձայ եւ նվէր. ի դուռն սուրբ
փարգանայ զաւարյվարին: Յիշատակ իւրն եւ ծնողաց
իւրոց հաւան կարապետին. եւ մարն շահաւորն, զկու-
ղակցին. զաւարէկուն եւ եղբայրն փրկիչանին եւ մկրտիչն
եւ քվերն փաշաջանին եւ այլ ամենայն այրեան մերձաւո-
րեաց իւրոց մեծի եւ փոքու առհայտարակ: Յիշեցէք
եւ լի բերանով եւ ուղիղ հաւատով աստուածողորմ
ասացէք եւ աստուած ձեզ եւ մեզ առհայտարակ ողոր-
մեցի. յիւր միւսանգամ զայլուստն ամեն: Իսկ ի վերջին
գարուս եւ ի վերջին ժամանակիս. յորում որ թվական
ՅՃԼԳ (= 1484) եւն. (երկու ու կէս էջ ժամանակա-
գրութիւն որմէ վերջ նոյն գրչէն): Գարձեալ յիշեցէք
ի մարտիկալ յաղթման ձեր զառաջ յիշեցեալ զհաւատա-
րիմ տանուտէրն զոսկերիչ յովանէն եւ զհայրն իւր
զկարապետ եւ զմայրն իւր զհաւան. զկողակցին իւր
զգալարէկին եւ զեղբարս իւր զփրկիչան եւ զմկրտիչն.
եւ զգարն իւր զփաշաջան. որ ազատեաց զսուրբ գիրքս
ի յանտրինեաց. եւ ետ վերստին նորոգել անջինջ յի-
շայտակ իւրն եւ ծնողաց իւրոց. եւ որք հանդիպիք ի
սմայ տեսանելով կամ եղանակելով յիշեցէք զյովան-
նէն եւ լի բերանով եւ ուղիղ սրտիւ աստուածողորմ
ասացէք. եւ աստուած ձեզ ողորմեցի ամեն: Եւ ինձ
նվատ. ներսէս կրօնաւորի վարաղեցոյ որ զգիրքս նա-
րոգեցի եւ զսակաւ յիշատակարանս գրեցի. ասացէք
աստուածողորմ. առաջին բնացողին եւ վերջին աղա-
տողի. եւ աստուած ձեզ եւ մեզ առհայտարակ ողոր-
մեցի յիւր միւսանգամ զայլուստն ամեն:”

29.

Գ Ի Ր Զ Ս Ա Յ Մ Ա Ն Ա Ց Դ Ա Ի Թ Ի

ԹՈՒՂԹ 103, էջ 26 նշանակուած: — ՄեծՈՒ-
ԹԻՒՆ՝ 27.5 սմ. երկ. 20 սմ. լայն. 1.5 սմ. հտու.: —
ՆԻՒԹ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ իտալարար տ,
սկզբով, նոր կազմով: — ԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ մարութ, բայց
խառնակ. նամաստազրութիւն խիստ շատ: — ԳԻՐ՝
փոքր նոսրագիր: — ՍԿԶԻՆԱՍՈՂԻ՝ եւն կարմիր: —
ՏՈՂ 45, երկսին՝ իւրարանշիւրք 22.5x7 սմ. մեջին
լուսանցք 0.9 սմ.: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԻ՝ մարութ: — ԴԱ-
ՏԱՐԻ թուղթ 13: — ՊԱՏԿԱՆՆՆԵՆ ընդ լիւայ: — ԺԱՄԱՆԱՆԵՆ
եւ ԴԻԻԶ անծանօթ:

Բուն գրչէն վերջը կոյ. “Տէր առաքելի եւ
ամեն եւ քաջ հետորի Անյաղթ փրկիսոփայի ա-

շակերտի երկոյ երանելոյն Գրիգորի Տիեզերալոյս
վարդապետի արարեալ բան խրատականս ոգեշահ
եւ հանձարս իմաստայեղս ի մեկնութիւն Սահմա-
նաց գրոց ի յիշմանաց բանասիրաց եղբարց
հարազատաց նորին աշակերտաց:” Այնուհետեւ
նոյն Առաքելի ուրիշ իմաստասիրական գրութիւն-
ները: Իսկ ամենէն վերջ “Զատացող եւ զգծողս
իմաստասիրական սոփեստի մերոյ հայկազնի. փի-
լիսոփային դաւթի եւ մեկնողի սորին. Առաքելի
սխանաց վերայ գիտողի. յիշեցէք ի քրիստոս. եւ
զուր յիշեալ լիջեք ի քրիստոսէ մերմէ ամեն:”
Արիւ ոչ մի յիշատակութիւն:

30.

ՈՂԲ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ

1832

ԹՈՒՂԹ 80. Էջ չէ նշանակուած: — ՄեծՈՒ-
թիին 18 սմ. երկ. 11 սմ. լայն. 1 սմ. հատ.: — Նիւթ
նաւարակ թուղթ: — ԿԱԶՄՐ թղթապատ խաւարարտ,
նոր կազմով: — ԳՐՈՒԹԻԻՆ մարութ, որոշել գեղեցիկ:
— ԳՐԻՆ նոսր: — ՏՈՂ՝ 18: — ՍԿԶԻՆՍԵՆԻ եւն կար-
միր: — ԶԱՐԴ եւն չկայ: Սկիզբը մէկ ՊԵՏԿԵՐՐ քաւա-
կան սիրուն որու տակ գրուած է... զպրի ծնունդը նը-
կարի այս գեղատեսիլ պատկեր սուրբ կուսի (անունը
յետոյ քննուած): — ԴԱՏԵՐԿ թուղթ՝ սկիզբէն 2 էջ
եւ վերջէն 11 թուղթ: — ԳՐԻԶ՝ անծանօթ: — ԺԱՄԱ-
ՆԱԿ թերիւ 1832:

Գրքին վերջին մասն է «ի քերական վարդա-
պետ հետեւեց գրեալ գիր լուսացող բնագէտ
ազգի հայոց. մասն պարբերի եւ բնկալաւ զարժա-
նին ըզպատասխանն. գրելոյն ի գրիգոր վարժապե-
տէ փէշարմարձեան», եւ «յանարժան տէր քերա-
քէէ առ սիրտարաս սիրելի Սիմէոն վարդապետ»,
որմէ վերջ տապանագիր մը՝ 1832:

31.

ՎԱՐԴԱՆԱՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԵՐԳ ԵՐԳՈՅԻ

1838 Յունիս 10:

ԹՈՒՂԹ 56. Էջ չէ նշանակուած 8: — ՄեծՈՒ-
թիին 22 սմ. երկ. 17 սմ. լայն. 1 սմ. հատ.: — ԿԱԶՄՐ
թղթապատ խաւարարտ, նոր կազմով: — Նիւթ՝ հա-
սարակ թուղթ: — ԳՐՈՒԹԻԻՆ նոսր, մարութ եւ գե-
ղեցիկ: — ՏՈՂ՝ 22: — ՍԿԶԻՆՍԵՆԻ եւն կարմիր: —
ԶԱՐԴ եւն չկայ. սկիզբը մէկ ՊԵՏԿԵՐՐ Սողոմոն: —
ԴԱՏԵՐԿ թուղթ՝ սկիզբէն 2 էջ եւ վերջէն մէկ թուղթ:

Առաջին էջին վրայ գրուած է «Գիրք սր կոչի
մկնութիւն երգ երգաց արարեալ հոգեպայծառ
Հօրն Մեծին վարդանայ: Վերաին բնգործակե-
ցաւ ձեռամբ Ղազարոս վարժապետի վահանեան
1838 Յունիս 10 ի կարին»:

32.

ՊԱՏՄ. ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

1830 (?)

ԹՈՒՂԹ 76. Էջ նշանակուած 1-121. վերջի
14 թուղթը չէ նշանակուած: — ՄեծՈՒԹԻԻՆ 22 սմ.
երկ. 18 սմ. լայն. 1 սմ. հատ.: — ԿԱԶՄՐ լաթապատ
խաւարարտ: — Նիւթ՝ թուղթ: — ԳՐՈՒԹԻԻՆ մարութ

նոսրագիր: — ՏՈՂ՝ 32: — ԶԱՐԴ, ՊԵՏԿԵՐՐ եւն չկայ՝
— ԴԱՏԵՐԿ թուղթ՝ սկիզբէն եւ վերջէն մէկ մէկ թուղթ:
Ոչ մէկ յիշատակութիւն: — ԳՐԻԶ՝ Ղազարոս վարժա-
պետ. թուական 1830 (?):

33.

ԺՈՂՈՎԱԾՈՅԷ

ԺԶ—ԺԷ դար:

ԹՈՒՂԹ 269. Էջ նշանակուած չէ: — ՄեծՈՒ-
թիին 18 սմ. երկ. 14 սմ. լայն. 6 սմ. հատ.: — Նիւթ՝
թուղթ: — ԿԱԶՄՐ կաշեպատ փայտ: — ԳՐՈՒԹԻԻՆ
երկսիւն իւրաքանչիւրը 15×4-5 սմ., միջին լուսանցք
1 սմ., միջին բուրգիկը: — ՎԵՐՆԱԳԻՐ եւն կարմիր: —
ԴԱՏԵՐԿ թուղթ 1 էջ: — ԶԱՐԴ, ՊԵՏԿԵՐՐ չունի: —

ՏՈՂ՝ 31: — ԳՐԻԶ՝ Նսայի արեղայ: — ԺԱՄԱՆԱԿ, թուա-
կան անծանօթ:

Կը պարունակէ Ա. Բառքէն: Եւ յետոյ Վ. Է.

1. Բառագիրը՝ 53 թուղթ, ունի հինգ մաս.

Ա. Հայերէն Բառքէն՝ 29 թուղթ. որու սկիզբը ստար

դրէ՝ «Յիսուսի քրիստոսի նուստ ծառայ սարգիս
վա», եւ վերջը՝ «Եւ զեսայի գծող սարս յիշ»։ Բ
Բ—+ Ե՛բը-յեղէ 11 թուղթ՝ որու վերջը՝ «Եւ զիս
զհարկածն արեգայս զեսայիս յիշեալ եւ զու յի-
շեալս լիցիս առ ժաւմէն», Գ. Այս Բ—+ Ե—
նշէն է Դ—+ յայտնւել. (մեծ մասը Յղին-Հայերեն՝
ապագայ, բացարձակ, երգասացութիւն եւայլն)
4 թուղթ՝ որու տակ. «քրիստոսի աստուծոյ մերոյ
փառք»։ Դ. Բ—+ Գ—դն-նշէ Բէշէ-պէշէ 4 թուղթ։
Ե. Ե—ն Բ—նէր 5 թուղթ։

2. Համանիշներ հիմնդ թուղթ. վերջը դրուած
 է Կ. Քի փառք յաւիտեանս:

3. Կշանագիր անուններ, Բառեր եւն. 16
Թաղթւ Լսոնց մէջ առաջին գրէէ. «Եւ զիս բազմամեջ ծառայս աստուծոյ զեսոյի արեղայս յիշեալիք ի բրիստոս Յիսուս տէր մեր միով աստուած սղորմիւ եւ աստուած ձեզ սղորմեացի յիշողացոյ ամեն:» «Եւ զնուստ զծող արա զեսոյի տնարժան արեղայս. յիշեցէք ի յաղաթն ձեր ով որ կարգայք եւ ազգայք ի ամանէ թողութիւն խնդրեցէք ինձ եւ ծնողաց իմոյ եւ որ զամենն տանն ամեն:»

13. $Q_{10} = 2 + Q_{20} = 2 + 2 = 4$ $Q_{20} = 2$ $Q_{30} = 2$ $Q_{40} = 2$ $Q_{50} = 2$ $Q_{60} = 2$ $Q_{70} = 2$ $Q_{80} = 2$ $Q_{90} = 2$ $Q_{100} = 2$ $Q_{110} = 2$ $Q_{120} = 2$ $Q_{130} = 2$ $Q_{140} = 2$ $Q_{150} = 2$ $Q_{160} = 2$ $Q_{170} = 2$ $Q_{180} = 2$ $Q_{190} = 2$ $Q_{200} = 2$ $Q_{210} = 2$ $Q_{220} = 2$ $Q_{230} = 2$ $Q_{240} = 2$ $Q_{250} = 2$ $Q_{260} = 2$ $Q_{270} = 2$ $Q_{280} = 2$ $Q_{290} = 2$ $Q_{300} = 2$ $Q_{310} = 2$ $Q_{320} = 2$ $Q_{330} = 2$ $Q_{340} = 2$ $Q_{350} = 2$ $Q_{360} = 2$ $Q_{370} = 2$ $Q_{380} = 2$ $Q_{390} = 2$ $Q_{400} = 2$ $Q_{410} = 2$ $Q_{420} = 2$ $Q_{430} = 2$ $Q_{440} = 2$ $Q_{450} = 2$ $Q_{460} = 2$ $Q_{470} = 2$ $Q_{480} = 2$ $Q_{490} = 2$ $Q_{500} = 2$ $Q_{510} = 2$ $Q_{520} = 2$ $Q_{530} = 2$ $Q_{540} = 2$ $Q_{550} = 2$ $Q_{560} = 2$ $Q_{570} = 2$ $Q_{580} = 2$ $Q_{590} = 2$ $Q_{600} = 2$ $Q_{610} = 2$ $Q_{620} = 2$ $Q_{630} = 2$ $Q_{640} = 2$ $Q_{650} = 2$ $Q_{660} = 2$ $Q_{670} = 2$ $Q_{680} = 2$ $Q_{690} = 2$ $Q_{700} = 2$ $Q_{710} = 2$ $Q_{720} = 2$ $Q_{730} = 2$ $Q_{740} = 2$ $Q_{750} = 2$ $Q_{760} = 2$ $Q_{770} = 2$ $Q_{780} = 2$ $Q_{790} = 2$ $Q_{800} = 2$ $Q_{810} = 2$ $Q_{820} = 2$ $Q_{830} = 2$ $Q_{840} = 2$ $Q_{850} = 2$ $Q_{860} = 2$ $Q_{870} = 2$ $Q_{880} = 2$ $Q_{890} = 2$ $Q_{900} = 2$ $Q_{910} = 2$ $Q_{920} = 2$ $Q_{930} = 2$ $Q_{940} = 2$ $Q_{950} = 2$ $Q_{960} = 2$ $Q_{970} = 2$ $Q_{980} = 2$ $Q_{990} = 2$ $Q_{1000} = 2$ $Q_{1010} = 2$ $Q_{1020} = 2$ $Q_{1030} = 2$ $Q_{1040} = 2$ $Q_{1050} = 2$ $Q_{1060} = 2$ $Q_{1070} = 2$ $Q_{1080} = 2$ $Q_{1090} = 2$ $Q_{1100} = 2$ $Q_{1110} = 2$ $Q_{1120} = 2$ $Q_{1130} = 2$ $Q_{1140} = 2$ $Q_{1150} = 2$ $Q_{1160} = 2$ $Q_{1170} = 2$ $Q_{1180} = 2$ $Q_{1190} = 2$ $Q_{1200} = 2$ $Q_{1210} = 2$ $Q_{1220} = 2$ $Q_{1230} = 2$ $Q_{1240} = 2$ $Q_{1250} = 2$ $Q_{1260} = 2$ $Q_{1270} = 2$ $Q_{1280} = 2$ $Q_{1290} = 2$ $Q_{1300} = 2$ $Q_{1310} = 2$ $Q_{1320} = 2$ $Q_{1330} = 2$ $Q_{1340} = 2$ $Q_{1350} = 2$ $Q_{1360} = 2$ $Q_{1370} = 2$ $Q_{1380} = 2$ $Q_{1390} = 2$ $Q_{1400} = 2$ $Q_{1410} = 2$ $Q_{1420} = 2$ $Q_{1430} = 2$ $Q_{1440} = 2$ $Q_{1450} = 2$ $Q_{1460} = 2$ $Q_{1470} = 2$ $Q_{1480} = 2$ $Q_{1490} = 2$ $Q_{1500} = 2$ $Q_{1510} = 2$ $Q_{1520} = 2$ $Q_{1530} = 2$ $Q_{1540} = 2$ $Q_{1550} = 2$ $Q_{1560} = 2$ $Q_{1570} = 2$ $Q_{1580} = 2$ $Q_{1590} = 2$ $Q_{1600} = 2$ $Q_{1610} = 2$ $Q_{1620} = 2$ $Q_{1630} = 2$ $Q_{1640} = 2$ $Q_{1650} = 2$ $Q_{1660} = 2$ $Q_{1670} = 2$ $Q_{1680} = 2$ $Q_{1690} = 2$ $Q_{1700} = 2$ $Q_{1710} = 2$ $Q_{1720} = 2$ $Q_{1730} = 2$ $Q_{1740} = 2$ $Q_{1750} = 2$ $Q_{1760} = 2$ $Q_{1770} = 2$ $Q_{1780} = 2$ $Q_{1790} = 2$ $Q_{1800} = 2$ $Q_{1810} = 2$ $Q_{1820} = 2$ $Q_{1830} = 2$ $Q_{1840} = 2$ $Q_{1850} = 2$ $Q_{1860} = 2$ $Q_{1870} = 2$ $Q_{1880} = 2$ $Q_{1890} = 2$ $Q_{1900} = 2$ $Q_{1910} = 2$ $Q_{1920} = 2$ $Q_{1930} = 2$ $Q_{1940} = 2$ $Q_{1950} = 2$ $Q_{1960} = 2$ $Q_{1970} = 2$ $Q_{1980} = 2$ $Q_{1990} = 2$ $Q_{2000} = 2$ $Q_{2010} = 2$ $Q_{2020} = 2$ $Q_{2030} = 2$ $Q_{2040} = 2$ $Q_{2050} = 2$ $Q_{2060} = 2$ $Q_{2070} = 2$ $Q_{2080} = 2$ $Q_{2090} = 2$ $Q_{2100} = 2$ $Q_{2110} = 2$ $Q_{2120} = 2$ $Q_{2130} = 2$ $Q_{2140} = 2$ $Q_{2150} = 2$ $Q_{2160} = 2$ $Q_{2170} = 2$ $Q_{2180} = 2$ $Q_{2190} = 2$ $Q_{2200} = 2$ $Q_{2210} = 2$ $Q_{2220} = 2$ $Q_{2230} = 2$ $Q_{2240} = 2$ $Q_{2250} = 2$ $Q_{2260} = 2$ $Q_{2270} = 2$ $Q_{2280} = 2$ $Q_{2290} = 2$ $Q_{2300} = 2$ $Q_{2310} = 2$ $Q_{2320} = 2$ $Q_{2330} = 2$ $Q_{2340} = 2$ $Q_{2350} = 2$ $Q_{2360} = 2$ $Q_{2370} = 2$ $Q_{2380} = 2$ $Q_{2390} = 2$ $Q_{2400} = 2$ $Q_{2410} = 2$ $Q_{2420} = 2$ $Q_{2430} = 2$ $Q_{2440} = 2$ $Q_{2450} = 2$ $Q_{2460} = 2$ $Q_{2470} = 2$ $Q_{2480} = 2$ $Q_{2490} = 2$ $Q_{2500} = 2$ $Q_{2510} = 2$ $Q_{2520} = 2$ $Q_{2530} = 2$ $Q_{2540} = 2$ $Q_{2550} = 2$ $Q_{2560} = 2$ $Q_{2570} = 2$ $Q_{2580} = 2$ $Q_{2590} = 2$ $Q_{2600} = 2$ $Q_{2610} = 2$ Q_{262

1. Ինքիւր եւ հարցաւոր միայելի անտիրայ եպիսկոպոսին ի մեղաւորն վարդանայ 19 թուղժ՝ որու վերջն վասն գոթոնցն եւ անքուն սրգանցն, զի չէ սուտ որպէս կարծեն ազեւք մեզսաւորքն. այլ ստոյգ է ասասւծոյ վկայութեամբն եւ սրբոյն նորա զոր մեղաւորս վարդան յասասւածաւանջ գրոց յարմարեալ գրեցի ավ. յաղաչելոյ եւ ի խնդրոյ շնորհապարզ (մէկ տող քերութեամբ)։

2. Վարդանի սիրիչ գրուածները, Հաւա-
տամբ. հաւատով խոստովանիմ. Արիստատելի ստո-
րագութիւնք. Յովհաննէս. որսանացոյ տիեզերա-
լոյս վարդապետի արարեալ ի բան առաքելոյն որ
տաէ թէ մարգով եղեւ մահ եւ մարգով եղեւ յա-
րութիւն մեռելոց: Իսկաց գրոց Դատի անյաղթ
փիլիսոփայի. հարցմանք, քարոզ եւն: Որու վերջն
«Եւ զիս զսառապեալ մեղաւք գծող գրոյս զեռայի
արեղայս յիշեալ ով ընթերցողք ի սուրբ յաղաթս
ձեր:»

3. «Տիեզերաբուր մեծ բարունապետին Յոհաննու արարեալ ի մեկնութենէն աւետարանին մաթէի:» Որս գերջը պակաս է:

34.

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ժ Ո Ւ

 $\phi_1 - \phi_2$ *is not*

Քրիստոս 266: — Էջ չէ նշանակուած: — Մեծ-
օրհնութիւն 18 սմ. երկ. 13 սմ. լայն. 4.5 սմ. հատ.: —
Նսիւի՞թ թուղթ՞ ողորկ, թուխ, փայլուն: — ԿԱԶՄ՞ կա-
շակաւ փայտ: — ԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ միջին քլորզին: —
ՎերսնԱրիօ՞ր են կարծիր: — ԶԱՐԻ, ՊԵՏԿԵՐ չկայ: —
ՏՈՂ՝ 26: — ԴԱՏԱՐԻ թուղթ՞ 8 էջ: — ԴՐԻԶ եւ ԺԱ-
ՄԱՆԱԿ մանձանիթ: Սկզբէն եւ վերջէն երկ'երկու
թուղթ մաշտովի կազմողէն դուրս. սկզբէն եւ մշ-
եքէն մաս մը պահաս:

Ստականոս կը պարունակէ 1. Ա՛հ-ըն՛ի Աճ՛ի-
-ըն՛ի-ըն՛ի, թուղթ եւ խօսք ի սուրբ աստուա-

ճամփին: 2. Մեկն-մեկն հասնում է: 3. Թե-թե-
մեկն-մեկն լինի-լինի խոսք յաւաք ծննդեան
գործին, ի յայտնութիւն եւն:

Յիշատակութիւն ոչ մի տեղ. ստորին լու-
սանցքի վրայ երկու տեղ գրուած. ¹Գիտցիր տէր
իմ զի յաւրինակս թուխտ մի պարսպ էր թաւ-
ղած. ²Կարգա սիրով դա. զայս նշարս սա մրդբիտ
յոսւ:

35.

F U O U R U N

$$\phi_E = \phi_E^{\text{exp}}$$

ՔՐԻՍՏՈՍ 226: — Է՞ք չէ նշանակուած: — ՄԵ-
ԺՈՒԹԻՒՆՆ 15 աժ. երկ. 10 աժ. լսյն. 4-5 աժ. նստ.: —
ՆՈՒՅԻՐ ԹԵՂԵՐ: — ԿԼԶԻՔ՝ կաշկարատ փայտ: — ԳՐԻՒՆ
ԹԻՒՆՆ մաքրող եւ յտակ: — ԳԻՐՆՈՐ: — ՎԵՐԵԱՆ-
ԳԻՐ եւն կապոր: — ՏՈՂ՝ 21: — ՊԼՍԵՆԻՐ, ՉԼԻՐ եւն

Հայ: - ԴԱՏԱՐԻ Թուղթ՝ զերեկն 8 էջ: - ԳՐԻԶ, ՓԱՄԱՆԵԼԻ ԿԸՆ անծանոթ:

Ընտրվեն էջին վրայ կարմիր մեղանով գրուած
է. Եւ յո բանք են քերթ սղական վասն չափոյ հո-

մերական տառիցն վանն զի քերթողական ար-
հեստքն չափարեր կամ չափով վարին. եւ են որ
զեղ (չունին) որով ճարտասանքն վարին... խա-
պէս փոխարեքին... զու ճարտասանիցն ի հարկէ
հոգնահամար եղանիլ. իսկ թէ զյունաց բառն
խնդրես, որ սկիզբն էր եղեալ. այն եւս խառնեալ
է յայտ. նաեւ զբառ. աստուածաշնչին, որ յեաղյ
հաւաքեցաւ:

Բառարանէն մէկ էջի վրայ սա ստանաւորը
բարդգիր.

Թէ շատ կափայ չափես ի ձ'տես)
Գտցես ի յաշ գայ խիստ յաճախ:

Բաժնէ ջանիւ բան շաղկ' պած
Գիւտ զգիւտ վճիկդ փակած:

Կամբդ մշակ ծառայ գառես.
Կանխեալ զանդէն վայելես:

Ի սպառ ժտիս լաս բնդ կսծով.
Ընդ առաջի խաշիս թռչիս կառով:

Յաղմոս առա վշտահաճայն:
ՅԱռաջագոհ առ ճղաճայն:

Պրփրացաւ ցաւ ցաւաւք:
Յաւ քարացաւ աւարցաւ:

Ըսկէ վերջ «բառ Գաղիանոսի բժշկին»
«Թարգմանութիւն գեղաց. զոր բնարեալ են իմաս-
տանքն կարգել» յայլ լեզուաց ի մերս: «Ա-
նունք ԽԻ. մարգարէիցն» «Այս են լեզուք ՀԻ.
ազգաց» «Իսկ որ գպրութիւն գիտէ եւ գրով
վարի ԲԺան ազգ է» «Ազգ որդոյն նոյի» «Յա-
ղագս բնութեան մարգարէին մարմնոյ» «Յաղագս
պատկերացուցութեան»:

Վերջին 4 պարագ էջերուն վրայ Չօն նուի-
րողէն Տիգրան Մ. Գէորգեան. մէկ յիշատակարան՝
որ է հետեւեալը.

«Յիշատակարան զընդոյս Երաստիմ ի գիւղն
խորանացի աւեր յարուգինի որդոյ ազնախք ազն-
ախք որդի տիրացու Թաղէսին»:

Օտար գրէ «երբեակ երիցըս վեցեկի, լեալ
բոս թուոյ այր եւ բենի: Այս են երկու տասան
վարդապետք հայոց: Ա. Գիւննեհիս: Բ. Յրոն-
թէս: Գ. Սեղրեստրոս: Դ. Աթանաս: Ե. Կի-
րեղ: Զ. Եփրեմ: Է. Բարսեղ: Ը. Գրիգոր Նիսիս-
ցին: Թ. Գրիգոր աստուածաբան: Ժ. Եպիփան: ԺԱ.
Յոհան ասկեբեր: ԺԲ. Կիրեղ: Ասոր տակ «Ա-
ղօթք վարչամակ աւրհնելոյ...»:

36.

ՏԱՂԱԶԱՓՈՒԹԻՒՆ ՆԱՐԵԿԱՅ

1830 (°):

ԹՈՒՂԹ՝ 116. ԼՋ 227: — ՄԵԺՈՒԹԻՒՆ՝ 34 սմ.
երկ. 22.5 սմ. լայն. 1.7 սմ. հատ.: — ԴԻԻԹ՝ կապոյտ
թանձր թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ չունի: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկ-
սին. իւրաքանչիւրը 29×9.5 սմ. միջին լուսանցք չունի
— ՏՈՂ՝ 32: — ԳԻՐ՝ նոսր: — ԶԱՐԻ՝ եւս չունի: —
ՀԱՆԳԱՄԱՆ՝ մաքուր եւ նոսր, տառաստալ չունի: —
ԴԱՏԱՐԿ՝ թուղթ՝ ընդ ամենը 13 ԼՋ: — ԳՐԻԶ՝ նուիրողն
Ղազարոս պատուելի վաճանձան նախնիցի: ԺԱՄԱՆԿ՝
1830 (°): Յիշատակարան եւս չունի:

Օրինակ մը:

Տաղաչափութիւն Նարեկայ աղօթից սուրբ
զրոյն Գրիգորի.

Հրեշտակակրօն մեծի վարդապետին
Ի խորոց որտից խօսք բնդ աստուծոյ

Բան Ա:

Չայն արկանեմ հառաչանայ
Թախանձանք հեծեճանայ
Վերնծայել քեզ ի բարձունս
Ո՛վ զու գիտող սրտի գազանեայ
Եզեալ ի հուր թախանձանայ
Իմում անձին տաշտանայ — եւ այլն:

37.

ԼՈՒԹՄՈՒՆՔ ԲԱՆԻՑ ՊՐՈԿՂԻ

ՌՃ = 1651:

ԹՈՒՂԹ՝ 218. ԼՋ 431: — ՄԵԺՈՒԹԻՒՆ՝ 16 սմ.
երկ. 11 սմ. լայն. 2.5 սմ. հատ.: — ՆԻԻԹ՝ թուղթ: —
ԿԱԶՄ՝ մազաղաթապատ փայտեայ: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝
մաքուր: — ԳԻՐ՝ նոսր: — ՎԵՐՆԱԳԻՐ՝ եւս կարմիր:

վարդապետ: — ՏՈՂ՝ 19: — ԶԱՐԻ՝ ՊԱՏԿԱՐ՝ չունի: —
ԴԱՏԱՐԿ՝ թուղթ 5 ԼՋ: — ԳՐԻԶ՝ Սիմէոն Գաանայ
կախկողմոս:

Նախարարներն մաս մը. «ի թարգմանչացն մե-
րոց առաջնոց ի մօտեմ ասեմ եւ ի գաւթէ եւ յըն-
կերացն նոցին որք ամենեւեմ ուսմամբն էին կրթ-
ութեալք ոչ ունիմք զպրոկոս թարգմանեալ կամ
մեկնեալ գուցէ թէ թարգմանեալ իցեն, այլ
յանհոգութենէ ազգի եւ յանուսումնութենէ սպա-
սեալ է... յորոյ օգտութիւնն Հայեցեալ Հար-
կեցայ առնել տեսողաց տեսանել զտեսութիւն սորա
օգնականութեան հոգւոյն այս եւ օժանդակու-
թեան աղօթից ձերոց, բայց յառաջագոյն ունի
բնարանն ընդ իւր լուծմունս ի յամլախօսէ եպիս-
կոպոսէ ուսմանէ. եւ յայլմէ թարգմանեալ բոս
բնարանին այլ գծուարու մուծանէ զմեզ ի բնա-
րան անգր: Նաեւ ի թարգմանութենէս ունի խան-
գարումն իմացուածոց. զի ի վրաց լեզուէ է թարգ-
մանեալ ի Հայ բարբառ. իսկ մեզնէ քահանայէ յաշ-
խատասիրէ յուսմանէ: Եւ յասացելոցս վկայ ունիմ
զգիրքս զայս. զոր ոչ է անհնար գտանել ձեզ հոն»

զերծ իւրով Հին մեկնութեամբն զի ի յետին ժա-
մանակս է թարգմանելութիւն սորա, եւ բոս նիւ-
թականին շինուածոյն որ: Նաեւ յայլք բազմացու-
ցին օրինակելով վասն անծանօթ անուանն, յորոյ
ստիպեալ եղեւ ի սա բոս կարի մերում բացայայ-
տել խնդրողացն զգորութիւնն:

Ունի միայն մէկ յիշատակարան՝ ամենէն վեր-
ջը. «Եղեւ լուծմունքս բանից պրոկոս պատուա-
կան իմաստասիրի, ի հազար երրորդի եւ ի հարիւր
երրորդի թուականութեանս հայոց, ի նուաստ Աի-
մեօնէ գառնույ եպիսկոպոսէ որ աղաչեմ զհանգի-
սօղոզ ներել ինձ ի ձեռնամխութիւնս բանիցս
այսցոյիկ, զի գուցէ դք հանգիսօղ, որում աստուած
եւս պարգազոյն տեսութիւն շնորհիցէ, բայց առ-
այն շնորհ ունիցի շնորհաց պարգեւոցին աստուծոյ,
որում անբաւ փառք բոս անբաւութեան իւրում:
Ամէն»

38.

Ո Ս Կ Ե Փ Ո Ր Ի Կ

ՌԻՇԻ = 1608.

ԹՈՒՆԴ 207. էՃ չէ նշանակուած: - ՄԵԾՈՒ-
ԹԻՆՆ՝ 14 սմ. երկ. 10.5 սմ. լայն. 4 սմ. նոտ: -
ՆԻՐԻՍԻ ԹՈՒՆԴ: - ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ փայտ: - ԳՐՈՒ-
ԹԻՆՆ՝ շատ որոշ, բայց ոչ գեղեցիկ: - ԳԻՐ՝ հաստ
նոսրագիր: - ՏՈՂ՝ 16: - ԱԶՐՆԱԳԻՐ ԵՆԻ կարմիր
երկայն: - ԳԱՅԱԶԱՐԻ ԼՈՒՍԱՆԱԶԱՐԻ 15՝ ազնոյ: -
ԳԱՏԱՐԻ ԹՈՒՆԴ մէկ էջ: - ԳՐԻՉ՝ Սարգիս: - ՄԱԿԱՐԻՆ
եւ ԱԶՐԱՆՆ կան երկերկու Թոուլթ մագաղաթ, ինն բո-
ւորգիր ժաշոցի մնացորդ: - ՏԵՂ՝ Ռատոս:

Ար պարունակէ.

1. Հարական խաչի «Այսաւր ուրախացան
երկիրք եւ երկիր մեծաւ. այսօր բարգաւաճեալ
պայծառացաւ եւն. Որում վերջը՝ «բարեխաւսու-
թեամբ ամենայաղթ եւ աստուած ընկալ սուրբ նշա-
նին քո քրիստոս աստուած մեր ողորմեա ստացողի
գրոցս»:

2. Գիր ուրբաթի զոր կարգան ի վերայ հիւ-
անդաց, որում վերջը՝ «յորա վերա զայս գիրս կարգան
ի վերա նեղեալ հիւանդաց յուսով հայցողացն
հաւատով բժշկին եւ աղատին ամենայն ցաւոց եւ
ի նեղութեանց եւ ի պէս պէս հիւանդութեաց,
ամէն. քրիստոս աստուած քո առատ ողորմու-
թեամբ ողորմեաց ծառային քո սարգիսին եւ ա-
մենայն յարեան քո»:

3. Տեսիլ սուրբ աստուածածնին զոր ետեւ
սուրբ կոյն վասն գծախոյն. որում վերջը՝ «բարե-
խաւս որում հայ աստուածածնի անարատ ծնաւդի
քո քրիստոս աստուած, ողորմեա ստացողի գրոցս»:

4. Հարցմունք որոյն գրիգորի լուսաւորչին
եւ պատասխանի հրեշտակին վասն որոց մարդկան.
որում վերջը՝ «բարեխաւսութեան որոյն գրիգորի
լուսաւորչին մերոյ քրիստոս աստուած մեր. ողոր-
մեա ստացողի. եւ ինձ մեղապարտ գրչիս եւ կրօնցիւց
եւ լուրաց եւ որ ամենն ասեն ամէն»:

5. Թախտ տեսան մերոյ յիսուսի քրիստոսի.
որ յառաքեցաւ յերկնից ի տաճարն սուրբ. վերջը՝
«Չստացող գրոցս պահեա տէր ի կամս քո. եւ քեզ
փառք բերանոյ իմոյ ամէն»:

6. Երանելոյն երբեմի ստացեալ է վասն պա-
հելոյ սուրբ կիրակէին: Որում վերջը՝ «տէր յիսուս
աստուած բարի. բզատացողս (երկու տող բաց) եւ
զամենայն զարմն նորին պահեա ի փորձանաց շարին
եւ ի մեղաց փրկեա զնոսին. եւ ի յաւուր գառա-
տանին արժան արայ տեսլան քոյին. ջընջեա բղ-
գիր մեղաց պարտին. եւ գառեցոյ յաշխողմին վասն
քոյին սուրբ ծնաւդին. ամենաբնեւալ սրբոյ կու-
սին. եւ զեղիկի գծող սորին. զսարգիս գծողս.
զայս. կեսարացին մի մոռանար յայնմ ատենին. Եւ
որ տաէ հայր մեր որ յերկնից եւ մասնաւորեալ սրբ-
ոց քոյին»:

7. Վկայարանութիւն կամաւոր աղքատին Ա-
լէքսանդրի մարդոյն աստուծոյ. վերջը՝ «քրիստոս
աստուած սուրբ նահատի բարեխաւսութեամբն
ողորմեա ստացողի գրոցս (մէկ տող բաց) եւ իւր
ծնաւդացն եւ ամենայն զարմոյցն եւ զաւակացն կեն-
դանաց եւ հանգուցելոցն եւ ինձ մեղաք մեռեալ

սարգիս գրչիս եւ կարգացողաց եւ լսողաց եւ զիւր
գամենն առն ամէն հայր մեր:

8. Աղաթք արքա եփրեմի տապեալ է.
Տէր աստուած զարութեանց աղաթք՝ զքեզ...
եւն. որու վերջը՝ «նոյն ողորմութեամբ քո քրիստոս
աստուած մեր զթա ի մեղուցեալ ծառայքս քո եւ
սղորմեա ստացի գրոցս (երկու տող բայց) եւ իւր
նախնեացն կենդանեացն եւ հանգուցելոցն եւ
զսարգիս զգծսղոս որ ոչ կարացի հասու լինել եւ
յայտմ մով մեղաք ի հոգ մահուանեալ եւ միոյ
յիշման առ տէր կարաւտացայ. եւ որք յիշեալք
լեցիք ու զուք յիշեալ լեցիք ի քրիստոս յայսոյն
մերոյ որ է աւրհանալ յաւիտեանս ամէն. հայր մեր
որ յեր»:

9. Վասն աղաթի եւ արտասուաց խոստո-
մանութեան. որու վերջը՝ «Տէր յիսուս փրկիչ եւ
բարեբար ողորմի ստացողի գրոցս (երկու տող բայց)
եւ բնածնեաց նորին եւ ամենայն արեան մերձա-
կայիցն եւ ինձ անարժան սարգիս գրեւելոյս մեղաքս
ի հոգոյս որ եմ անկեալ եւ կարգացողաց եւ լսողաց
եւ որ գամենն առն ամէն հայր»:

10. «Աղաթք արքայն պաղտի տապեալ է
ամենայն գեղի»:

11. «Ազիզ գաւանթիւն հաւատոյ զոր
մեղապարտ վարդան գրեցի աստուածային գրոց:
«Ապայ եւ զՏէր կարապետ քահանայ անմոռոյ յի-
շեմբեր եւ մի ոք հանցեղ զանուն սորայ ի գրոցս որ
եւ գրէ իսկ որ գրէ. աստուած անջնջելի գրէ գա-
նուն նորա ի գիրն կենաց ամէն»:

12. «Վասն շրանպատկելոյ եւ շղատելոյ զեղ-
բայրս եւ զքահանայս եւ զվարդապետս»:
«Որու վերջը՝ «Քրիստոս աստուած ողորմի ստացողի գրոցս
բարեխաւսութեամբն եւ ամենազար սուրբ խաչին
փրկեա զմեզ ի բանբասանաց մեղաց եւ յամենայն
աղտեղութեանց, մանաւանդ ստացողի գրոցս եւ
զեղկելի գրիւս եւ երկնից արքայութեանդ արժանի
արայ եւ քեզ փառք եւ ամենայն բերանոյ եւ ի
մեղաւորէս ամէն»:

13. «Սուրբ հարցն ուղափառաց հաստատեալ
ի պատճառս նաւակատեացն անհատից. Որոյ աղաւ-

թիւքն ողորմի քրիստոս աստուած ստացողի գրոցս...
եւ ամենայն յարեան մերձաւորաց. կրդ՝ եւ լսողաց»:

14. Մեղայ (կրօնական եւ աշխարհական),
որու վերջը՝ «խոստովանանքս եւ պատուական յոյժ
գովելի եւ աննման արտասուութիւն հաւաքական եւ
ասելի եւ է յանդիման»:

ՅԵՇԱՏԵԱԿԱՐԱՆ: «Փառք համագոյ եւ միա-
նական անբաժանելի սուրբ երրորդութեան եւ մի առ-
աւածութեան հաւր եւ որդոյ եւ հոգւոյն սրբոյ պիժմ
եւ միշտ». Աստուծաւ յանգ ելեալ կատարեցաւ սուրբ
գերգս որ առն ոսկի փորկի. ի քաղաքս բռայտոս ի դուռն
ընդ հովանաւ սուրբ հրէշտակապետին: Չեւամբ նրաւս
եւ ներգեւեալ ոգոյ սուտ անուն սարգիս սակաւ գրչի
եւ ծնագացն տէր կարապետին. որ յառ աստուած
փոխեցան. ամէն: Դարձեալ աստուած ողորմի յակոր
վարդապետին հոգոյն եւ տէր զառ իթին հոգւոյն որ այս
աւրինակս տվին որ գրեցի այս սակաւ նորա. Դարձեալ
աստուած ողորմի կիսարացի մամբ ազիզին հոգոյն. եւ
իւր հաւասար նմջելոցն հոգոյն. որ խիստ պարու. ձմեռ.
էր որ նստայ տունն ի կրակին գէթ գրեցի: Գրեցաւ ի
թվին ՌԻՇԻ: յամենան փետրվար ԺԻԼԵԼԻ. պահուցն
առաջի շարթին: Արդ աղաթք՝ զամենեւեան որ հան-
գիւղից ամայ կարգալով կամ աւրինակելով անմեղապի
լերուք սակաւ գրիս սղալանացս եւ խոշորանացս զի մեր
պակասութիւնն շատ է եւ ձեր խնայութիւն յիշեցեք
ի մաքրափայլ յաղաթիւն ձեր. ամէն. հայր մեր որ յեր-
կնեց եւ սուրբ եղեցի»:

2. Օտար գրչի կան. «Ի թվին ՌԻՇԻԼԵԼԻ ինտէ ի
յամենան մարտի ԻԲ ինտէ յիշատակէ վահէ կապելնի
սուրբ աստուածային տէր զապարի որդի յարութիւննի
վայիտեմ իրակինի քոյրի եւ զիտարէթի քոյրի սարայի
եւ զարայի ալիքոսնի եւ զարայի տանապետի աների մահ-
տէսի ստերաննոսի անքաշի սարայի պատարագ մատու-
անեմք ամմն»:
«Թվ. ՌԻՇԻԼԵԼԻ ին գեկտեմբերի ԻԳ
օրն շափաթ ծընաւ. տէր քիբրորի որդի տիրացու մի-
քալի ի որդին զաղարն որ այլ վի գեկտեմբերի ԻԸ
օրն գ. շափաթ տէր ալիտիսի մեռանք կրնք վեց որ է
քուղոսայ պաժ ընթաց պայպըն պոնայի մշտի աղոր
լըանուն ասեն եպիգրֆ»:

39.

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ԺԶ—ԺԷ. դար:

ԹՈՒՂԹ 105. Էջ չէ նշանակուած: — Մեծ-Ու-
թիւն 14 սմ. երկ. 10 սմ. լայն. 2 սմ. նստ.: — Նիւնթ
թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ խաւարարտ. նոսրի
կողմ միայն մնացած, մարութ բոլորգիր: — ՎԵՐՆԵՐՈՒ
եւն կարմիր: — ՏՈՂ 16: — ԴԱՏԱՐԿ թուղթ 3 էջ: —
ՋԱՐԿ եւն շկայ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԿ՝ սկիզբէն պակաս: —
ԼՈՒՍԱՆԵՐՆԵՐՈՒՆ ծայրը պարծ. թուղթերը զեղին.
բայց գիրքին աննոգ. — ԿԱԶՄԸ բոլորուած: — ԳՐԻԶ եւ

ԺԱՄԱՆԱԿ անծանօթ: Այս գիրքը նուիրած է Վարդգէս
Էֆէնտի 26 Յունիս 1894:

Մատենան կը պարունակէ 1. Տօնացոյց.
2. Գամագրքէն մաս մը. 3. Գանձեր. եւ 4. Պատ-
մութիւն վասն տուժարաց որմէ ետքը 14 թուղթ
տուժարական աղիւսակ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ: Առաջին գրողն է. «Զործամ մնացեալ ի սուրբ խորան անդ յիշեցես զմեր նշեցեալս: Զործամ առնես զպատարագն յիշեա եւ զիս զմեզուցեալս: Առաջի տեառն աստուծոյ որ ի խաչին պատարագեալ: Զի եւ մեզ աէր ողորմացի ի միսս անգամ իւր գայրտեանն: Հաւրն փառք որդւոյն պա-

տիւ եւ սուրբ հոգւոյն պսմ յաւիտեան յաւիտեանս յաւիտենից քրիստոս աւրհնեալ ի համայնից:»

2. Օտար գրէ. «Ով էիրք արիւթուն յիշեալ քո տէր նարինն աստուած յիշէ քոյ յիշողն Ամեն:»

3. Այս օտար գրէն է նաեւ. «Տաղ որբոյն կէորբոյ զսոս աամիկ լեզուով եւ թուրքերէն բառերով:

40.

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Յ Ո Ւ

ԺԷ—ԺԸ գրք:

ԹՈՒՂԹ 136. էջ չէ նշանակուած: — ՄեծՈւթի՛ն 12.5 սմ. երկ. 9 սմ. լայն. 3 սմ. հատ: — Նիւթ՝ թուղթ: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ փայտ: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ խաւով: — Դիմ սկիզբէն քանի մը թուղթ քլորագիր եւ յետոյ նոսր: — ՎԵՐՈՒԹԻՒՆ՝ եւն կարմիր-վարդագոյն: — ՏՈՂ՝ 17: — ԴԱՏԱՐԿ էջ, ԶԱՐԿ եւն չունի: — ԳՐԻՇ Գրիգոր: — ԺԱՄԱՆԱՆ անձանթ. թէ սկիզբէն եւ թէ մէջէն ունի պակասներ:

Կը պարունակէ. 1. Տօնացոյց մը. 2. Քարոզներ. 3. Ճառ. 4. Գաւթի մեղադրի խաչի ներ-

բողանք տաղաչափեալ Ներսէս Տարսնացիէն. 5. Ըստուած անեղ. 6. անվերնագիր հատուած մը. հայերէն փաղանուներ, որոնց վրայ աւելցուած են օտար գրէն այլեւայլ տեղեկութիւններ աւետարանիչներու, նահապետներու եւն վրայ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ: «Զսակաւ ծրող գրքիս. Գրիգոր յիշել աղաւթ եւ մի բերան ողորմայիս:»

41.

Ն. ԼԱՄԲԵՐՈՆԱՅԻՈՅ ԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

1822:

ԹՈՒՂԹ 217. էջ 430: — ՄեծՈւթի՛ն 30.5 սմ. երկ. 21.5 սմ. լայն. 3 սմ. հատ: — ԿԱԶՄ՝ խաւաքարտ բարակ կաշիով պատած. զրբին կանակը, կողերը եւ եզրներն ոսկեզօծ: — Նիւթ՝ նոր թուղթ Gior Magnani, Al Masso գրուածով: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միջին նոսր, շատ մարտի եւ ասանց տառասխալի: — ՏՈՂ՝ 33: — ՊԱՏԿԵՐ, ԶԱՐԿԱԳՐԻ եւն չկայ: — ԴԱՏԱՐԿ թուղթ՝ սկիզբէն, մէջէն եւ վերջէն մէյմէկ հատ. սկիզբի տառնին էջը յետոյ լեցուած: — ԳՐԻՇ ԹՈՒՄԱՆԵՆ եւ ՏԵՂ ՏԻՐԱՅԻՆ Նազարէթ զպիր պօլսեցի. Կոստանդնուպոլիս Պիրս. 1822:

Կը պարունակէ.

1. «Տեառն Ներսէսի եպիսկոպոսի Կիլիկիացոյ Տարսնի խորհրդածութիւն վասն Ուղղափառ Հաւատոյ եկեղեցւոյ Որ ի սուրբ Երրորդութիւն, եւ ի Տնօրէնութիւնն Քրիստոսի:» 150 էջ: Որմէ յետոյ մէկ թուղթ պարապ:

2. «Մեկնութիւն պատարագամատոյց աղօթից. 153—370 էջ, որուն վերջը՝ «նորին որբոյն Ներսէսի յիշատակարան:»

3. «Հարցաբանութիւն առ օրէնս քրիստոսի. եւ հաստատութիւն թէ ոչ պարտ զիճակ եկեղեցական տաթիճանաց ձգել բոս մարմնական առհմութեամբ:» 371—400 էջ: Որու վերջը՝ յիշատակարան մը, տես վարք:

4. «Ներսէսի լամբրոնացւոյ արքեպիսկոպոսի տարսնի կիլիկիացւոյ պատասխանի թղթոյն վարդապետին տուտէ որդւոյ. եւ նորին նմանեաց ձորոյ զեռացւոյ եւ հաղրատացոյն առ...» էջ 401—413:

5. «Թուղթ ի Ներսէս արքեպիսկոպոսէ կիլիկիացւոյ տարսնի, պատասխանի յուսկան արքեպիսկոս ճգնաւորի ի մեծն անտիոք. յորում լուծանէ զհարցումն կղերկոսացոյն անտիոքոս. վասն որ ի հայք աստուածային շնորհի ճշմարտութեան ի վերայ քահանայական կարգի եւ ժողովրդականաց ուղիղ հաւատովն որ ի քրիստոս:» 414—423 էջ: Որու վերջը՝ նմանապէս յիշատակարան մը: Տես վարք:

6. «Գլխագրութիւնք հոռոմոց, զորո պահանջեն առ ի մէջ ի պէտս խաղաղութեան. Ընդ որս եւ լուծմունք առ ընթեր եղեալ:» 424—430 էջ:

7. «Խնդիրք հայոց եւ հոռոմոց:» էջ 430:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ: էջ 371—400էն ետքը «Օրինակեցաւ խորհրդածութեան եւ մեկնութեան պատարագի զիրքս որբոյն Ներսէսի լամբրոնացւոյ՝ յինտիք զաղափարէ բաղդատելոյ բնդ երիս հնազոյն օրինակս՝ զորոց զտարբերութիւնն նշանակեցաւ ի յուսանցն:

ԱՆՈՒՆՆԵՑ ԵՒ ՆՈՒԹԱՅ ԶԵՌԱԳՐԱՅ

Երասխա (°) 28 ր.
Երեմեկեր 11 ա.
Երբաճ 14 ր.
— 32 ր.
Էզամ 22 ր.
Էզգ որդւն նշի 28 ր.
Էմանաս Ս. Վրդպ. Եկզբ. 28 ր.
Էմանակ 7 ր.
Էլեբաս 8 ր.
— 30 ր.
Էլեբսիմաս կմբ ագբաս — վկայարմ.
28 ր.
Էլիման 32 ր.
Էմասուր Տ. Եստուածատուր.
Էկն 12 ր.
Էճմաս 2 ր.
Էզաման 7 ր.
Էզեակ քնի 1 ա. ր.
Էզեբասդրացիք 12 ր.
Էլեմ տրցա 20 ա.
Էլուրեկ ցան 25 ա.
Էլուրեք վարչական արճնեկ 28 ր.
Էմբակու (Էմբակուս) 2 ա.
Էմբակաս նշի. — լուծմանը բանից
Պրեկիս յիշ 29 ա.
Էմբր 9 ր.
— աղիգ կեարացի 30 ր.
Էմբրա 18 ր.
Էմբրաս 22 ր.
Էմբի ազեբասդրացի — խրատք 16 ա.
Էմանիս արքայու, առջ 5 ր.
Էմգրիա 32 ր.
Էմգրանիկ 7 ա.
Էմգրեաս 22 ր.
Էմգրանիկս 3 ր.
Էմեմաս 14 ր.
Էմեմիս 27 ր.
Էմնա Ս. Էմ Եստուածածնի 3 ա —
նկար 5 ա.
Էմսիք 27 ր. 31 ր.
Էմաս Էմադատական — նկար 21 ա.
— 9 ա.
Էմաս առգրիկ 2 ա.
Էմպեկ 25 ր. (Սր. նեաղ վերա.
գիտել) 25 ր.
— Վրդպ. — առ Սպեման 23 ր. —
“առ սպեման Է պատուական 23 ր.
— երգ խրատական “Էրեկ առն”
23 ր. — բան խրատական Է մեկնա-
վելու Սաճմանայ գրք 25 ր.

Ընտրել վարդ., յախրդ հասկեայ
բրնձաի 5բ.
— Հոյք Հայրապետ երկնայ. 13բ.
— Եփրատեոսեան 11ա.
— — զարկաի սղբ 8բ.
— (առանց տխուղի) 1բ. 7բ. 13բ.
21ա. 32բ.
Ընտառ. բ. Տ. Ընտառ. ածառառ. բ.
Ընտ. կան 7բ.
Ընտառ. ածառնի 5բ., 13ա.բ., 14ա., 18բ.,
22բ., 24բ. — չոյն Յզու. թ. կան 3ա.
— առնի ի վերայ զտխուղ 29ա.
Ընտառ. ածառք 1բ.
Ընտառ. ածառառ. բ. քհչի գրչւ 20բ.
— քհչի (Ընտառառ.) 7բ.
— Խանձառ. ցի (Ընտառառ.) 8բ.
— (Ընտառառառ.) 7բ.
Ընտառ. ածառառ. բ. քրչի վարդին 2ա.
— (առանց տխուղի) 2ա., 9բ.
Ընտառ. բիկ 6բ.
Ընտառ. արիւ 7բ.
Ընտառ. արդչւ 25ա.
Ըրհարառառ. ածառք 11ա.
Ըրհարառ. վարդչւ 3բ.
— արիւ գ. գչւ. 14ա.բ.բ. 15ա.
Ըրհարառ. փղպղ 18բ. — ստորա-
գու. թիւնք. 27բ. — ստորագու-
թիւնք եւ տերհարառնիւսի չաժ-
մանք Տեւ Յովհաննէս Արամանցի.
Ըրա. թիւնք Տեւ Եւար. թիւնք.
Ըրտեւել 17բ.
Ըրտեւ. թիւ 17բ.
Ըրաչ (Ը. ար.) 14բ.
Ը. Եւարառն, ձագ. թ. 1., 8., 11., 15.
— Հարառնք 22բ. կրկնայիք 10բ.
Ը. Եւարառնքչիչ 17ա.բ. թ. 2.
Ը. Եւարիկ Տեւ Ը. Եւարի.
Ը. Եւարի. քրչի Գու. թիւ 15բ.
— Տեւ 30բ.
— Տեւ. Բովսկինթեան 32բ.
— (առանց տխուղի) 6բ. 14բ., 21ա.
Ը. Եւարի արդչւ գրչւ 23ա.բ., 24ա.բ.
— քրչի Խանձառ. Խաչատուրայ 17ա.բ.
— Ը. Եւարի 28բ.
Ը. չին արդչւ 14ա.

Բաթկերն 11 ա. — Լացիք 11 ա.
 Բաթկերթ 6 ա. Բ.
 Բացառա Բ. կամ Դ. ա. իժ. Պ. քաղ
 թ. Դ. ք. 10 ք.

Բաղնիկ 17 ր.
Բայտէ 5 ր.
Բայրամ Կիկիկ Զահիդի 25 մ.
Բաւարակ Զոյ. Թ. 35.
Բաբեյու զիմու ապ. 21 մ.
Բարս. ք — Տիմր 11 մ.
Բարսեղ Կեարարի 28 ր.
— Բիւ 17 մ. ք.
— 15 ր.
Բաղնիկներ 1 ք.
Բաղնիկներ 2 մ.
Բրիւս ք (1) 22 ր.

Գաղթիկէ Հրշակցաւ 17 ր.
— (Գաղթիկէ) 21 ր., եւ այլ ան 21 ր.
Գաղթաւ առ խաւանի 32 ր.
Գաղթա 8. Գաղթիկա.
Գաղթաւան թիկցաւ — քաղաք 27 ր.,
28 ր. — թիկցաւ խաւան թիկին գեղար
28 ր.
Գաղթիկ 32 ր.
Գաղթիկանէ, Գնիլ թոճա խաւանարդ 17 ր.
Գանձ — Հոկտեմբ 8 ր., 17 ր., 30 ր.
Գանձարան, Լազ. Թ. 28.
Գաղթաղացաւ Կ... աղջ. 20 ր.
Գաւ. լալ 17 ր.
Գերդ 8. Գերկ.
Գ. Գերդ քրդ 25 ր. — տաղ առ...
31 ր. — կիցն 15 ր., 24 ր., ր.
— քրդ Եղեկապէ 19 ր.
— կրի. ք 22 10 ր., ր.
— կրի. ք 25 ր.
— ԷՖ. Բրաւ լեան 12 ր.
— (Գերդ) 7 ր.
— (Գաղթ) 13 ր.
— (Գաղթ) կրկ 2 ր.
Գեր գլխաւ ծառայիկ Բառաւ. Եղ. Բր.
աւան. Բաղթիկան կեն 17 ր.
Գաղթիկանայ 12 ր.
Գաղթ 8 ր. Գերդ.
Գաւ. լե 7 ր.
Գերդ ք 1 ր. առ քրդ 5 ր., 15 ր., 21 ր.,
22 ր. — Հաղթան քր. եւ պատան
խանի Հրէշաւանի 29 ր.
— Կիւ. աղթ 28 ր.
— Բառաւ. աղթան 28 ր.
— Կարեկալի — Կարեկալ աղթիկ
աղթաւան թիկին Լազ. Թ. 36.
— կիւ. զի 3 ր.

Յովհաննէս (սանդ տապառ) 2 ա. ր.
(Էջաննէս) 6 ր. (7) 7 ր. 7 ր. 9 ա. ր.
9 ր. (Էջաննէս) 14 ր. 22 ր. 24 ա.
25 ա.
Յովսէփ փրզոյ. Մարգարեան 32 ա. ր.
— երեց. 4 ր. 8 ա.
— քննչ. 4 ր. 3 ա. ր.
— 17 ր.
Յուդա Իսկարիոտացի 8 ա. 15 ր. 24 ր.
Յուսէփ փրզոյ. առաջնորդ Ս. Գեորգ.
գոյ 24 ա.
— արքայական յոյն ճգնաւոր 32 ա. —
Կերո. Լամբրոնացոյ պատասխանի
առ. . . . 31 ր.
Յակիմէոս փրզոյ. եկեղեցոյ 28 ր.

Ն.

Նարուզարմատար 11 ա.
Նազարէթ արքայ. զպիւր Կ. Պաւսեղի
31 ա. 32 ա.
Նազուր 14 ր.
Նազուր 32 ր.
Նախափայ 8. Սակփաննա.
Նարաւ — զարիւթ ոյր 8 ր.
Ներսէս Ընթաշի — հաւատով խաւ.
տափան 4 ր. 17 ա. 23 ր. 27 ր. —
Ոյր (Եղեկոյ) 1 ա. ր. 30.
— Լամբրոնացի — խորհրդածուծիւն
փանն ուղղափառ հաւատոյ 31 ա.
— ձեկնութիւն պատարագածատոյ
աղթիկ 31 ա. — հարցաբնութիւն
առ. օրէնս քրիստոսի 31 ա. — պա-
տասխանի թղթիկն Տաւակ արքայ
31 ր. — պատասխանի Յուսէփ
արքայական ճգնաւորի 31 ր. —
գլխադրութիւնը Լուսանց 31 ր. —
խնդիրը Լուսանց և Լուսանց 31 ր.
— Տարանացի — յերթական խաչի
դասիկ Եղեկոյ թաղապետի 31 ր.
— քննչ Վահանան Կարենցի 22 ա.
23 ր.
— քննչ Նորգ 9 ա. ր. (առջ.)
— քննչ 14 ր.
— արիւ 4 6 ր.
— արիւ 4 կազմի 8 ր.
— կրնա Վարդգէսի Նորգ 24 ա.
25 ր.
— առջ 32 ր.
— 3 ա.
— Լուս 8. Վարդանի 6 ր.
Ներկայութիւն հրապարակման 13 ա.
— ժամանակներու 23 ր.
— 12 ա.
Ներքին 17 ր.
Ներքին (պաշտօնի ի ձեռնարկ) Էջ.
5 ա. 8 ա. 9 ա. 11 ր. 12 ա. 16 ա.
20 ր. 2 ա. ր. 17. 25. 30. 31.
Նշան Ս. — եկեղեցի 20 ա.
Նշան 13 ր.
Նշան 23 ր.
Նորայրաթիւ — Նորոյց գիւղ 14 ա.
ր. 15 ա.
Նորհաւ քննչ 9 ա.
Նորոյց գիւղ Տեա Նորայրաթիւ.
Նսեփ (երկուք անմար) 5 ր.

Շ.

Շահապատ 25 ա.
Շահաւ. մայր Յովհան. սպիւրի 25 ր.
Շահապատ 25 ա.
Շահապատ 24 ա.
Շալիկ փայտ. կին առ 9 ր.
Շալիկ 7 ա.
Շալիկ Ղարաշապատ 2 ա.
Շապուհ 3 ա.

Շարականք — խաչ 29 ա.
Շարականք 2 ա. ր. 2. 4. 5. 10. 12.
Շարակի 7 ր.
Շահան քննչ 7 ա.
Շահաւ. կնից Սարգսի 25 ա.
Շահաւ 2 ա.
Շահան. զուարթ Բալիւրի սաղ.
5 ա. ր.
Շահան գիւղ Երենիկ 5 ա. ր.

Ո.

Ոհան Տեա Յովհան կամ Յովհաննէս.
Ոյր Ընթաշի 1 ա. ր. 30.
Ոսկեփայլի 18 ա. 1 ա. ր. 38.
Ոսկի 7 ր.
Ոսկաթի Տեա Յովհան.
Ունիւ մանկ 2 ա.
Ունիւ 14 ր.
Ուրաթի գիւղ 29 ա.

2.

Չարանց 12 ա.
Չիւան 8 ր.
Չիւիկ 12 ր.

Պ.

Պաշտօնաւոր փանք 24 ր.
Պահապանի քննչի 7 ա. 8 ա.
10 ր. 12 ա. 17 ա. 18 ա. (Թուղթ)
19 ր. 23 ա. 27 ա.
Պահապան 22 ր.
Պապա 9 ր.
Պապիկ 2 ա.
Պատ . . . (7) 8 ր.
Պատկեր Տեա Նկար.
Պատմութիւն — փանն առ. մարտ
30 ր. — Յովհաննէս կնիցի 1 ա. ր.
Ք. 32. — Տեա Եղեկոյ 1 ա. ր. 43.
Պարթիւ 12 ր.
Պարթիւ 15 ա.
Պարթիւ 7 ր.
Պապա Նաթ 12 ր. — թուղթ
(Խալապատ) 22 ր. — (հակարթ)
Նա. կողմացոյց 3 ր. առ. կարծիւ.
ցոյց 19 ր. առ. կարծիւացոյց Գ 22 ր.
— աղօթք անմարն գեղի (7) 30 ա.
— չիւղայութիւն 22 ր.
— եպի. 14 ր.
— քննչ կզմ 3 ա. 4 ա.
— 4 ր. 17 ա. ր.
— (սանդ տապառ) 1 ր. 2 ր. 3 ա.
7 ր. 8 ա.
Պարթիւ Նաթ 12 ր.
— քննչ. 4 ա.
— արգ. Թաթաթի. 4 ր. 4 ա. ր.
— Խալապատ 7 ր.
— Սակփաննէս Չիւիկի Լամբրո-
նէան 12 ր.
— (սանդ տապառ) 6 ր. 7 ր.
— կնիք Թ — քրիստոսի ծառայ. . .)
20 ր.
Պարթիւ Կ. Պապ 31 ա. 32 ա.
Պարթիւ քննչ 18 ա. — քրիստոսի
թիւն Տեա Դասիկ Եղեկոյ.
Պարթիւ 3 ր.
Պարթիւ 29 ա. ր. — լուծման քանից ի
Պիւննէ Գառնեցոյ 1 ա. ր. 37.

2.

Ջահանց գիւղ 8 ր.

Ռ.

Ռատոս (Ռայատ, Լայատ) քննչ.
29 ա. 30 ր.
Ռարէլ 20 ա.
Ռիթէոս (Յրաթէոս) 28 ր.

Ս.

Սահակ Լարսոս Պարթիւ. 4 ա.
— 20 ր.
Սահակ Տեա Չահիւ.
Սահակի (Սահապանի) արքայ 6 ր.
Սահակոյց 2 ա.
Սահակոյ Ս. Նշան 22 ր.
Սահակ (արքան) 1 ա. ր. 3. 14. 23. 27.
Սահան քննչ 12 ա.
Սահապանի Վարդանի ի Կարիւ
4 ա. 6 ր. 10 ր. 11 ա. 12 ա. 22 ա.
Սահա 30 ր.
Սարգիս փայ 12 ա. եկեղի 7 ր.
— կնիկ Եղեկոյ 25 ա.
— քննչ. (7) 27 ա.
— երեց. 4 ր. 15 ա.
— արգ. 25 ա.
— Ղարթի քննչ 18 ա. ր. 19 ա.
— կնիք քննչ. 4 ր. 29 ա. ր. 30 ա. ր.
— արգ. Ընթաշի 25 ա.
— առջ 11 ր. 12 ա.
Սերապիս Գ. 8 ա.
Սերապիս 28 ր.
Սեւիկ 8 ր.
Սեփ 13 ր.
Սեփի Դասիկ 15 ա.
Սիման 14 ր. (անուշա Սիման).
Սիմ 2 ա.
Սիման (երկուք անմար) 2 ա. 24 ա.
Սիման Երեմի. — աղթիկ 4 ր.
— եպի. Գառնեց 28 ր. 29 ր. — Լուծ-
ման քանից Պարթիւ. 1 ա. ր. 37.
— քննչ. — քրիստոսի քննչ. առ.
— 26 ր.
— քննչ առ — թարգմանութիւն
լուծման քանից Պարթիւ (Խալապատ.
կնիւ) 29 ա.
— (Սեփի) 2 ա.
— 7 ր.
Սիման Եղեկոյ քննչ 12 ա.
Սիման հաճի 21 ր.
Սիման 13 ա. 14 ր.
Սիման 3 ա. 3 ր.
Սիման 24 ա.
— եպի. Վարդան 2 ա.
Սիման 12 ա. 25 ր.
Սիմանացոյ 24 ր.
Սիման իմաստուն — յիւր 26 ա.
Սիման (երկուք անմար) 7 ր. 7 ր.
Սուրբ Լարսոս ուղղափառ հաւատա-
ւեալ ի պատմաւս ծառայականաց
30 ա.
Սուրհան 2 ա. 3 ա.
Սակփաննէս Նախափայ — եկեղի 5 ա.
— Սիման կնիք. — զառաւել հրա-
շիկ արժանի աստուծոյ գերազան-
ծութիւն քանից (հակարթ) 12 ա.
— երեց 2 ա.
— ժաման 30 ր.
— 2 ր. 3 ա.
— (սեփի) 21 ա.

Վ.

Վահան փայ 7 ա.
— երեց 24 ա.
— (Վահան) 2 ա.
Վարդան 2 ա.
Վան 6 ր.
Վանիկ 7 ր.

Վ. առիւ, եղբ. Յովսէփայ քհնյէ 3բ.
 Վ. առիւ 2ա.
 Վ. առն աղօթի եւ արատաւաց խոս-
 տովանութեան 30ա.
 — չղանդակելոյ եւ չղանկելոյ դրս-
 չանայս 30ա.
 Վ. արադ 10բ.
 Վ. արդ 2ա, բ.
 Վ. արդան զբժր Գաթիկանեան — եկղղի.
 25բ.
 — զբզպ. 27ա. — մեկնութիւն Երզ-
 երզացի Առդ. Թ. 31. — Հարցմանք
 Մկրտչիկն Ամսերաց եղիկն 27բ.
 — զանն զժոխաց եւ անքանն ար-
 զանց 27բ. — զաննութիւն 27բ.
 30ա (աւղիղ զաննութիւն).
 — քհնյէ սմանք. 3բ, 6բ, 7ա, 32բ.
 — արիւ զ 4բ. 6ա.
 — Նրդ. 10բ.
 Վ. արդանեղք 2ա.
 Վ. արդեր 13բ.
 Վ. արդիւթան 7բ.
 Վ. արդն (զիւղ) 2բ, 3ա.
 Վ. արդիւն Էփէնտի 30բ.
 Վ. արք Հարանց, Առդ. Թ. 25.
 Վ. արադան 25ա.
 Վ. Էի 7բ.
 Վ. Էիման 7բ.
 Վ. Էիման 32բ.
 Վ. Էրբ 10բ.
 Վ. րատան (Վ. րատան) 32բ.

Տ.

Տաղաւափութիւն Կարեկայ, Առդ.
 Թ. 36.
 Տաղք 8ա, բ, 24բ. — Խոստովա-
 նանքի 30բ.
 Տանիկ 32բ.
 Տարագոս 3բ.
 Տանեք, զբ. 22ա, բ.
 Տերակ 7բ.
 Տիգրան Մ. Կեարզեան 28բ.
 Տիկն, քղբ Ամսերաց 2ա.
 Տաղքը պապ Հաւանի 5բ.
 Տաղքը եղբորդի Գաթիկ 5բ.
 Տիրատու արդ 13բ, 14ա.
 Տիրացու 13բ.
 Տովաթ 7բ.
 Տուակ արդ — պատիանի թղթիւն
 — Ի Կերտիկ Լամբրոյ 31բ.
 Տուաւ 2ա, բ, 3ա.
 Տանարական զիւնիք 22ա. — Կա-
 նանք 17ա.
 Տանայեա 30բ.
 Տանայց 17ա, 30ա, 31ա եւ Առդ.
 Թ. 2, 14, 42.

Փ.

Փաշաղան 25բ.
 Փարիկան, մայր Արիտական արիւղի
 14բ.

Փարսնայ 2ա.
 Փրիկան 25բ.
 Փուլաւ 2ա.

Բ.

Բաղթեացիք 11ա.
 Բարապիք 8. Գրիգ. Յովսէփայի.
 Բարաք 31ա.
 Բեղանիքի 17բ.
 Բերանի զբզպ. — զիւր լուսացոյ
 լնդիկ աղիւ 26բ. — առ սիրա-
 տաւա . . . Սիմեոն զբզպ. 26բ.
 Բիւրքի Հանի Էկնցի 12բ.
 Բաւանք 12բ.
 Բաւք 2ա.
 Բրիտաւ — նկար Բարսեղեան 5ա.
 Բրիտաւոր (քառաւոր) 2ա.

Ո.

Օղիպա 21ա.
 Օղան փաշա, Կնիկց Գաթիկ 14բ.

Յ.

Յաւաթ խիւն 9բ.

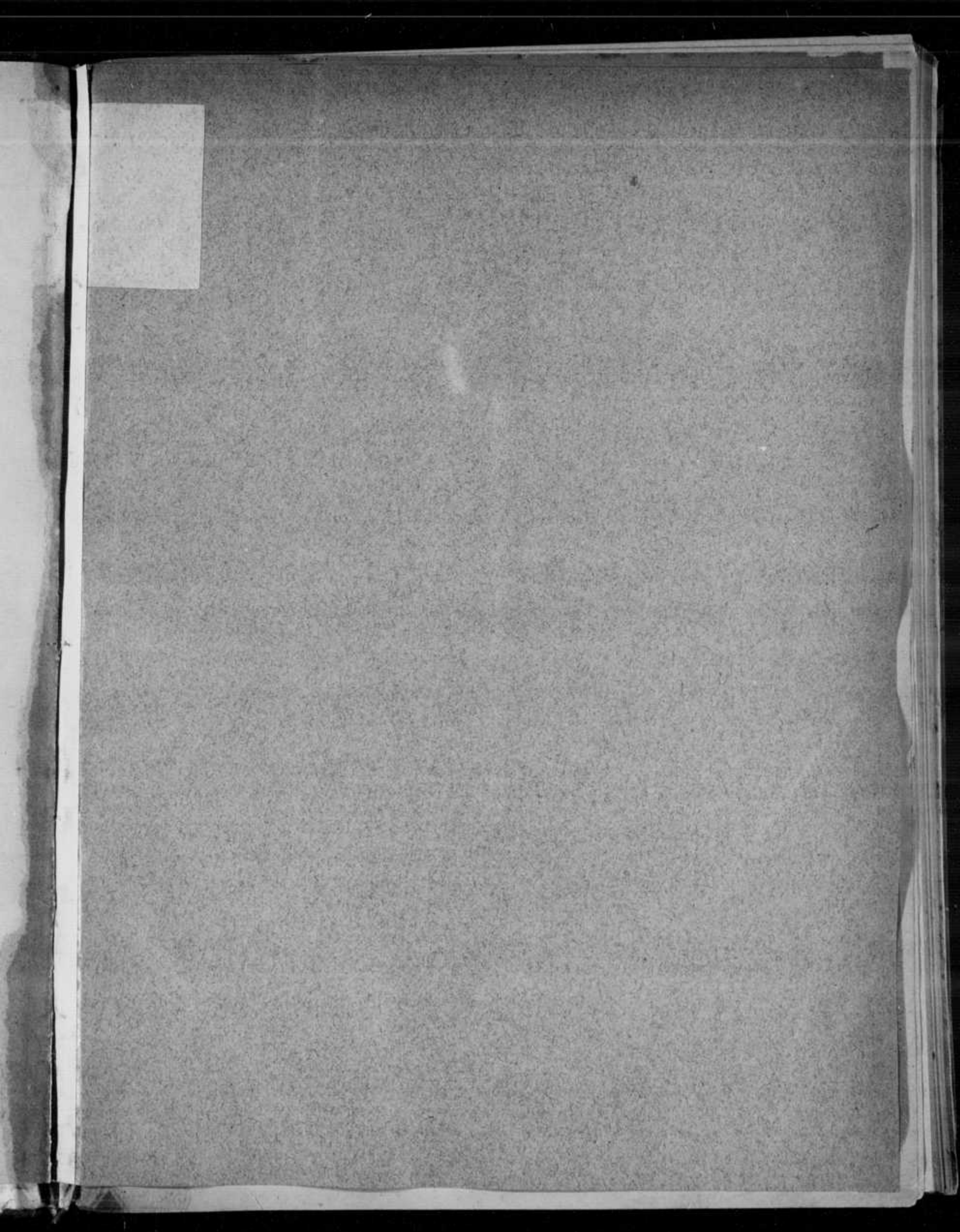
THE HISTORY OF THE UNITED STATES OF AMERICA

The history of the United States of America is a story of growth and development. It begins with the first settlers who came to the continent in search of a new home. These early pioneers faced many hardships, but they persevered and built a nation that would become one of the most powerful in the world. The story of the United States is a story of the struggle for freedom and the pursuit of the American dream. It is a story that has inspired millions of people around the world.

The United States has a rich and diverse history. It is a country that has been shaped by the contributions of many different peoples and cultures. From the Native Americans who lived on the continent long before the first settlers, to the immigrants who came to the United States in search of a better life, the history of the United States is a story of the people who have made it what it is today.

The United States has a long and proud tradition of freedom and democracy. It is a country that has stood for the rights of all people, no matter their race, religion, or social class. The United States has been a leader in the world, and it has played a significant role in shaping the course of human history.

The history of the United States is a story of the people who have made it what it is today. It is a story of the struggles and triumphs of a nation that has grown from a small colony to a great power. The history of the United States is a story that will continue to inspire and guide us for many years to come.

ՄԱՅՐ ՅՈՒՅԱԿ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՌԵԳՐԱՅ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՆ

Ի ՄԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵՆԷ

ՀԱՏՈՐ Զ.

ՏԱԺԿԱՍՏԱՆ

ՅԵՏՐ Ա.

ՅՈՒՅԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՌԵԳՐԱՅ

ՍԱՆՇՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Ի ԿԱՐԻՆ

HAUPT-CATALOG

DER

ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN

HERAUSGEGEBEN VON DER

WIENER MECHITHARISTEN-CONGREGATION.

HAND VI.

DIE ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN IN DER TÜRKEI.

HEFT I.

CATALOG DER ARMENISCHEN HANDSCHRIFTEN

IN DER BIBLIOTHEK DES SANASSARIAN-INSTITUTES ZU ERZERUM.